

OPINNÄYTETYÖ

Ammattilainen kohtaamassa nuoria kouluympäristössä

Icehearts ry:n jalanjäljissä

Sanna Viilamo, Elisa Vilhunen

Yhteisöpedagogi YAMK

90 op

Arvioitavaksi jättämisaika

03/2023

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu

Yhteisöpedagogin Yamk

Tekijät: Sanna Viilamo & Elisa Vilhunen

Opinnäytetyön nimi: Ammatilainen kohtaamassa nuoria kouluympäristössä – Icehearts ry:n jalanjäljissä

Sivumäärä: 74 ja 6 liitesivua

Työn ohjaaja: Pia Lundbom

Työn tilaaja: Miika Niemelä / Icehearts ry

Opinnäytetyössä tarkasteltiin nuorten kohtaamista kouluympäristössä sekä syitä sen haasteisiin. Työhön ryhdyttiin opinnäytetyön tekijöiden omista havainnoista, joiden mukaan nuoret eivät tule kohdatuksi kouluympäristössä. Tekijöiden havaintojen lisäksi nuorten pahoinvointi on noussut esiin mediassa sekä nuoriin kohdistuvissa tutkimuksissa.

Opinnäytetyöprosessi toteutettiin yhteistyössä työn tilaajan Icehearts ry:n kanssa. Tilaaja on merkittävää työtä lasten ja nuorten kanssa tekevä yhdistys, joka toimii kohtaamisen ammatilaisena, ja jonka käytännön työ perustuu pitkäjänteiseen kasvuprosessiin kasvattajan ja lapsen välillä. Järjestö jakaa opinnäytetyön tekijöiden kanssa samat arvot lasten ja nuorten kanssa toimiessa.

Työn tavoitteena oli ymmärtää nuorten kohtaamista kouluympäristössä ja siihen liittyviä haasteita syvällisemmin sekä pohtia ja keksiä kehittämissuhteita kohtaamisen nykytilan parantamiseksi. Tutkimuksellisen kehittämistyön tutkimuskysymykset olivat: Millaista on hyvä kohtaaminen? Mistä johtuu, että nuoret eivät tule kohdatuksi? Millaista kohtaaminen on kouluympäristössä?

Tutkimuksellinen osa työstä toteutettiin haastattelemalla yhtä Icehearts –nuorta sekä kahta Icehearts –kasvattajaa. Haastatteluissa menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastatteluja täydennettiin vielä yhdellä nuorisoalan asiantuntijan konsultoinnilla. Tämän lisäksi tutkimuksellista osaa työssä täydensi vahvasti opinnäytetyön tekijöiden omat havainnot ja monipuolisesti valittu lähdemateriaali.

Haastatteluista ei noussut esiin mitään yllätyksellistä ja odottamatonta, mutta ne vahvistivat opinnäytetyön tekijöiden omia havaintoja ja ennakoajatuksia kohtaamisesta. Omien havaintojen, lähdemateriaalin, tilaajan kanssa keskustelun sekä haastattelujen pohjalta työssä pureuduttiin kohtaamisen haasteisiin ja kehittämissuhteisiin.

Työn konkreettisena tuotoksena syntyi ”Kohtaamisen timantti” -työkalu. Työkalun on tarkoitus toimia valtakunnallisesti sovellettavana apuvälineenä nuorten kanssa työskentelevillä yhteisöillä kohtaamisen kehittämisessä. Konkreettisen tuotoksen lisäksi opinnäytetyö itsessään on tarkoitus syventää ja avata etenkin nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten käsityksiä kohtaamisesta kouluympäristössä.

Asiasanat: Kohtaaminen, nuoret, kouluympäristö, sukupolvi, vuorovaikutus

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences

Name of the Degree Programme

Authors: Sanna Viilamo & Elisa Vilhunen

Title: A professional meeting youth in school environment – in the footsteps of Icehearts ry

Number of Pages: 74 and 6 attachment pages

Supervisor: Pia Lundbom

Commissioned by: Miika Niemelä / Icehearts ry

This thesis examined how teenagers are and should be met in school environment, and reasons for its challenges. The thesis has its grounds from the observations of the makers of this thesis that teenagers are not properly met in school environment. Besides the observations the ill-being of teenagers has been covered in the media and also in studies made of teenagers.

Thesis was done in cooperation with Icehearts ry, which is also the subscriber of this thesis. Icehearts does notable work with children and youth and they serve as an example of professional meeting of their focus group. Their work is based on long-term growth process between their educators and youths. Icehearts and the makers of this thesis share the same core values working with children and youth.

The aspiration of this thesis was to understand how youth are met in school environment and to profoundly understand the challenges met and to ponder and to introduce proposals for development of the current state. The research questions of this thesis were as follows: What is good kind of meeting? Why is it that the youth are not properly met? What are the characteristics of meeting in school environment?

The research part of this thesis was done interviewing one young person who participated to the Icehearts activity and two educators from Icehearts. The interviews were done as theme interviews. The interviews were supplemented with a consultation of an expert in youth studies. The research part of this thesis was reinforced by the observations of the thesis makers during the process and diversely viewed source material.

There was nothing surprising or out of ordinary from the interviews, but they verified the observations and surmises the thesis makers had beforehand about the meeting of youth. The makers seized on to the challenges and development proposals that came up from their own observations, source material, intercourse with Icehearts and the interviews.

As a concrete output of this thesis the "Diamond of meeting" -tool was generated. The Diamond is supposed to work as an implementary tool for professionals working with youth to further improve their skills of meeting. Besides the Diamond the thesis itself is supposed to deepen and open the perception of professionals working with youth and how to properly meet young people in school environment.

Keywords: positive encounter, youth, school environment, generation, interaction

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
	1.1 Tausta ja tavoite.....	7
	1.2 Opinnäytetyön rakenne ja menetelmät.....	7
2	KOHTAAMINEN	9
	2.1 Kohtaaminen ja vuorovaikutustaidot.....	9
	2.2 Ammatillisuus ja asiantuntijuus kohtaamisessa	11
	2.3 Kohtaamisen haasteet, hidasteet ja esteet.....	14
	2.4 Erityispiirteet nuoren kohtaamisessa	16
3	SUKUPOLVIEN TARKASTELUA	20
	3.1 X ja Y	21
	3.2 Z ja Alfa	22
	3.3 Eri sukupolvien kohtaamisen haasteet	24
4	NUORET TÄNÄÄN	25
	4.1 Nuoruuden paineet tänä päivänä.....	25
	4.2 Nuoret kouluympäristöön liittyvien tutkimusten valossa	27
	4.3 Nuoren tuen tarpeet koulussa	30
5	KOULUYMPÄRISTÖ JA SEN ERI AIKUISET	33
	5.1 Kasvattaja-aseman ja koulun muutos.....	33
	5.2 Opettajat	35
	5.3 Koulun muu henkilöstö.....	36
6	YHTEISTYÖSSÄ ICEHEARTS RY.....	39
	6.1 Toimeksiannon ja -antajan esittely	39

6.2	Icehearts –toiminnan vaikuttavuus	40
6.3	Yhteistyö tilaajan kanssa	42
7	TUTKIMUSMENETELMÄT	43
7.1	Reflektio ja hermeneuttinen kehä	43
7.2	Haastattelut	45
7.3	Oma rooli	47
7.4	Materiaalit	48
8	TULOKSET JA ANALYYSI	49
8.1	Tulosten yhteenveto	49
8.2	Icehearts-kasvattajan rooli ja ominaisuudet	50
8.3	Kokonaisvaltainen tuki	52
8.4	Joukkueurheilun hyödyt	53
8.5	Nivelvaiheet	54
8.6	Hyvän kohtaamisen tunnuspiirteitä	55
8.7	Kohtaamisen haasteet	56
9	KEHITTÄMISEHDOTUKSET	58
9.1	Tutkimustulosten arviointi ja uudet askelmerkit	58
9.2	Ratkaisuehdotuksia	59
9.2.1	Lisäresurssia kouluihin	60
9.2.2	Jo olemassa olevien resurssien kehittäminen	62
9.3	Kohtaamisen työkalu kouluihin	64
10	POHDINTA	68
	LÄHTEET	71
	LIITTEET	75

1 JOHDANTO

Kohtaaminen on kanssakäymisen ydin. Se on todellisten elämäntarinoiden kosketuspintojen löytymistä. Se on teeskentelemätöntä, yksinkertaista ja pröystäilemätöntä. Se on toisaalta helppoa, koska sen olemus on niin yksinkertainen, mutta toisaalta taas vaikeaa, koska sitä ei pysty suorittamaan vaan se toteutetaan “vain olemalla”. (Mattila 2007, 33.)

Tämän opinnäytetyön pääaiheena on kohtaaminen. Opinnäytetyön aihe on lähtenyt meidän tekijöiden omista havainnoista ja huolenaiheista. Olemme molemmat työskennelleet useita vuosia yläkouluikäisten nuorten parissa. Molemmille meistä on herännyt huoli nuorten tulevaisuudesta ja siitä, tuleeko jokainen nuori tasa-arvoisesti kohdatuksi. Olemme myös havainneet “kielimuurin” eri sukupolvien välillä sekä haluttomuutta ymmärtää toisia. Lisäksi koulujen lisääntynyt levottomuus ja koulussa olemisen haasteet ovat herättäneet meidän mielenkiintomme ymmärtää aihetta syvällisemmin.

Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä valtakunnallisesti merkittävää työtä lasten ja nuorten kanssa tekevän Icehearts ry:n kanssa. Icehearts ry on kohtaamisen ammattilainen, jonka käytännön työ perustuu pitkäjänteiseen kasvuprosessiin kasvattajan ja lapsen välillä. Halusimme yhteistyökumppaniksi tahon, joka jakaa kanssamme samoja aatteita ja tekee työtä nuorten puolella olemisessa. Opinnäytetyömme tarkoituksena onkin nostaa esiin nuorten näkökulmaa, tutkia kohtaamista ja arvioida kriittisesti kohtaamiseen liittyviä haasteita.

Aivan opinnäytetyöprosessin alussa keskustelimme siitä, miten toivoisimme pääsevämme tekemään työtä tämän opinnäytetyön aiheen parissa. Asia toteutuikin melko yllättäen, sillä kesken opinnäytetyöprosessin työllistyimme työpareiksi kouluvalmentajina. Työ on osaltaan vaikuttanut opinnäytetyön muotoon ja toteuttamiseen. Työ kohtaamisen ammattilaisena kouluympäristössä vaikeutti opinnäytetyön rajaamista, sillä aihe on itsellemme niin tärkeä ja läsnä koko ajan. Toisaalta omat havainnot ovat myös tukeneet ja täydentäneet työmme tutkimustuloksia, ja koemme opinnäytetyöstämme olevan hyötyä valtakunnallisesti kohtaamisen ymmärtämiseen ja kehittämiseen kouluympäristössä. Työotteemme on ollut koko prosessin ajan hyvin itse-reflektoiva, joka olikin tämän työn yksi työkaluista. Olemme toteuttaneet opinnäytetyön kaikki vaiheet yhdessä pois lukien teoriaosuuden, josta olemme jakaneet päävastuita eri osioista.

1.1 Tausta ja tavoite

Nuorten tuen tarve on kasvanut, pahoinvointi lisääntynyt ja asenteet muuttuneet. Etenkin korona-ajan tuomat haasteet näkyvät nyt väistämättä nuorten elämässä. Kouluterveyskyselyiden ja PISA-tutkimusten tulosten perusteella voidaan jo havaita, että tämänhetkinen kouluympäristö ja sen resurssit eivät vastaa kaikkien nuorten tarpeisiin. Tavoitteenamme on tarkastella oppinäytetyössämme syitä, jotka ovat tämän ilmiön taustalla. Koemme, että nuorten aito ja hyvä kohtaaminen on ratkaiseva tekijä nuorten hyvinvoinnin tukemiseen koulumaailmassa. Jotta voimme saada muutosta siihen, että nuoret tulevat kohdatuksi, meidän tulee ymmärtää tämän päivän nuoria sekä heitä kohtaavia aikuisia.

Haluamme erityisesti kiinnittyä aiheemme kanssa kouluympäristöön. Tämän vuoksi tarkastelemme työssämme kouluarkea, keitä siellä on toimijoina sekä millaista oppilailta siellä on. Lisäksi olemme havainneet, että opettajien sekä oppilaiden odotukset saattavat hieman poiketa toisistaan, jonka vuoksi tarkastelemme syitä myös siihen. Osasyynä siihen on sukupolvien eroissa ja koulumaailman muutoksessa. Opettajia haastetaan työssä nykyään kovastikin. Kohtaamisen puutetta tai haastetta ei voi kaataa pelkästään opettajien syyksi. *“Koulu on liian tärkeä asia jätettäväksi yksin pedagogeille.”* (Hoikkala & Paju 2013, 6).

Työn tavoitteena on ymmärtää nuorten kohtaamista kouluympäristössä syvemmällä tasolla sekä pohtia ja keksiä kehittämissuhteita kohtaamisen nykytilan parantamiseksi. Työssämme reflektioiva aineistonkäsittely sekä monipuolinen teoriatieto ovat työn tutkimuksellisen osan lisäksi isossa roolissa työn vaikuttavuuden näkökulmasta.

1.2 Opinnäytetyön rakenne ja menetelmät

Tämä opinnäytetyö rakentuu kolmesta isosta teoriakappaleesta: Mitä tarkoitetaan kohtaamisella yleisesti, tämän päivän nuoret ja heidän paineensa, sekä aikuiset kohtaamassa nuoria. Kaksi viimeistä kappaletta on erityisesti kouluympäristöön sidottuja. Jotta ymmärrämme tämän päivän nuoria, olemme ottaneet tarkasteluun myös heidät kasvattaneet sukupolvet. Käsittelemme eri sukupolvia, heille tyypillisiä piirteitä ja ympäristöä, jossa he ovat kasvaneet. Sukupolvien erot on hyvä ymmärtää, jotta voidaan tarkastella mahdollisten vuorovaikutustilanteiden haasteita. Lisäksi koulussa olevat aikuiset ovat pääasiassa eri sukupolvea, kuin lapset ja nuoret. Koska olemme rajanneet tätä kohtaamisteemaa kouluympäristöön, olemme valinneet myös kertoa lyhyesti koulun ja opettajien aseman historiasta. Mielestämme aihe on ajankohtaisestikin

kiinnostava, sillä uutisista saamme jatkuvasti lukea ja kuulla heikentyneistä PISA-tuloksista, opettajien uupumisesta, oppilaiden tuentarpeista, koulujen järjestyshäiriöistä ja niin edelleen.

Toteutimme tämän tutkimuksellisen kehittämistyön havainnoimalla eri työyhteisöjämme, haastatteleamalla avainhenkilöitä ja perehtymällä alan kirjallisuuteen. Opinnäytetyöprosessiin ryhtyessämme pohdimme seuraavia kysymyksiä:

- Millaista on hyvä kohtaaminen?
  - Esteet, haasteet, hidasteet
- Mistä johtuu, että nuoret eivät tule kohdatuksi?
  - Mitä nuorille kuuluu?
- Millaista kohtaaminen on kouluympäristössä?
  - Keitä toimijoita koulussa on?
  - Millaista arkea koulussa on?
  - Onko koulumaailma muuttunut viimeisien vuosikymmenien aikana?

Edellä mainitut kysymykset toimivat myös työmme tutkimuksellista osaa ohjaavina tutkimuskysymyksinä. Opinnäytetyötä tehdessämme olemme itse oppineet ymmärtämään kohtaamista ja sen haasteita syvällisemmin. Tätä samaa toivomme myös tämän opinnäytetyön lukijoille.

2 KOHTAAMINEN

Kohtaaminen on tämän opinnäytetyön pääteema. Lähestymme sitä vuorovaikutustaitojen kautta. Kuvailimme hyvän kohtaamisen elementtejä, ja toisaalta myös kohtaamisen haasteita, hidasteita, jopa esteitä. Lisäksi käymme läpi sitä, onko nuoren kohtaamisessa jotain erityispiirteitä. Lopuksi pohdimme vielä kohtaajan ammatillista viitekehystä ja työyhteisön roolia kohtaamisen toteutumisessa.

2.1 Kohtaaminen ja vuorovaikutustaidot

Kohtaaminen on kanssakäymisen ydin. Se on todellisten elämäntarinoiden kosketuspintojen löytymistä. Se on teeskentelemätöntä, yksinkertaista ja pröystäilemätöntä. Se on toisaalta helppoa, koska sen olemus on niin yksinkertainen, mutta toisaalta taas vaikeaa, koska sitä ei pysty suorittamaan vaan se toteutetaan “vain olemalla”. Kohtaaminen on pysähtymistä. Kohtaaminen on viipymistä. Se on yhdessä kulkemista vuorovaikutuksessa silloinkin, kun lopputulosta ei voi ennustaa. Kohtaamiseen ei voi pakottaa itseään eikä toista osapuolta. Sitä ei voi myöskään opetella vain kirjoista. Kohtaaminen vaatii rohkeutta asettua yksinkertaiseen, todelliseen vuorovaikutukseen. (Mattila 2007, 33.)

Aitoon kohtaamiseen tarvitaan vakavasti ottamista, läsnäoloa ja jakamista. Toisen ihmisen vakavasti ottaminen on sitä, että ihminen arvostaa toisen persoonallisuutta ja on kiinnostunut tämän elämän kokonaisuudesta. Se, että toinen haluaa jakaa oman tarinansa toisen kanssa, vaatii luottamusta ja välittämisen ilmapiiriä. Tähän taas tarvitaan läsnä olemista ja sitä, että uskaltaa laittaa rohkeasti oman ihmisyyden alttiiksi ja kohtaa toisen ihmisen ihmisenä. Tästä syntyy aidon kohtaamisen tila. (Mattila 2007, 13-14.) Etelä-Savon perhekeskustoiminta (2022) on määritellyt aidon kohtaamisen avaintekijöiksi neljä eri osa-aluetta (Kuva 1). Osa-alueisiin kuuluvat kunnioittaminen, luottamus, pysähtyminen ja kannustaminen. Kunnioittamiseen on määritelty osatekijöiksi tasavertainen kohtelu ja kohtaaminen, hyväksyminen, myönteinen ilmapiiri ja läsnäolo. Luottamusta on puolestaan avattu turvallisen ympäristön sekä toiminnan avoimuuden ja läpinäkyvyyden kautta. Pysähtyminen rakentuu kiireettömän tilanteen rakentamisen, kuulemisen ja keskustelulle tilan antamisen ympärille. Kannustamisella taas tarkoitetaan vahvuuksien esille tuomista, hymyä sekä (perheen) oman oivaltamisen tukemista.

Kuva 1. Aito kohtaaminen (Etelä-Savon perhekeskustoiminta 2022.)

Kohtaaminen on vuorovaikutusta, ja siihen pätee samanlaisia ilmiöitä kuin ylipäänsä ihmisten väliseen kommunikaatioon. Vuorovaikutuksessa on lukemattomia, hienovaraisia sävyjä, joita ymmärrämme eri tavoin riippuen esimerkiksi tilanteen muista tekijöistä. Yksittäiset tekemiset tai sanomiset eivät niinkään vaikuta, vaan asenne, jolla kohtaamme toisiamme. Meillä jokaisella on omanlainen tapa olla vuorovaikutuksessa ja kohdata toinen ihminen, miten näemme toisemme ja annamme toisillemme tilaa. Toisilla on enemmän valmiuksia vuorovaikutustilanteissa, ja toiset taas tarvitsevat vuorovaikutusharjoitusta enemmän. Vuorovaikutustaitoja voi kehittää, mutta siinä ei tule koskaan valmiiksi. Jokainen vuorovaikutustilanne on erilainen ja riippuvainen tilanteen osapuolista. Jokainen ihminen tuo kohtaamiseen oman historiansa, kulttuurinsa ja uskomukset, joiden kautta hahmottaa omaa maailmaansa. Vuorovaikutuksen kaikilla osapuolilla on tärkeä vastuu sen onnistumisessa. (Mönkkönen 2018, 17-20, 22, 207.)

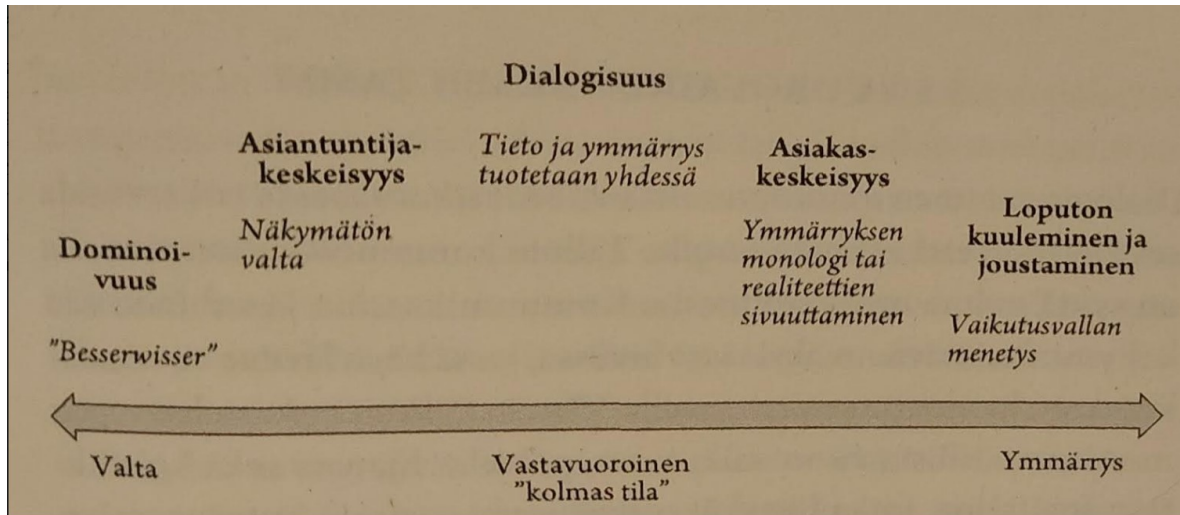
Hyvä ja rakentava vuorovaikutus tarvitsee arvostavan ja kunnioittavan ilmapiirin. Arvostamista voidaan pitää eettisesti tavoiteltavana, sillä se on yksi hyvän elämän rakennusaineista. Arvostamisen voidaan ajatella olevan inhimillisen elämän, kokemuksen ja tunteiden arvostamista. On kyse siitä, että arvostetaan sitä, että jokainen ihminen on ainutlaatuinen ja arvostettu elämään

omana itsenään. Jokaisella ihmisellä on yhtäläinen arvo, eikä se ole kiinni ihmisen saavutuksista, epäonnistumisista tai esimerkiksi luonteenpiirteistä. Kenenkään tarinaa ei tule vähätellä, unohtaa tai leimata. (Mattila 2007, 15-16.)

2.2 Ammatillisuus ja asiantuntijuus kohtaamisessa

Vuorovaikutusosaaminen on vaativa ammatillisen osaamisen alue. Ammatillisessa kohtaamisessa pätee täysin samat aidon kohtaamisen tunnuspiirteet kuin kohtaamisessa ylipäätään. Vuorovaikutustaitojen merkitys korostuu etenkin silloin, kun sosiaaliset ongelmat vaikeutuvat ja yhteiskunnallisia turvarakenteita horjutetaan. Ammatillisuus tai asiantuntijuus ei muodostu pelkästään ammatissa tai koulutuksessa opituista tiedoista ja taidoista, vaan myös arkielämän tilanteiden kokemuksista. Omien kokemusten merkitys osana asiantuntijuutta onkin tärkeää, sillä kasvatustieteilijät ovat jo pitkään tuoneet esiin, että ihminen oppii muuallakin kuin koulunpenkillä. Tulevaisuudessa tarvittavia taitoja ovat geneeriset taidot, jotka tarkoittavat taitoja, joita voidaan soveltaa mihin tahansa työhön. Esimerkiksi yhteistyötaidot sekä kohtaamistaito ovat tärkeitä geneerisiä taitoja. (Mattila 2007, 23-24; Mönkkönen 2018, 33-36, 206.)

Ammattilaisuuden käsite ja luonne ovat myös ajan myötä muuttuneet etenkin ihmisläheisessä työssä. Ammatillisuudella ei tänä päivänä tarkoiteta enää sitä, että olisi osattava hallita tunteensa kokonaan ja varottava tuomasta omia näkemyksiä esiin. Ammatillisellekin on tärkeää olla ennen kaikkea oma itsensä. Ihmisillä on vuorovaikutuksen suhteen tarkka vainu ja tunnistammekin usein, jos toinen yrittää olla jotakin muuta kuin on. Usein asiakas odottaakin kohtamiselta inhimillistä otetta, joka usein ilmenee vasta, kun raotamme hieman ammatillisuuttamme ja olemme tilanteessa vain ihmisenä. (Mönkkönen 2018, 20-21, 113.) Ammatitaidoista ja tiedoista ei toki kohtaamisessa ole haittaa, mutta jos mukana ei ole ihmisyyttä, kohtaminen epäonnistuu. Ammatillisuus kohtaamisessa voi antaa myös ikään kuin väärää turvaa, ja sitä voi käyttää verhona, jonka taakse piiloutua. Verhon takana voi olla turvassa, mutta tässä tilanteessa aitoa kohtamista ei synny. (Mattila 2007, 12.)

Kuva 2. Kohtaamisen positiot (Mönkkönen 2018, 121)

Kohtaamista voidaan tarkastella myös laittamalla janelle eri positiot, kuten kuvassa 2. Janan vasemmassa laidassa on perinteinen valta-asetelman auktoriteetti sekä keskiosaa lähempänä oleva asiantuntijakeskeisyys. Janan oikeassa laidassa jopa yliymmärtämisen ja loputtoman joustamisen vuorovaikutustapa, joka voi johtaa vaikutusvallan menetykseen ja kasvattajan avuttomuuteen. Lisäksi lähempänä keskiosaa löytyy asiakaskeskeisyys, joka voi toisinaan johtaa realiteettien huomaamatta jättämiseen. Keskeltä löytyy dialoginen kohtaaminen, jossa tilanetta rakennetaan yhdessä ja kaikilla osapuolilla on tilaa tuoda oma näkemys esiin. Dialogissa parhaimmillaan molemmat osapuolet oppivat jotain ja voivat muuttaa omia mielipiteitään tai asenteitaan. (Mönkkönen 2018, 108-110, 120-121.)

”Tärkeää on mennä lähelle ja katsoa toista silmiin. Tämä on dialogin perusta. Kun minä reagoin kehollani, toinen ihminen ei voi olla vastaamatta. Kukaan ihminen ei jää sen ulkopuolelle. Se on niin pirullisen yksinkertaista ja siksi niin helppo ohittaa. Kun toinen ihminen tulee lähelle ja katsoo minua silmiin, minä tunnen sen koko ruumiissani.” (Seikkula 2019.)

Vuorovaikutusta voidaan käyttää myös vallan välineenä. Opettajan rooli on usein asiantuntijavallan rooli. Toki asiantuntijakeskeisyys on tarpeellista silloin, kun ihmisellä on tilanteita, joissa hän tarvitsee jonkun muun asiantuntemusta tai apua. Ihmisten välisiä suhteita ja vuorovaikutusta voidaan myös tarkastella dialogisesta näkökulmasta. Eli esimerkiksi asiantuntijan sanavalinnoilla voi olla suuri rooli suhteen luomisessa. On suuri merkitys sillä, käydäänkö kes-

kustelua vaikkapa vikojen ja puutteiden lähtökohdasta, jolloin ihminen usein alkaa puolustautumaan. Vai aloitetaanko positiivisen kautta ja todetaan, että kyllä sinä vielä opit. (Mönkkönen 2018, 70-71.)

Edellä mainitusta aiheesta käymme usein omassa työssämme nuorten kanssa keskustelua. Nuoret sanottavat usein toivovansa opettajalta positiivista kannustusta, jonka avulla voisi pystyä parempaan suoritukseen. Monesti keskustelut ovat kuitenkin “ja taas epäonnistuit” -tulokulmalla. Toiset sisuuntuvat tästä, ja haluavat näyttää, että onnistuvat paremmin opettajan negatiivisuudesta huolimatta. Toiset taas lomaantuvat, eivätkä itsekään usko omaan onnistumiseensa. Näissä vuorovaikutustilanteissa nuoren kanssa saatamme käsitellä esimerkiksi sitä, että kyse saattaa olla opettajan pettymyksestä, joka purkautuu nuoreen negatiivissävytteisillä sanavalinnoilla. Luottamuksellinen ja kunnioittava vuorovaikutus sekä keskusteluyhteys opettajan ja oppilaan välillä on tässäkin tärkeää, jotta voidaan ymmärtää molempia osapuolia.

Vuorovaikutustilanteissa herää myös usein tunteita. On kuitenkin tärkeää tunnistaa omia tunteita ja ymmärtää, että kyse on reaktiosta, joka herää eloon vuorovaikutuksesta. Omat tunteet eivät kerro siitä ihmisestä, jota kohtaa, vaan omasta itsestä ja tilanteiden kosketuspinnasta omaan elämään. Erityisesti ammattilaisen on otettava vastuu omista tunteistaan ja kohdattavana ne, vaikka se ei olisikaan helppoa. (Mattila 2007, 18.) Nuoret toimivat usein impulsiivisesti omien tunteidensa ottaessa vallan, joka voi tuoda omat haasteensa kohtaamistilanteisiin. Aikuisten tulisi kuitenkin pystyä hallitsemaan omia tunteitaan, ja kohdata nuori hänen tunnekuuhustaan huolimatta omana itsenään.

Työyhteisöjen vuorovaikutuksessa pätee samat lainalaisuudet kuin kohtaamisessa yleensä. Luottamuksen rakentuminen ja yhteisön jäsenten mahdollisuus osallistua itseä ja yhteisöä koskeviin asioihin on tässäkin avainasemassa. Kehittämistyössä olisi tärkeää kuulla eri toimijoita ja ymmärtää heidän näkökulmiaan. Usein ammattilaisiksi identifioituvat kokevat perustyönsä tärkeäksi ja kehittämistyön sitä uhkaavaksi, ylimääräiseksi työksi. Aiemmin kehittämistyö oli siitä innostuneiden harteilla, kun nykyään se jo liitetään osaksi perustyötä. Esimerkiksi osa opettajista saattaa kokea “perustyönsä” eli opetuksen kärsivän, jos huomiota siirretään opetuksen sijaan nuorten kohtaamiseen ja kasvatuksellisiin menetelmiin. Jokaisella on myös erilainen tapa suhtautua muutokseen. Toiset innostuvat jopa varauksettomasti kaikesta uudesta ja toiset taas epäilevät kaikkea eteen tulevia asioita, etsien niistä pääasiassa kielteisiä puolia. Yksilöiden muutosvastarinnasta voidaan puhua silloin, kun koetaan muutoksen tuovan uhkaa esimerkiksi omaan asemaan. Muutos vaatii usein myös kärsivällisyyttä kokeilla uusia tapoja. (Mönkkönen

2018, 178-180.) Kohtaaminen ja sen edistäminen voi myös aiheuttaa muutosvastarintaa koulun henkilökunnan keskuudessa, joka hankaloittaa kehittämistyötä.

2.3 Kohtaamisen haasteet, hidasteet ja esteet

“Kukaan ei voi tietää toisen ihmisen tarinaa, jos ei ole antanut kertoa siitä”. (Mattila 2007, 17.)

Olemme itse havainneet koulumaailmassa ongelmia esimerkiksi koulun aikuisten ja nuorten välillä tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. Nuorilla on usein se käsitys koulun aikuisista, että he eivät ole missään tilanteessa nuorten puolella. Koulumaailmassa pätevät säännöt, toimintatavat ja velvollisuudet voivat tuntua nuorista kohtuuttomilta. He myös näkevät usein kaikki kouluun ja koulunkäyntiin liittyvät velvollisuudet koulun ja koulun aikuisten itse määrääminä rajoituksina valtakunnallisten säädösten sijaan. Nuoret ovat myös tuoneet esiin sen, että kaikki koulun aikuiset eivät yksinkertaisesti ymmärrä tai halua ymmärtää heitä. He kokevat pahimmillaan, että koko yhteiskunta on heitä vastaan ja pyrkii rajoittamaan heidän oikeuksiaan. Myös koulun aikuisten auktoriteetti nähdään usein nuorten silmissä joko omaa toimintaa lietsovana tai ole-mattomana keinona nuorten käyttäytymiseen vaikuttamisessa. Esimerkiksi koulun sääntöjä rik- koville nuorille kieltäminen ja toruminen voi aiheuttaa lisää epätoivottua toimintaa. Nuorten on vaikeaa ymmärtää aikuisten motiivit heidän toimintansa takanaan, samoin kuin aikuisten on vaikeaa ymmärtää nuorten kohtaamisen tarpeita.

Kohtaamisen onnistumisen esteenä on usein toisen tai molempien osapuolten henkilökohtaiset kohtaamiseen vaikuttavat tekijät. Kohtaajan omat moralistiset tai kategorisoivat asenteet ja oman elämän kipu voi saada ihmisen suhtautumaan tuomitsevasti ja ylimielisesti toista kohtaan. Lisäksi esimerkiksi pyrkimys täydellisyyteen voi saada ihmisen halveksimaan epätäydellisyyttä jonkun toisen elämässä. Toisinaan voidaan myös pyrkiä siirtämään omaa pahaa oloa heijasta- malla niitä toiseen. Ammattilaisillakin voi olla hyvä tahto, mutta vaikea toimia näin esimerkiksi omien sisimmässä olevien ristiriitojen vuoksi. Myös oma ylemmydentunto voi olla esteenä merkitykselliselle, lämpimälle ja toisesta ihmisestä välittäväälle kohtaamiselle. Hyvän kohtaa- misen onnistuminen vaatii myös omien tunteiden hallintaa. Esimerkiksi toinen osapuoli voi ärsyyntyä poikkeuksellisen helposti, jos itselle tärkeän aiheen parissa toinen osapuoli tekeekin erilaisia ratkaisuja, mitä itse tekisi ja toivoisi. Usein voi myös puuttua rohkeus puhua vaikeista asioista ja erityisesti niistä, jotka ovat itselle hankalia. (Mattila 2007, 16, 20-22, 91.)

Moni ammattilainen haluaisi käyttää enemmän aikaa kohtaamiseen kuin mitä kiireinen työtahti sallii. Moni kärsii myös empatiaväsymyksestä, joka voi syntyä, kun kohtaa jatkuvaa ihmisten hätää tai avuntarvetta. Toisinaan toisen ihmisen hätä tarttuu ja ammattilaisellekin on vaikeaa erottaa omia tunteita toisen tunteista. (Mönkkönen 2018, 39-40.) Kiire ja suhtautuminen aikaan on myös jokaisesta itsestään kiinni. Usein puheissamme toistuu kiireisyys, ja vahvistamme itse kiireistä ilmapiiriä. Jo pelkästään työkavereiden kohtaamiselle tuntuu olevan yhä vähemmän aikaa, sillä pohdimme tekemättömien töiden listaa mielessämme. Työyhteisössä aikaan suhtautuminen vaikuttaa myös työntekijöiden hyvinvointiin. Ajan ja kiireen hallinta on hyvän vuorovaikutuksen edellytys. Voidaan ajatella, että aikaa luodaan itselle tärkeille asioille. Myös kiireen keskellä on mahdollista kohdella ja kohdata ihmisiä ystävällisesti. Toisaalta ihmisläheisessä työssä on myös paljon sellaisia hetkiä, joissa on pakko pysähtyä, vaikka muut työtehtävät painaisivatkin päälle. (Mönkkönen 2018, 184-187.)

Työyhteisö ja työyhteisötaidot voivat vaikuttaa myös negatiivisesti kohtaamiseen. Dialogisuus kuuluu hyviin työyhteisötaitoihin. Jokaisen ammattilaisen olisi tärkeää toimia erilaisten ihmisten kanssa ja pyrkiä rakentamaan heidän kanssaan toimivaa yhteistyötä. Tämä vaatii työyhteisön ilmapiirin olevan sellainen, jossa jokainen haluaa tukea toisen vahvuuksia ilman, että se koetaan olevan itselleen tai urakehitykselleen uhka. Esimerkiksi kilpailun ilmapiiri työyhteisössä voi ruokkia vastakkainasettelua, jossa kollegan menestys nähdään uhkaavan omia pyrkimyksiä. Mistä tahansa johtuva egoistinen, kilpailua ruokkiva asenneilmasto, ei edistä hyvää kohtaamista. (Mönkkönen 2018, 177-178.) On siis tärkeää pohtia myös työyhteisöä ja ihmisten johtamista työyhteisössä.

Toisinaan kohtaaminen epäonnistuu, vaikka kuinka olisi hyvä aikomus ja yritys. Tällaisten tilanteiden jälkeen olisi hyvä pohtia, mikä kyseisessä tilanteessa johti epäonnistumiseen ja millä tavoin. On myös hyvä myöntää, kun epäonnistuu. Epäonnistumisen kieltämisestä voi seurata usein myös uusia epäonnistumisia. (Mattila 2007, 22.) On totta, että hyvien kohtaamisen taitojen ja kokemuksen omaaminen ei vielä takaa jokaisen kohtaamistilanteen onnistumista. Jokainen kohtaaminen on ainutlaatuinen, ja sen onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä on lukematon määrä. Etenkin koulumaailmassa olisi kuitenkin tärkeää, että epäonnistuneen kohtaamisen ja sen analysoinnin jälkeen annettaisiin kohtaamiselle uusi mahdollisuus. Esimerkiksi haastavasti käyttäytyvän oppilaan tekemiseen puuttuminen välitunnilla ohimennen voi jättää tilanteesta

molemmille osapuolille ikävän olotilan. Aikuinen kuitenkin kohtaa samoja nuoria koulussa lukuisia kertoja, joten aina tulee mahdollisuus kohdata oppilas uudelleen. Kohtaamisen taidot kehittyvät vain kokemuksen kautta, ja epäonnistuminen on myös osa tätä prosessia.

Monessa kulttuurissa ajatellaan, että auttajan tulee uskoa asiakkaastaan vain hyvää ja suhtautua positiivisesti kaikkiin asiakkaan aikeisiin. Mutta myös ikäviä asioita täytyy uskaltaa lähestyä, tai muuten asiakas jää kokonaisvaltaisesti kohtaamatta. Pohjimmiltaan ihminen haluaa tulla kohdatuksi kokonaisena, kaikkein ongelmineen. (Mönkkönen 2018, 89-90, 92.) Näin ollen kokonaisvaltaisen kohtaamisen esteenä voi olla myös yltiöpositiiviseen asenteeseen turvautuminen. Jos vaikeuksissa olevaa nuorta kohdatessa aikuinen ohittaa nuoren esiin nostamat vaikeat asiat ja pyrkii korvaamaan niitä positiivisilla, voi nuori kokea tämän vähättelynä hänen ongelmiaan kohtaan.

Kuten aiemmin todettiin, kohtaamisessa ja vuorovaikutuksessa luottamuksella on olennainen rooli. Vuorovaikutuksessa luottamusta ei kuitenkaan rakennu, jos kaikille osapuolille ei anneta tilaa tuoda esiin omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Ilman luottamusta ei synny dialogista kohtaamista. Usein se vaatii myös aikaa. Erityisesti asiakastyön dialogisuuteen liittyy oikeutus ottaa kantaa toisen asioihin. Mitä arkaluontoisempi asia on, sitä enemmän ammattilaisen tulee pohtia, ollaanko jo sillä tasolla luottamusta, että hänellä on oikeus tuoda esiin omaa näkökulmaansa. Esimerkiksi vuorovaikutus nuorten kanssa alkaakin toimimaan vasta silloin, kun alat tuntea nuorta. (Mönkkönen 2018, 114-116, 208.) Luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen luomiseen tarvitaan siis nuorten kanssa työskenteleviltä aikuisilta kärsivällisyyttä. Tämä voi esimerkiksi kiireisessä ja hektisessä kouluympäristössä tuntua koulun aikuisten mielestä haastavalta, tai jopa mahdottomalta.

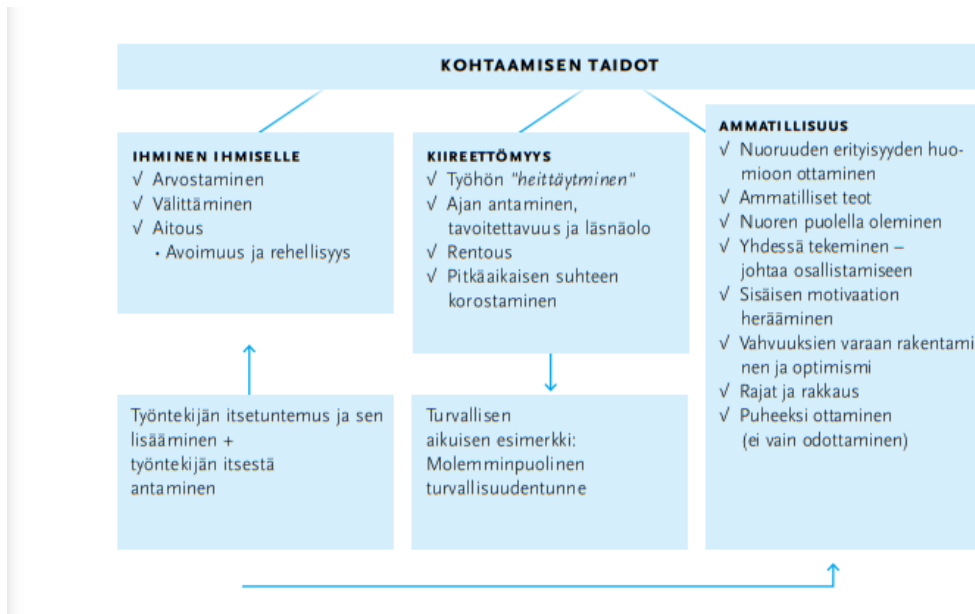
2.4 Erityispiirteet nuoren kohtaamisessa

Kohtaaminen on ehdottoman tärkeä elementti nuorten kanssa tehtävässä työssä. Kun nuori kohdataan, hänelle tulisi syntyä kokemus siitä, että häntä arvostetaan ja kunnioitetaan, ja hän on tärkeä yksilö ja arvokas myös yhteisön näkökulmasta. Lapselle tai nuorelle pitäisi tulla sellainen tunne, että hänen elämällään on arvo ja tehtävä, sekä hänen persoonansa on arvokas hänen suorituksistaan riippumatta. Lapsen tai nuoren kunnioittaminen ilmenee esimerkiksi niin, että hänelle annetaan jokaiselle ihmiselle kuuluva elintila, arvostetaan hänen elämäntarinaansa, kohdellaan häntä hyvin ja suojellaan hänen perusoikeuksiaan. Kunnioittamiseen ja arvostamiseen voidaan myös ajatella kuuluvan lapsen tai nuoren itsearvostuksen ja omanarvontunnon

lisääminen. Tämä edellyttää sitä, että toimintaa mitoitetaan lapsen pärjäämisen mukaisesti, ja kannustetaan sekä pyritään välttämään negatiivista palautetta. Nuoren kohtaamisessa tulisi myös pystyä arvioimaan hänen sen hetkinen tunnetilansa, ja kohdata hänet sen mukaan. (Kiilakoski 2022; Mattila 2007, 49.)

Nuorten tasavertaisen ja ammatillisen kohtaamisen taustalla on aina nuoren puolella oleminen. Nuorten päätösvaltaa lisäämällä nuoret saadaan osallistumaan erilaiseen toimintaan tehokkaammin. Nuorten toiveiden, tarpeiden ja vahvuuksien tunnistaminen on edellytys tasavertaiselle kohtaamiselle. Nuorten kanssa työskentelevän tulee ymmärtää ja nähdä nuori hyvänä ihmisenä, vaikka nuori joskus rikkoisikin esimerkiksi sääntöjä. Tärkeää on myös tehdä työtä aidoisti oman persoonansa turvin, sillä antamalla itsestä jotain nuorille saa usein jotain myös takaisin. Vaikka nuorten kanssa työskennellessä ammatillinen osaaminen sekä työlle asetetut raamit ja tavoitteet ovat tärkeitä, ilman omaa persoonaa ja aitoa kohtaamista tasavertaisuus ei toteudu. Tasavertaisessa kohtaamisessa oma persoona ja ammatillisuus kulkevat rinnakkain. (Oksanen & Poikolainen 2018.)

Tiia Isokorpi (2020, 3-6) on jaotellut nuoriin kohdistuvat kohtaamisen taidot kolmeen eri kategoriaan (Kuvio 1). Kuvioon kerätyt tiedot pohjautuvat Sosiaalikehitys Oy:n Kohtaamisen taidot –hankkeeseen, jossa on haastateltu väkivalta- tai itsetuhotaustaisia nuoria tai/ja heidän kanssaan toimineita aikuisia. Kuvion ensimmäisessä “ihminen ihmiselle” -osiossa löytyvät kohdat arvostaminen ja välittäminen ovat tulleet nuorten haastatteluista. “Kiireettömyys” -osiossa nuorten nostoja ovat puolestaan työhön heittäytyminen, ajan antaminen, tavoitettavuus ja läsnäolo sekä rentous. Kolmannen “ammatillisuus” -osion teemoista ammatilliset teot, nuoren puolella oleminen sekä rajat ja rakkaus ovat nuorten ääntä edustavia. Näiden kohtaamisen taitojen eri osa-alueiden lisäksi kuvioon on määritelty näihin vaikuttavia tai niistä seuraavia asioita. Työntekijän itsetuntemus ja sen kehittäminen sekä se, että työntekijä antaa myös itsestään jotain nuorelle, tukevat ammatillisuutta ja “ihminen ihmiselle” -taitoa nuorten kanssa työskennellessä. Sen sijaan kiireettömyyden taito luo nuoren ja aikuisen välille molemminpuolisen turvallisuudentunteen sekä nuorelle esimerkin turvallisesta aikuisesta.

Kuvio 1. Kohtaamisen taidot (Isokorpi 2020, 3.)

Onnistuneen ja hyvän kohtaamisen sekä nuorten kohtaamisen erityispiirteet noudattavat hyvin pitkälti samoja elementtejä ja yhtäläisyyksiä. Nuoret aistivat aikuisten olemusta ja reagoivat ylipäättään kehitysvaiheensa mukaisesti ympärillään tapahtuviin muutoksiin. Tämän vuoksi kohtaamisen taito korostuu nuorten ja aikuisten välisissä kohtaamisissa. Näissä tilanteissa myös ammatillisuus aikuisten toimesta korostuu. Kuten yllä olevassa kuviossa on mainittu, kohtaamisen ammatilliset piirteet ovat nuorten kanssa toimiessa ehdottoman tärkeitä. Nuorilla voi olla aikuisia kohtaan lukuisia ennakkoluuloja, jotka vaikuttavat heidän käytökseensä tai kykyynsä kohdata aikuisia. Tämän vuoksi nuorta kohdatessa korostuu aikuisen kyky kohdata nuori lähtökohdistaan riippumatta, tasa-arvoisesti ja häntä arvostaen. Monelle nuorelle ensikohtaaminen aikuisen kanssa voi olla ratkaisevassa roolissa tulevaisuuden vuorovaikutusta ajatellen. Yhdellä kohtaamisella voi myös olla merkittäväkin vaikutus nuoreen. Tämän takia nuorten kohtaamiseen koulumaailmassa tulisikin kiinnittää enemmän huomiota.

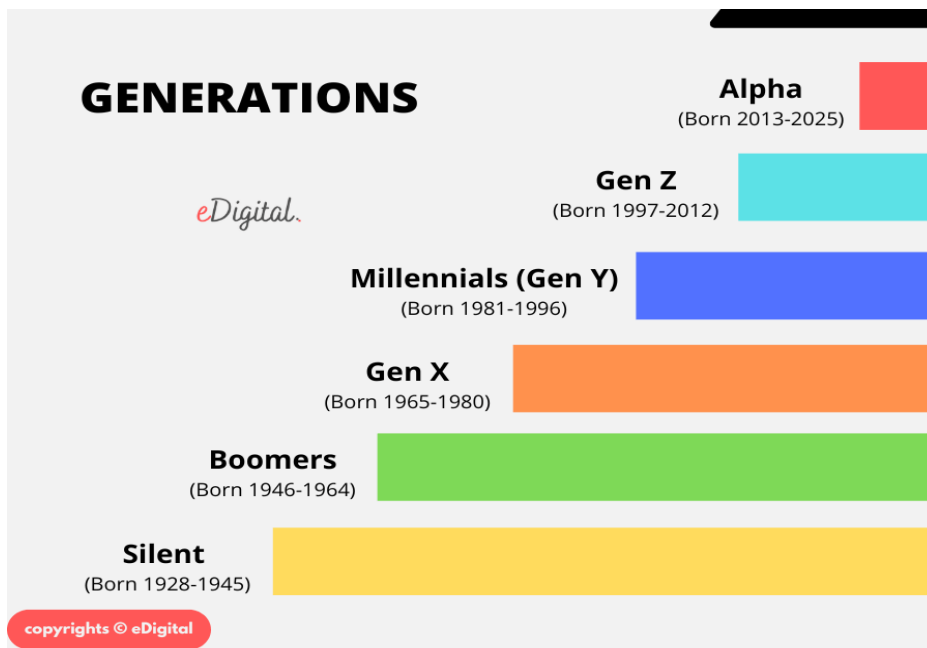
Kun nuori ja aikuinen kohtaavat, on vuorovaikutuksessa erityisen merkityksellistä turvallisuuden ja luottamuksen tunteet. Vuorovaikutus toiseen ihmiseen ei voi syventyä epäluottamuksen vallitessa. Koulussa tapahtuva vuorovaikutus eroaa nuorten omasta kotiympäristöstä. Koska koulussa nuoret kohtaavat toistensa lisäksi myös aikuisia, on koulukohtaamisilla merkittävä rooli nuoren itseilmaisun kehittymiselle sekä hyvien, vastavuoroisten vuorovaikutustaitojen op-

pimiselle. Esimerkiksi koululuokka, ryhmän koko ja sen pysyvyys vaikuttavat nuoren psykososiaaliseen hyvinvointiin ja kehitykseen. (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 10-11.)

Kun puhutaan koulun aikuisten ja nuorten välisestä kohtaamisesta ja sen kehittamisestä, on olennaista myös huomioida työyhteisön hyvinvointi ja sen vaikutus kohtaamiseen. Arvostava kohtaaminen työyhteisön keskuudessa auttaa henkilökuntaa jaksamaan. Työntekijöiden tulisi kannustaa ja arvostaa toisiaan, tulla toimeen kaikkien kanssa ja hyväksyä erilaisuutta. Esihenkilön tulisi puolestaan pyrkiä tukemaan työntekijöiden itseluottamusta ja valmentaa heitä työssä. Työyhteisössä kaikkien tulisi puhaltaa yhteen hiileen yhdessä asetettujen tavoitteiden eteen. Jos työntekijöiden välillä vallitsee epäluottamus, herättää se epäluottamusta myös asiakkaissa. Asiakkaat (esimerkiksi oppilaat) aistivat herkästi työntekijöiden välistä arvostusta. (Mattila 2007, 81-83.) Etenkin nuoret aistivat todella herkästi heidän ympärillään toimivien aikuisten käyttäytymistä. Koulussa noudatetaan tiettyjä koulun sääntöjä, joita myös koulun aikuiset nuorilta vaativat. Koska nuoret testaavat mielellään heille asetettuja rajoja, on koulun aikuisten yhteinen linja ja siinä pysyminen tärkeää koulun toimintakulttuurin kannalta. Koulussa tulisi myös yhdessä sopia tavoitteita ja luoda yhteistä toimintakulttuuria nuorten kohtaamiseen liittyen. Kaikkien aikuisten tulisi pyrkiä kohtaamaan nuoret yhdessä sovitun arvopohjan mukaisesti, jotta nuorille syntyisi kokonaisvaltainen kokemus siitä, että hänet kohdataan koulussa arvostavasti ja omana itsenään. Jos yksikin koulun aikuinen aiheuttaa nuorella epäluottamusta eikä hän koe tulevansa kohdatuksi, voi se vaikuttaa merkittävästi myös nuoren asenteeseen koulunkäyntiä kohtaan.

3 SUKUPOLVIEN TARKASTELUA

Seuraavaksi haluamme nostaa tarkasteluun sukupolvet ja niiden mahdollisen vaikutuksen aikuisten ja nuorten väliseen kohtaamiseen. Käytämme tarkastelussamme sukupolvia X, Y, Z sekä Alfa (Kuvio 2) perustuen kouluympäristössä työskentelevien aikuisten sekä nuorten ikäjakaumaan. Voidaan olettaa, että suurin osa koulussa nuoria kohtaavista aikuisista edustavat joko X- tai Y-sukupolvea. Ja vuonna 2023 peruskouluikäiset kuluvat sukupolviin Z ja Alfa.

Kuvio 2. Sukupolvet. (eDigital 2023.)

Sukupolvia on hankala määritellä tarkoin vuosiluvuin ja eri maissa jakauma saattaa olla erilainen. On kuitenkin olemassa tietynlaisia yhdistäviä piirteitä ja kokemuksia, jotka muokkaavat eri sukupolvia ja heidän asenteitaan. Yllä olevan kuvion jaotteluun poiketen Suomessa käytetään yleisesti seuraavanlaista jakoa: X-sukupolvi ovat kaikki 1970-luvulla, ja Y-sukupolvi 1980- ja 1990-luvuilla syntyneet henkilöt. Tämän jälkeen tulee sukupolvi Z, 2000-luvulla syntyneet niin sanotut uuden vuosituhaten lapset. (Pihlas 2020.) Sukupolvia leimataan usein aggressiivisesti kohdistuen vuoroin vanhempiin ja vuoroin nuorempiin sukupolviin. Esimerkiksi X-sukupolvea on kutsuttu “pullamössösukupolveksi”. Milleniaaleja (Y-sukupolvea) on puolestaan leimattu “lumihiutaleiksi”, jotka luhistuvat heti ensimmäisessä vastoinkäymisessä sekä asenteelliseksi “minäminä-sukupolveksi”. Joka tapauksessa sukupolvien välisiä jännitteitä on

ollut olemassa 1800-luvun lopulta saakka, jolloin kapinallinen nuoriso muodostui jopa eräänlaiseksi ideologiaksi. Sukupolviajattelun taustalla on usein ajatus siitä, että uusi sukupolvi on aina edellistä parempi. (Leppä 2022, 13-14, 16.)

Vaikka käsitykset sukupolvien ikäjakaumasta sekä stereotyyppisistä luonteenpiirteistä jakavatkin mielipiteitä, kertoo sukupolvijakauma omalta osaltaan yhteiskunnallisista muutoksista ja niiden vaikutuksista ihmisiin. Maailma ja yhteiskunta sen myötä muuttuvat jatkuvasti, ja opittuja tapoja kyseenalaistetaan ja muokataan. Tämä vaikuttaa väistämättä lasten ja nuorten kasvatukseen, sekä arkipäivän kohtaamiin. Ei siis ole ihmeäkään, jos kouluympäristössä nuorten ja aikuisten välille syntyy kitkaa, väärinymmärryksiä ja ennakkoluuloja. Koulussa työskentelevien aikuisten tulisi ensin tiedostaa ja ymmärtää mahdollisiin kohtaamisen haasteisiin johtaneet syyt, jotta omaa toimintaa on mahdollista kehittää. Tämä sukupolviajattelu voi olla yksi keino ymmärtää omaa toimintaa paremmin.

3.1 X ja Y

X-sukupolvelle auktoriteetit olivat ehdottomia ja kyseenalaistamattomia, usein myös ankaria. Vanhemmat, opettajat ja esimiehet olivat nykyiseen verrattuna valovuoden välimatkan päässä toisistaan. Tällöin lapsille tehtäväksi jäi sopeutua tai salata asioita. X-sukupolven edustajien elämää leimasivat pessimismi ja epäluottamus tulevaisuuteen. Heitä pidetään kunnianhimoisina suorittajina, jotka uupuivatkin lopulta työssään. Yhteisöllisyys väheni myös, kun muutettiin kaupunkeihin ja sulkeuduttiin vastavalmistuneisiin lähiökoteihin eivätkä maalaisyhteisö ja “kylän akat” enää katsoneetkaan naapurin “kakaroiden” perään. X-sukupolven kasvatuksessa näkyivät vielä sodan savuavat rauniot. Edellä mainitun jälkeen suomalainen yhteiskunta muuttui kauttaaltaan, kun psykologiset opit valloittivat pedagogian. Päämääränä oli edelleen se, että lapsen piti kasvaa toimivaksi, virheettömäksi ja häiriintymättömäksi. Toisaalta näyttäytyi myös se, että vanhemmat alkoivat fanaattisesti suorittamaan vanhemmuutta ja se tuntui muuttuvan vuosi vuodelta yhä paineisemmaksi. Muutama vuosi sitten tehdyssä tutkimuksessa suomalaisvanhemmat kuuluivat maailman uupuneimpiin ja taustalla olikin valtaiset kilpailu- ja suoritus-paineet sekä yksin pärjäämisen eetos. (Leppä 2022, 38-40, 92.)

Y-sukupolvi taas syntyi maailmaan, jossa kaikkea tuntui olevan jo mahdollisimman paljon. Vaikka 1990-luvun lama-aika saattoikin varjostaa tämän sukupolven lapsuutta, on tämä “minäminä” -sukupolvi tottunut diginatiiveina tiedon nopeaan löytymiseen ja saatavuuteen. Persoonina Y-sukupolven edustajia voidaan kuvailla kärsimättömiksi, pinnallisiksi ja tutkimusten mukaan

jopa masentuneiksi. He eivät pelkää sanoa mielipiteitään ääneen tai kyseenalaistaa vanhoja toimintamalleja. Työntekijöinä Y-sukupolven edustajat arvostavat työssä viihtymistä ja pysyvyyttä tuloksellisuuden sijaan. (Heikkinen & Lehtonen 2017, 93.) Kouluympäristössä Y-sukupolvea edustavat aikuiset eroavat siis paljonkin heitä edeltävistä X-sukupolven edustajista. Tämä näkyy varmasti eroavissa näkemyksissä esimerkiksi kasvatuskulttuuriin, auktoriteettiin tai työmoraaliin liittyen. Jo pelkästään tämä ilmiö voi hankaloittaa kouluympäristön yhteisöllistä vastuuta kohtaamisesta ja sen kehittämisestä.

3.2 Z ja Alfa

Z-sukupolvea voidaan kuvailla “www-sukupolveksi”. Mikään muu sukupolvi ei ole joutunut näkemään samalla tavalla reaaliaikaisena internetissä asioita (esimerkiksi murhat, tapot tai onnettomuudet). Kaikki käsittämätön on esillä ja mitään ei jää piiloon tai arvailujen varaan. Ehkä tässä piilee myös yksi syy, miksi nykyelämä koetaan niin kuormittavaksi (Beames 2017; Leppä 2022, 62.) Tämä sukupolvi on hyvin huolissaan ja jopa säikähtäneitä tulevaisuudesta, joka näyttyy heille hyvin epävarmana. Amerikkalaiset tilastojat ovat sitä mieltä, että tämä sukupolvi ei ole riskinottajia ja tämä väistämättä muokkaa heidän näkemyksiään elämästä ja ihmisten välisistä suhteista. (Beames 2017.) Z-sukupolvi arvostaa vapautta, nopeutta ja ulkoisia asioita sekä on usein vähintään kaksikielinen. He arvostavat myös perinteitä, ja unelmoivat vapaasta maailmasta. Myös monikulttuurisuus on Z-sukupolvelle arkipäivää. (Heikkinen & Lehtonen 2017, 94).

Jotta ymmärrämme z-sukupolvea esimerkiksi opiskelijoina, on ymmärrettävä, millä tavoin sosiaalisen median aikakausi on muokannut heidän odotuksiaan ja olemistaan. Opetustilanteissa on tärkeää tunnistaa z-sukupolven erityispiirteitä, odotuksia ja tarpeita. Tämä sukupolvi haluaa luoda paljon, esimerkiksi videoita ja kuvia, ja jakaa tietoa muualle maailmaan. Lisäksi he kaipaavat oman toimijuuden ja itsenäisyyden vahvistamista. Tämä sukupolvi osaa etsiä tietoa, miten joku asia tehdään. Esimerkiksi “How to” etsitään Youtubesta useammin kuin Googlestä. Z-sukupolven motivaatiota ja sosiaalista turvallisuuden tunnetta lisää teknologian mukana oleminen opetuksessa. (Beames 2017.)

Keskeistä on, että opetuksessa annetaan hyödyllisiä valmiuksia tiedon käsittelyyn ja arviointiin ja tosielämän ongelmatilanteiden ratkaisuun. Oppiminen ja koulunkäyntikyvyt ovat heille haasteellisia, ja esimerkiksi keskittymiskyvyn puutteet ovat näkyvissä selvästi. Toisaalta tulisikin

keskustella siitä, voiko opiskelijoiden tarkkaavaisuudenhaasteissa olla kyse osittain myös pedagogisista käytänteistä, jotka voivat olla z-sukupolven maailmassa vanhanaikaisia ja hidastempoisia? (Beames 2017.)

”Though many complain about short attention spans of today's youth, this is mainly exhibited in the context of old methods of teaching that largely involve passive models of communication.” (McCrindle, 2014.)

Z-sukupolvelle vaikutteita virtaa paljon ympäriltä, eikä vain kotoa tai koulusta. Opettajan rooli tiedon ja oppimisen suhteen heikentyy, kun Z-sukupolvelle on tyypillistä kyseenalaistaa heille annettua tietoa. Z-sukupolvi on kasvanut rajattoman tiedon maailmassa, joten koulussa opettaja tai työelämässä esihenkilö ei ole enää kyseenalaistamaton auktoriteetti. Oppijana z-sukupolvi ajattelee, että koska meillä on internet, emme tarvitse enää tietoa kuten ennen. Esimerkiksi pääkaupunkien ulkoa opettelu tuntuu turhalta, sillä ne löytyvät internetistä. Kouluissa olisikin hyvä keskittyä siihen, mikä on luotettava lähde ja mikä ei (mediakasvatus/digipedagogiikka). Nuorten tulisi pystyä arvioimaan koko ajan esimerkiksi mistä tunnistaa lähteet, joihin luottaa. (Pihlas 2020.) Lisäksi z-sukupolvi haluaa ja kokee kasvattajan roolin enemmän valmentajaksi. He haluavat palautetta siitä, ovatko he menossa oikeaan suuntaan. Eli perinteiseen opettaja-oppilasasetelmaan kaivataan siis muutosta. Oppimista tukee yhteisö, jossa kukaan ei ole yläpuolella oleva asiantuntija, vaan ollaan kaikki vierekkäin ja katsotaan yhdessä mihin ollaan menossa. (Beames 2017.)

Alfa-sukupolvi, eli vuonna 2010-2025 välillä syntyneet lapset tulevat olemaan vuonna 2025 suurin sukupolvi koskaan, melkein 2 miljardin ihmisen edustuksella. Jos Z-sukupolvea kutsutaan diginatiiviksi, niin tätä sukupolvea voidaan kutsua jo digiriippuvaiseksi. Tämä sukupolvi ei ole nähnyt sellaista maailmaa, jossa ei ole älypuhelimia ja sovelluksia. Maailman näkeminen älylaitteiden kautta vaikuttaa nuoren maailmankuvaan. On arvioitu, että Alfa-sukupolvi asuu vanhempiensa kanssa pidempään, opiskelee pidempään ja alkaa ansaitsemaan rahaa vasta myöhemmin. Eli vanhempien rooli tämän sukupolven kanssa ulottuu myöhempään ikään kuin aiemmin. Tämä sukupolvi väistämättä oppii teknologian avulla ja opettaa myös toisiaan. Internet mahdollistaa yhä useammille kaiken tiedon mistä tahansa. (McCrindle 2022.)

Vuonna 2012 Tiede-lehdessä mainittiin, että Z-sukupolvesta tiedetään ainakin se, ettei heistä vielä tiedetä juuri mitään. Artikkelissa taloustutkimuksen tutkimuspäällikkö Juho Rahkonen mainitseekin: “He ovat kirjoittamaton lehti. Emme oikein tiedä, mitä sieltä on tulossa.” (Tiede

2012.) Nyt reilu 10 vuotta tämän jälkeen, pystymme määrittelemään jo melko hyvin z-sukupolvea. Näin voisi ajatella siis myös Alfa-sukupolven kanssa. Vielä emme tiedä, mitä kaikkea se on, mutta 10 vuoden päästä tilannetta kannattaa tarkastella uudelleen. Sen ainakin me opinnäytetyön tekijät tiedämme, että Z-sukupolven tavoin Alfa-sukupolven edustajilla yhteentörmäykset ja kommunikaatiohaasteet koulun aikuisten kanssa näkyvät koulun arjessa.

3.3 Eri sukupolvien kohtaamisen haasteet

Koulun aikuiset edustavat pääasiassa X- ja Y-sukupolvia. Nykyiset koululaiset taas ovat Z- ja Alfa-sukupolvia. Huomioitavaa on erityisesti aikuisiin ja auktoriteetteihin suhtautumisen muutos. Pohtiessamme kohtaamisen haasteita, tulee huomioida myös eri sukupolvien odotukset ja tarpeet. Nuoremmat sukupolvet kaipaavat rinnalla kulkijaa, ja jopa valmentajaa, ei ylhäältä sanelevaa autoritaarista opettajaa. Edelliset sukupolvet taas ovat todennäköisesti tottuneet osittain hyvin tiukkaan ja autoritaariseen kuriin koulussa. Ei siis ole ihme, jos tänä päivänä kouluissa opettajat kokevat ristiriitaisuutta oman roolinsa kanssa ja oppilaat taas kapinoivat autoritaarista opettajatyylä vastaan.

Meidän näkemyksemme mukaan Z-sukupolvi ei välttämättä tunnista kykyjään käsitellä esimerkiksi tietotulvan tuomia asioita (väkivalta, seksi, huumeet jne.) ja kaipaa tietynlaista aikuisen tuomaa turvallisuutta. Lisäksi jatkuva ärsyketulva korostaa rauhoittumisen tarvetta. Kohtaamme päivittäin Z- ja Alfa-sukupolvea työskennellessämme kouluilla. Havaintomme on, että nuoret kaipaavat juuri sitä rinnalla kulkijaa, ymmärtäjää, kuulijaa ja kohtaajaa. Ja toisaalta luotettavaa aikuista, jolta voi varmistaa asioita tai jonka kanssa keskustella luottamuksellisesti asioista, joista ei puhuta välttämättä kaveripiirissä. Auktoriteettiasemassa oleva opettaja voi olla kaukainen tähän rooliin, siksi kaikki niin sanotun matalan kynnyksen ja tasavertaiset aikuiset ovat tärkeä lisä kouluihin.

4 NUORET TÄNÄÄN

Yhteiskuntamme on keräilemässä itseään koronapandemian jäljiltä. Pandemia vaikutti osaltaan merkittävästi nuorten elämään ja hyvinvointiin. Pandemian aiheuttama sosiaalisten kontaktien ja rajaaminen onkin ollut erityisen haastavaa juuri nuorille. Nuoret kaipaavat autonomiaa ja pitävät sosiaalisia suhteita heille tärkeinä. Etäopetuksen ja harrastusten lakkauttamisten vuoksi pandemia on rajannut nuorten sosiaalisista kontakteista kavereiden lisäksi myös muita heille tärkeitä aikuisia, kuten sukulaisia, opettajia tai valmentajia. Tämän kaiken lisäksi yleinen epävarmuus tulevasta, rutiinien puute, lisääntynyt yksinolo sekä huoli läheisten sairastumisesta on kuormittanut nuorten arkea. (Aalto-Setälä, Suvisaari, Appelqvist-Schmidlechner & Kiviruusu 2021, 4-5.) Positiivisen kasvatuksen väitöskirjatutkija Kaisa Vuorinen muistuttaa, että sosio-emotionaalisia (uteliaisuus, sisu, resilienssi, sosiaaliset- ja vuorovaikutus- sekä itsesäätely-) taitoja tarvitaan nyt enemmän kuin koskaan. (Vuorinen 2021.)

Nyt “normaaliin arkeen” palattua nuoret ovat joutuneet orientoitumaan uudelleen esimerkiksi koulunkäyntiin. Vapaus tekemiseen, liikkumiseen ja vapaa-ajan viettoon on jälleen olemassa. Vielä emme osaa tutkimuksellisesti sanoa, millaisen jäljen koronapandemia jätti nuoriin. Tutkimustuloksista voidaan kuitenkin jo nähdä pandemian vaikutuksia nuorten hyvinvointiin. Se, miten ja kuinka nopeasti niihin pysytään yhteiskunnallisesti reagoimaan, on kuitenkin vielä arvoitus.

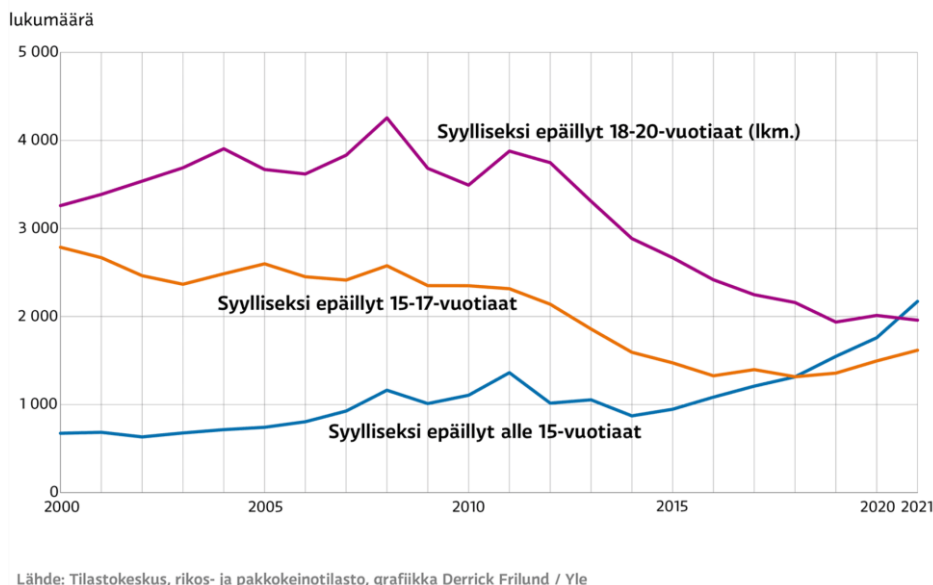
4.1 Nuoruuden paineet tänä päivänä

Yhteiskunta ja nuoriin kohdistuvat odotukset vaikuttavat merkittävästi nuorten hyvinvointiin ja elämään. Nyky-yhteiskunta asettaa nuorille paljon paineita suoriutua ja edetä elämässään murosien tunnemyrskyjen keskellä. Omien unelmien saavuttaminen ja esimerkiksi halutun opiskelupaikan saaminen peruskoulun jälkeen on riippuvainen koulumenestyksestä. Koulumenestyksen ohella myös ensimmäisten työpaikkojen hankkiminen asettaa nuoret kilpailulliseen ja omaa itseluottamusta testaavaan tilanteeseen. (Hyppönen & Paananen 2019.) Edetäkseen yhteiskunnassa nuoren tulisi siis omata vähintään kohtuullisen koulumenestyksen lisäksi myös hyvät sosiaaliset taidot ja kyky myydä itseään sekä vahvuuksiaan työnantajille. Edellä mainittuun yhteiskunnan luomaan paineeseen nuoret toivovat avuksi vahvempaa tukea aikuistumiseen ja elämän nivelvaiheisiin. Nuoret kaipaavat konkreettista tukea luotettavalta aikuiselta tulevaisuuden suunnitelmien tekemiseen yhdessä sekä vertaistukea muilta nuorilta tulevaisuuden pohdintaan. Nuoret toivoisivat ylipäätään hyväksyvämpää ilmapiiriä yhteiskuntaan ja tunnetta

siitä, että jokaisesta pidetään huolta eikä kukaan jää yksin. Käytännön tasolla nuoret kaipaavat muun muassa erilaisia elämän- ja stressinhallinnan kursseja, hoidon osallistuvuutta mielenterveyspalveluissa sekä positiivista palautetta ja kannustamista arjessa. Koko Suomessa vallitsevaa palautteen antoon liittyvää kulttuuria pitäisi muuttaa positiivisempaan suuntaan vähentäen yksin pärjäämiseen kannustamista ja päinvastoin lisätä epäonnistumisten normalisointia ja avunpyytämisen tärkeyttä. (Hyppönen & Paananen 2019.)

Uutisissa nuoret vilahtelevat myös usein, eikä aina kovin positiivisessa valossa. Esimerkiksi viime aikoina on nostettu esiin ilmiönä nuorten keskuudessa lisääntynyt väkivaltaisuus. Yle uutisoi syyskuussa 2022, että väkivalta on nuorille jo arkipäivää. Jutussa haastatellut nuoret toteavat myös, että ei aina tiedä onko kyse leikkimisestä vai onko väkivalta totista, voidaan puhua väkivallasta ilmiönä. Nuorten pahoinpitelyt tapahtuvat usein viikonloppuisin ja alkoholilla on usein rooli tapahtumissa. Kuitenkin yhä useammin tappeluita ja rähinöintiä nähdään myös kouluissa ja koulumatkoilla. Samassa jutussa todetaan, että alle 15-vuotiaiden tekemät rikokset ovat lisääntyneet viime vuosina Suomessa (Kuvio 3). Yli 15-vuotiaiden pahoinpitelyt kohdistuvat useammin auktoriteettiasemassa oleviin aikuisiin, kuten kouluissa, lastensuojeluyksiköissä tai eri laitoksissa työskenteleviin henkilöihin. Myös poliisi on joutunut nuorten uhmakkaan käytöksen kohteeksi. (Yle 2022.)

Pahoinpitelyrikoksiin epäillyt nuoret iän mukaan 2000-2021

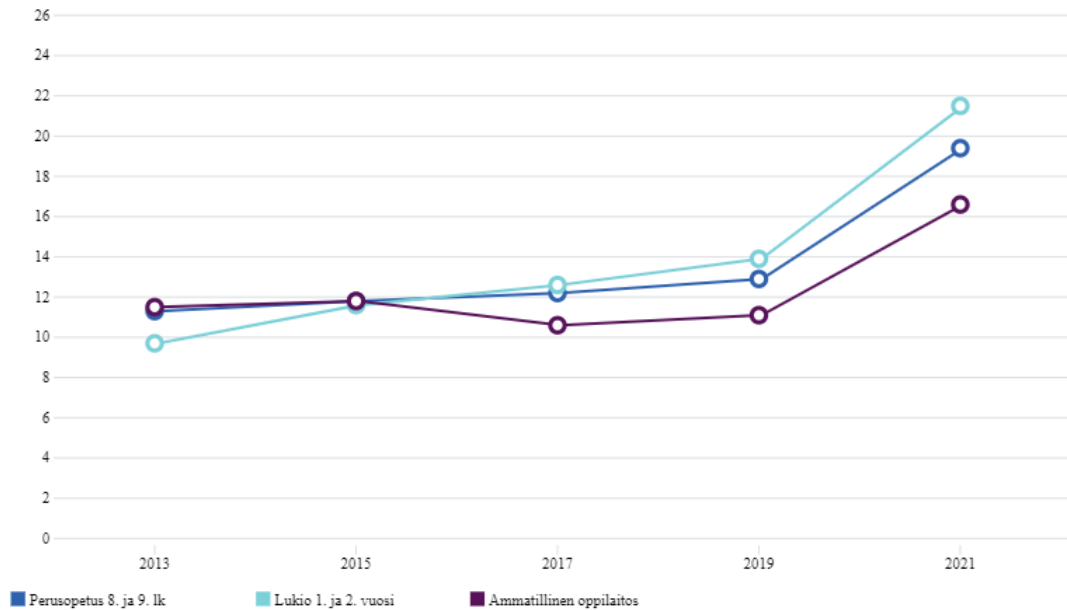
Kuvio 3. Pahoinpitelyrikokset (Yle 2022.)

Nuorten väkivallan kasvun syytä on tutkittu, ja niitä on löydetty useita. Esimerkiksi koronan vuoksi nuorilla on ollut vähemmän tekemistä, ja siitä johtuva ahdistus voi purkautua väkivallantekoina. Lisäksi nuorten mielenterveysongelmat ja yhteiskunnassa oleva huono-osaisuus on lisääntynyt. Poliisin mukaan tänä päivänä toiminta on jopa sellaista, että mennään varta vasten pahoinpitelemään joku ja tapahtuma kuvataan sosiaalista mediaa varten. Toisaalta poliisi on valvomassa tilaisuuksia ja tapahtumia entistä enemmän, jolloin tapauksia tulee myös enemmän ilmi. Vaikka kaiken kaikkiaan nuoret voivat ihan hyvin, niin pieni osa nuorista voi todella huonosti, ja heidän huonovointisuutensa voi johtaa muun muassa väkivaltarikollisuuteen. (Yle 2022.)

Edellä mainittua käytöstä olemme kuulleet myös tehtävän nuorisotoimen jalkautuvia työntekijöitä kohtaan, jotka perinteisesti on nuorten keskuudessa koettu “nuorten puolella oleviksi henkilöiksi”. Väkivaltaisuus näkyy myös kouluissa, kun vapaa-ajan tilanteita selvitetään kouluarjessa jatkuvasti. On siis tärkeää ymmärtää pinnan alla kuplivaa tunnelmaa, kun koulussa kohtaamme nuoria. Nuorten vapaa-ajan käytös tulee esiin myös kouluissa. Olemme itsekin havainneet nuorten väkivaltaisuuden ja uhkaavan kielenkäytön arkipäiväistyneen ja sen, että toisen ihmisen koskemattomuuden rajat ovat hälventyneet.

4.2 Nuoret kouluympäristöön liittyvien tutkimusten valossa

Kouluterveyskysely toteutetaan Suomessa joka toinen vuosi kaikille peruskoulun 4. luokasta aina toisen asteen koulutuksen 2. vuoden opiskelijoille. Kyselyllä tuotetaan monipuolista tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palveluista. (THL 2022.) Vuoden 2021 kouluterveyskyselystä nousi selvästi esiin nuorten mielenterveyden muutokset. Kysely toteutettiin koronapandemian aikana keväällä 2021, joten vertaamalla sen tuloksia vuoden 2019 kyselyn tuloksiin voidaan myös nähdä pandemian vaikutuksia nuorten hyvinvointiin. Kyselyssä havaittiin, että nuorten ahdistuneisuus on kasvanut pandemia-aikana kaikilla kouluasteilla sekä poikien että tyttöjen keskuudessa (Kuvio 4). Esimerkiksi 8.- ja 9-luokkalaisten tyttöjen keskuudessa kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus on kasvanut jopa 10 prosenttia. Vähintään kaksi viikkoa kestäneitä masennusoireita raportoitiin tyttöjen keskuudessa puolestaan kaikissa vastaajaryhmissä yli 30 prosenttia. Myös yksinäisyys lisääntyi pandemian aikana merkittävästi kaikissa vastaajaryhmissä. Kaikista yleisintä yksinäisyys oli tytöillä, jotka opiskelevat ammatillisessa oppilaitoksessa. (Aalto-Setälä ym. 2021, 1-5.)

Kuvio 4. Kouluterveyskysely, kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus (THL 2021a)

Kouluterveyskyselyssä selvitettiin myös nuorten mahdollisuuksia keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista. 8.-9.luokkalaisista tytöistä noin 40 prosenttia vastasi kysymykseen myöntävästi, pojista noin 44 prosenttia. Tämän lisäksi niiden nuorten määrä, jotka eivät ole saaneet tukea ja apua hyvinvointiin opettajalta lukuvuoden aikana, vaikka olisivat tarvinneet, on kasvanut vuoden 2019 kyselystä sekä tyttöjen että poikien kohdalla. Näitä nuoria edusti tyttöjen osalta jopa kolmasosa vastaajista. 8.-9.luokkalaisista vastaajista 35,5 prosenttia olivat sitä mieltä, että opettajat eivät ole kiinnostuneita oppilaan kuulumisista. Noin puolet oppilaista olivat kokeneet saaneensa opettajilta välittävää ja oikeudenmukaista kohtelua. Kyselyn mukaan nuoret eivät myöskään kokeneet pystyvänsä vaikuttamaan oman elämänsä kulkuun, ja yksinäisyys, uupumus, irrallisuus, erillisyys sekä ahdistus koetaan suurina. (THL 2021b.) Näihin edellä mainittuihin asioihin vaikuttaa todennäköisesti myös kohtaamisen haasteet ja puutteet. Vaikka sosiaalinen media onkin läsnä nuorten arjessa, on pandemia-ajan “sulku-tila” saatanut vieraannuttaa kohtaamistilanteet esimerkiksi eri aikuisten kanssa. Seuraava kouluterveyskysely toteutetaan vuonna 2023.

PISA-tutkimuksissa kerätään joka kolmas vuosi kaikkien OECD:n jäsenmaiden osalta tietoa koulutuksen tilasta ja tuloksista, sekä koulun ulkopuolella tapahtuvasta oppimisesta kansainvälisessä vertailukehyksessä. Tutkimus toteutetaan oppilas- ja koulukyselyillä, joissa selvitetään 15-vuotiaiden nuorten avaintaitoja tulevaisuuteen liittyen, taitoihin vaikuttavia tekijöitä sekä

taitojen kehittymistä. PISA-tutkimukset toteutetaan oppilas- ja koulukyselyillä, joissa selvitetään oppimista tukevia opiskeluasenteita ja –taitoja, opiskeluympäristöä kotona ja koulussa, kodin sosiaalista asemaa ja tukea opiskelulle, oppilaiden ajankäyttöä sekä heidän omaa suhtautumistaan kouluun ja oppimiseen. Osaamista arvioidaan kolmella eri osa-alueella – matemaattikka, luonnontiede ja lukutaito – joiden painopisteet vaihtelevat vuosittain (OKM 2022a.) Vuoden 2018 PISA-tulosten mukaan suomalaisnuoret ovat edelleen parhaimpien joukossa, jaettulla kärkisijalla, lukutaidon osalta. Erinomaisten lukijoiden määrä suomalaisnuorten keskuudessa on säilynyt hyvänä, mutta heikkojen lukijoiden määrässä on nähtävissä selvä kasvu. Vahvin osa-alue lukutaidon osalta oli tutkimuksen mukaan tiedonhaku. (Leino, Ahonen, Hienonen, Hiltunen, Lintuvuori, Lähteinen, Lämsä, Nissinen, Nissinen V., Puhakka, Pulkkinen, Rautopuro, Siren, Vainikainen & Vettenranta 2019, 20, 22 & 25.)

Vaikka Suomi edustaa kansainvälisessä vertailussa OECD-maiden huippua, osoittaa pidemmän aikavälin tarkastelu kuitenkin sen, että osaaminen on Suomessa tasaisesti heikentynyt vuodesta 2006 alkaen. Myös lähes kahden vuosikymmenen ajan Suomen lukutaidon tuloksissa ovat nousseet esiin suuret osaamiserot tyttöjen ja poikien välillä. Ero pistemäärissä sukupuolen mukaan on OECD-maiden suurin. Alueellisesti tai koulukohtaisesti tulosten erot eivät ole suuria, toisin kuin oppilaskohtaisesti tarkasteltuna. Oppilaskohtaisissa eroissa näkyy etenkin se, että jo entuudestaan heikommilla ovat yhä heikompia. (Leino ym., 120.) Myös sosioekonominen asema näyttäytyy tutkimuksessa oppimistuloksiin vaikuttavana tekijänä. PISA-tutkimuksissa on nähtävissä, että ylimpiin sosioekonomisiin luokkiin kuuluvien perheiden nuorten keskimääräiset tulokset ovat olleet tutkimusvuodesta ja osallistujamaasta riippumatta parempia kuin alempien sosioekonomisten luokkien nuoret. (Leino ym., 49.) Opettaja-oppilas –suhteeseen liittyen puolestaan tutkimuksessa selvisi, että oppilaiden osaamistaso oli heikompi, jos he kokivat suhteensa opettajaan kielteiseksi. Myös heikko kotoa saatu tuki näytti vaikuttavan erityisesti poikien osaamiseen. (Leino ym., 126)

Kouluterveyskysely ja PISA-tutkimuksen tulokset kertovat karua kieltä nuorten osaamisen ja hyvinvoinnin kehityksestä. Niiden perusteella voidaan havaita, että nuorten hyvinvoinnin heikkeneminen on yhteydessä myös oppimistulosten heikkenemiseen. Mönkkösen (2018, 18) mukaan kohtaamisen vaikuttavuutta voi esimerkiksi mitata ihmisten lisääntyneillä hyvinvoinnin ja turvallisuuden tunteilla. Jos tätä verrataan juuri tarkastelemiimme tutkimustuloksiin, voidaan pohtia myös kohtaamisen vaikuttavuuden kehitystä. Näin ollen nuorten hyvinvoinnin heikkeneminen kertoisi myös kohtaamisen (vaikuttavuuden) heikosta tasosta.

4.3 Nuoren tuen tarpeet koulussa

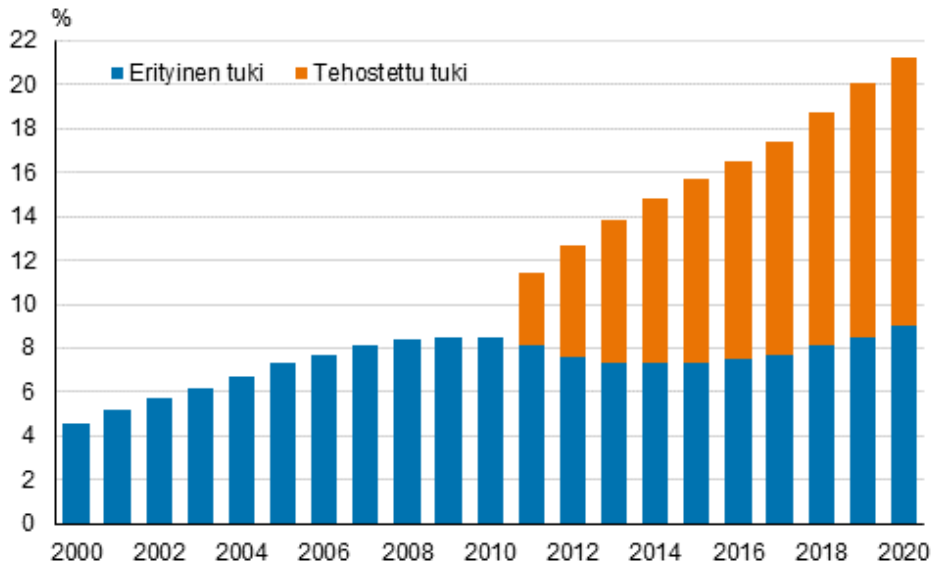
Edelleen nykypäivänä koulussa käynti ja opiskelu on olennainen osa nuoruutta, joten koululla voidaan sanoa olevan keskeinen rooli nuoren elämässä. Koulu on nuorille oppimisympäristön lisäksi myös tärkeä yhteisö, johon kuulumisella on iso merkitys nuoren kehitykseen ja hyvinvointiin. (Hietala ym. 2010, 58.) Koulussa nuori kuuluu yhteisön lisäksi myös erilaisiin ryhmiin, kuten omaan luokkaryhmään tai muihin tarjoamiin koulun oppiaine- tai vapaa-ajan ryhmiin. Ryhmään kuuluminen on osa nuoren kehitystä, ja sen mahdollinen puuttuminen on iso riski nuoren kehitykselle. Ryhmä voi tuoda turvaa epävarmoille ja pelokkaille nuorille. Myös aikuisten tuki nuorelle korostuu etenkin yläkoulussa. Seitsemännelle luokalle siirryttäessä nuori menettää monta itselleen tuttua ja turvallista asiaa, kuten luokanopettajan ja oman luokkatilan. Yläkoulussa nuori joutuu ottamaan enemmän vastuuta myös opiskeluidensa sujumisesta. Tämä kaikki voi käydä nuorelle liian raskaaksi nuoruusiän myllerrykseen yhdistettynä. (Hietala ym. 2010, 58.) Alakoulusta yläkouluun siirtymisen lisäksi myös yläkoulusta toiselle asteelle siirtyminen voi olla nivelvaiheena monelle nuorelle haastava.

Suomessa perusopetuslaki (21.8.1998/628) asettaa myös tiettyjä raameja koulunkäyntiin. Lain mukaan kaikkien lasten täytyy saada Suomessa perusopetusta, joka on maksutonta. Eli kaikkien Suomessa vakinaisesti asuvien lasten velvollisuus on osallistua perusopetukseen. Suomalainen koulutus on korkeatasoista ja erot eri koulujen oppimistuloksissa ovat pieniä. Oppilaat ovat oikeutettuja koulutyön sekä ongelmatilanteiden tukeen. Psykologit, kuraattorit, opinto-ohjaajat, opettajat, erityisopettajat ja pienryhmät auttavat oppilaita erilaisissa tilanteissa. (InfoFinland 2022a; InfoFinland 2022b.) Uusi oppivelvollisuuslaki astui voimaan syksyllä 2021, ja saman vuoden kevään 9.luokkalaiset olivat ensimmäisiä, joita tämä uudistus koski. Uudistuksen mukaan oppilas on siis jatkossa velvollinen opiskelemaan siihen asti, kun hän täyttää 18 vuotta tai sitä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon. Samaan aikaan oppilaitosten täytyy miettiä esimerkiksi vaativan erityisen tuen oppilaspaikkojen riittävyttä. Uusi oppivelvollisuus herättää edelleen paljon kysymyksiä, kenen vastuu ja velvollisuus mikäkin on. Perusopetus on vastuussa siitä, että oppilas saa perusopetuksensa päätökseen ja tarpeeksi ohjausta yhteishaussa. Esimerkiksi osana ohjausta tulee pohtia oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa sitä, mikä koulutus on oppilaalle sopivin, ottaen huomioon mahdolliset erityisen tuen tarpeet. (OKM 2022b.)

Perusopetuslaki määrää, että oppilaalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea koko perusopetuksen ajan. Tukea on järjestettävä välittömästi, sen tarpeen ilmettyä. Tuki voi olla tilapäinen tai pidempiaikainen, mutta on tärkeää turvata sen saumaton jatkuminen eri

vaiheissa. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen malli on kolmiportainen: yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Näistä oppilas voi saada vain yhden tasoista tukea kerralla. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaiden tuen tarpeeseen, eikä se vaadi erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Yleisen tuen toimet ovat usein yksittäiset pedagogiset ratkaisut ja toimet, joilla vaikutetaan tilanteeseen varhaisessa vaiheessa osana kouluna arkea. Jos oppilaan tuen tarve kasvaa, tulee oppilaan saada tehostettua tukea. Tehostettu tuki on yksilöllisempää ja voimakkaampaa oppimisen ja koulunkäynnin tukemista. Sen tarve käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti ja yhteistyössä oppilashuollon kanssa. Tehostettu tuki annetaan oppimissuunnitelman mukaisesti ja yhteistyö sekä suunnitelmallisuus ovat tuen toteutumisen edellytykset. Kolmiportaisen mallin viimeinen porrastus on erityinen tuki, jolloin oppilaalle tehdään pedagogiseen selvitykseen perustuva hallintopäätös. Oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta on käytävä ilmi, miten erityinen tuki ja opetus annetaan. Erityisopetus sekä muu oppilaan saama tuki muodostavat kokonaisuuden ja tässä yksilöllinen ohjaus sekä moniammatillinen yhteistyö ja huoltajan tuki ovat tärkeitä. (Opetushallitus 2022.)

Kolmiportaisen tuen malli on koulun tärkeä työkalu, jolla pyritään turvaamaan jokaisen oppilaan yksilöllisen tuen tarve. Samalla malli edistää tasa-arvoisuutta ja tukee myös kohtaamisen toteutumista kouluissa. Tilastokeskuksen mukaan peruskoulun oppilaista joka viides (21,3 %) sai tehostettua tai erityistä tukea syksyllä 2020. Tämä tarkoittaa siis 69 300 tehostetun tuen ja 51 100 erityisen tuen oppilasta. (Kuvio 5). (Tilastokeskus 2021). Opinnäytetyömme tilaaja nosti myös esiin yhteisessä tapaamisessamme oman huolensa sekä koulun nivelvaiheisiin, että tehostetun ja erityisen tuen oppilaisiin liittyen. Iceheartsin kohderyhmänä ovat usein erityisen tai tehostetun tuen alla olevat oppilaat. Kasvattajat ovat myös havainneet työssään, että koulun nivelvaiheet tuottavat lapsille ja nuorille haasteita. Etenkin yläkoulusta toiselle asteelle siirryttäessä tuen saatavuus koulussa heikkenee, ja kasvattaa riskiä nuorten syrjäytymiseen.

Kuvio 5 Tehostettua ja erityistä tukea saaneiden peruskoululaisten osuus kaikista peruskoululaisista 2000–2020, prosentteina (Tilastokeskus 2021.)

Jos on seurannut muutaman viime vuoden aikana keskustelua koulumaailmasta ja opettajien ammattialasta, on varmasti törmännyt termiin inklusio. Inklusiolla pääasiassa tarkoitetaan oppimisen ja osallistumisen esteiden poistamista, mutta sen tulkitseminen on hyvin yksilöllistä. Se voi tarkoittaa jonkun fyysisen esteen poistamista, kuten aistiärsykkeiden rajaamista keskitymisen onnistumiseksi tai liikkumisrajoitteisen oppilaan kohdalla portaiden sijaan hissien käyttöä. Toisaalta esteeksi voi kokea myös sen, että opetusryhmä on liian suuri tai aikuisen apua ei ole koko ajan saatavilla oppilaiden toiminnanohjauksen tukemiseksi. Inklusiota ollaan sekä puolesta että vastaan. Pääasiassa sen aiheena on tuen tarve ja sen riittävyys. Suomessa on sitouduttu kehittämään koulujärjestelmää inklusiiviseen suuntaan. Tämä tarkoittaa jokaisen oppilaan oikeutta opiskella kaikille yhteisessä koulussa, jossa toteutuvat yhdenvertaiset mahdollisuudet ja osallisuus kaikille oppilaille. Kaikessa on huomioitava ensisijaisesti oppilaan etu. (OAJ 2022.)

Kuten edellä mainitut tuen muodot kertovat, oppilaan yksilöllinen tuen saaminen on Suomessa pyritty turvaamaan tehokkaasti koulun rakenteiden turvin. Me opinnäytetyön tekijät kuitenkin uskomme, että oppilaan yksilöllisellä kohtaamisella on olennainen rooli tällä tukipolulla, eikä ilman sitä oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia voida riittävästi tukea. Pelkät rakenteelliset tukimuodot ja niiden tuomat oppimisen tuen järjestelyt menevät hukkaan ilman kohtaamisen taitoa. Yksilöllinen ja aito kohtaaminen voi osaltaan joko tehostaa tukimuotojen toimivuutta tai jopa ennaltaehkäistä niiden käyttöön ottamista.

5 KOULUYMPÄRISTÖ JA SEN ERI AIKUISET

Koulu sekä yhteiskunta kohtaamisen ympäristöinä ovat ajan kuluessa kokeneet suuria muutoksia. Sukupolvet, yhteiskunnallinen kehitys sekä koulun ja kasvattaja-aseman muutokset ottavat toinen toisistaan vaikutteita ja tuovat oman kädenjälkensä kohtaamisen nykytilaan. Kouluympäristössä eri ammattilaisten lähtökohdat kohtaamiseen vaihtelevat jonkin verran oman ammattialan mukaan, johon vaikuttaa tämän lisäksi oma persoona ja kohtaamisen taidot. Moni nuorten ja lasten parissa työskentelevä ammattilainen pohtii omaa suhdettaan kasvatukseen etsiessään omaa ohjaustapaansa. Aikaisemmin aikuisilla on ollut vahva auktoriteettiasema suhteessa lapsiin. Usein vahva auktoriteettiasema näkyi lapselle aikuisen autoritaarisena mielivaltaana, jota ei kyseenalaistettu. Nykyään lapset ja nuoret puolestaan haastavat rohkeammin vanhempiaan ja auktoriteettia. (Mönkkönen 2018, 87.) Tämä vaikuttaa myös koulun aikuisten ja nuorten väliseen kohtaamiseen, ja voi aiheuttaa haasteita. Nostamme seuraavaksi esiin kasvattaja-aseman sekä koulun muutoksia, jotka mielestämme linkittyvät vahvasti nykyajan kouluympäristössä tapahtuvaan kohtaamiseen.

5.1 Kasvattaja-aseman ja koulun muutos

Jo 1700-luvulla ranskalainen filosofi Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) kehitti lapsikeskeistä kasvatusta, jossa lapsen oma kokemusmaailma haluttiin tehdä näkyväksi ja kunnioittaa lapsen yksilöllisyyttä. Suomessa on kuitenkin vielä 1970-luvulla eletty aikuiskeskeisyyttä. Seuraavana vuosikymmenenä alettiin kritisoimaan esimerkiksi lasten päivähoiton laitosmaisuuksia ja kurinpitoa. Kasvatusta haluttiin tarkastella lapsen omana lapsilähtöisenä kasvuprosessina, jota eivät määritä pelkästään aikuisten tavoitteet. Tällainen lapsilähtöisyyden puutteellinen tulokinta, jossa korostettiin, että lapsen kanssa oli neuvoteltava kaikista asioista, kääntyi kuitenkin lapsia vastaan. Vuorovaikutuksen kaikki osapuolet eivät saaneetkaan riittävästi huomiota. Aikuisen jäi vaille riittävä huomiota ja huomasi myös, että lapsi otti usein tilanteista ylivallan. (Mönkkönen 2018, 87-88.)

Lapsikeskeinen lähestymistapa voi tuottaa ongelmia kasvatuksen lisäksi myös ammattiauttamisen vuorovaikutuksessa. Usein koetaan puuttumisen uhkaavan ihmisen itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaista vapautta. Tämä taas saattaa johtaa liialliseen varovaisuuteen, eikä tunnisteta missä menee kenenkin vastuu. Esimerkiksi julkisuudessa on käyty paljon keskustelua opettajien neuvottomuudesta luokkaryhmien kurinpidossa. Erilaiset säännöt kieltävät opettajia puuttumasta tilanteisiin, vaikka ne uhkaisivat koko yhteisön turvallisuutta. Moni opettaja kokee

avuttomuutta ja neuvottomuutta pitkälle vietyjen yksilöoikeuksien edessä. Opettajan ydintehdävänä on kuitenkin koko oppilasryhmän oppimisen tukeminen. (Mönkkönen 2018, 88-89.)

Lapsikeskeisyyden lisäksi myös yksilökeskeisyyden kulttuuri vaikuttaa nuorten kasvatukseen. Yksilökeskeisyys on vahvassa asemassa ammattilaisten, vanhempien ja nuorten keskuudessa. Nuoret tuntevat hyvin “itsensä etsimisen” retoriikan. Aiemmin ihmisen identiteetti määräytyi sen mukaan, millaiseen yhteisöön hän syntyi. Nykyään jokaisen “tulee” luoda itsestään oma tulkinta, päättää mikä ja millainen yksilö minusta tulee. Liiallinen yksilökeskeisyys voi luoda harhan siitä, että ihmisen toiminta on irrallaan muiden ihmisten toiminnasta. Erityisesti nuorten parissa on huomioitava se, että kaverisuhteet ovat usein kiinteä osa nuoren elämää. (Mönkkönen 2018, 93-94.)

Kasvatuksessa vapaus ja kontrolli ovat aina käyneet keskenään päättymätöntä kädenvääntöä kaikilla sen tasoilla. Vaikka opettajilla, kouluilla ja kunnilla on hyvin suuri toimintavapaus, on yhteiskunnalla merkittävä rooli koulujen hallinnoimisessa. Yhteiskunta maksaa koulut, sekä tilaa koulutusta sen tarpeellisuuden mukaan. Vaikka yhteiskunta ohjaileekin kouluja, ei sen vaikutus koulujemme toimintaan ole kovin suurta. Kouluissa opettaja kokee hallinnon edustajana usein vain rehtorin lähiesimiehenään. Nykyjärjestelmässä kuntien osuus perusopetuksen hallinnossa on merkittävä, ja opetushallitus pyrkii keräämään tietoja ja olemaan koulutuksen kehittäjänä yleisellä tasolla. Koulun hallinto edustaa koulun kaikkia taustavoimia ja yhteiskuntaa, ja sen kautta koko kasvatuskäytäntömme etsii tasapainoa vapauden ja kontrollin välillä jatkuvan vuoropuhelun avulla. Koulut tai yksittäiset opettajat eivät kuitenkaan autonomiastaan huolimatta voi kehittää työtään pelkästään sisältä päin. Tämä johtuu siitä, että nykyään kasvattaminen on yhä vaativampaa monimutkaisessa ja muuttuvassa yhteiskunnassamme. (Jantunen & Haapaniemi 2013, 29-31.)

Myös oppilaiden ja opettajien välinen suhde on viime vuosikymmenten aikana muuttunut. Vielä muutama vuosikymmen sitten opettaja pärjäsi varsin hyvin autoritaarisella johtamistyyllillä, koska oppilaat olivat tottuneet vastaavaan asetelmaan myös kotona. Nykyään vastaava ei kuitenkaan enää onnistu, sillä pääosin oppilaat ovat tottuneet kotona siihen, että heitä kuunnellaan ja heidät otetaan mukaan päätöksentekoon. Tästä johtuen myös opettajan opettamistyylin tulisi olla sellainen, että oppilaat kokevat itsensä osallisiksi sekä tulevansa kuulluiksi. (Elven 2016, 79.) Tämä oppilaiden ja opettajien välisen suhteen muutos linkittyy vahvasti myös suku-

polvien välisiin eroihin ja asenteisiin, joista kerroimme aiemmin. Sama pätee myös kodin kasvatuskulttuurin muutokseen. Koulun historiaan liittyvät muutokset kulkevat yhteiskunnallisten muutosten kanssa vahvasti rinnakkain.

5.2 Opettajat

Opettajat ovat koulun kasvatushenkilökunnasta isoin ammattijoukko, joka kohtaa nuoria koulun arjessa. Myös opettajien kohtaamistaidot ja –tavat ovat muuttuneet ajan myötä. Historialliset ja kulttuuriin liittyvät syyt ovat tehneet suomalaisesta opettajasta itsenäisen ja vahvan toimijan. Historiallisiksi tekijöiksi voidaan nähdä jo tsaarinajan Venäjän hallintoperinteen siirtyminen itsenäiseen Suomeen, jossa virkamies saattoi käyttää itsenäistä paikallista harkintavaltaa. Opettajan asemaa on historian ajan aina arvostettu. Heitä on pidetty osana sivistyneistöä, ja he ovat saaneet toimia melko itsenäisesti. Itsenäinen työskentely ilman suurempaa valvontaa on myös kansainvälisesti suomalaisten opettajien erityispiirre. Suomalaiset opettajat ovat kansainvälisessä vertailussa maailman parhaiten koulutettuja, ja opettajien ammattiliitto OAJ on myös poikkeuksellinen ilmiö maailmanlaajuisesti. (Jantunen & Haapaniemi 2013, 31.) Opettajien itsenäisellä toimintakulttuurilla voidaan myös nähdä olevan kääntöpuolensa. Jantunen & Haapaniemi (2013, 32-33) mainitsevat, että suomalaisten opettajien opetus perustuu hyvin pitkälti pelkkiin oppikirjoihin, eikä opetuksen kehitys toteudu välttämättä opetussuunnitelman mukaisesti. Oppikirjoihin perustuva opettaminen poissulkee opettajan persoonallisen äänen kehittämisen. Tottumus oman työnsä itsenäisyyteen hankaloittaa myös opettajien osallistumista vapaaehtoiseen täydennyskoulutukseen ja itsensä kehittämiseen.

Opettajan oma persoona ja temperamentti vaikuttavat vahvasti hänen opetustyyliinsä. Opetustyyli onkin usein se, mistä oppilaat sekä vanhemmat muistavat opettajan. Usein opettajat kokevat oman opetustapansa muuttamisen haastavaksi, ja opetukseen kohdistuvan arvioinnin henkilökohtaisuuksiin puuttumiseksi. Tämä johtuu pitkälti siitä, että opettajat kokevat oman opetustyyliinsä omaksi valinnaksi, koskemattomaksi tai itselleen parhaaksi valinnaksi. (Jantunen & Haapaniemi 2013, 120-121.) Yksi opettajan työn tärkeimmistä perustoista on välittäminen. Välittäminen näkyy niin, että oppilasta autetaan ja tuetaan hänen omassa kasvuprosessissaan. Pedagoginen välittäminen voidaan nähdä lämpimänä avun ja tuen antamisena kasvatettavalle, kun hän sitä tarvitsee. Paras tapa auttaa oppilasta on auttaa oppilasta auttamaan itseään. Välittäminen pohjautuu kykyyn kuvitella itsensä toisen asemaan omassa mielikuvituksessaan. Tätä taitoa

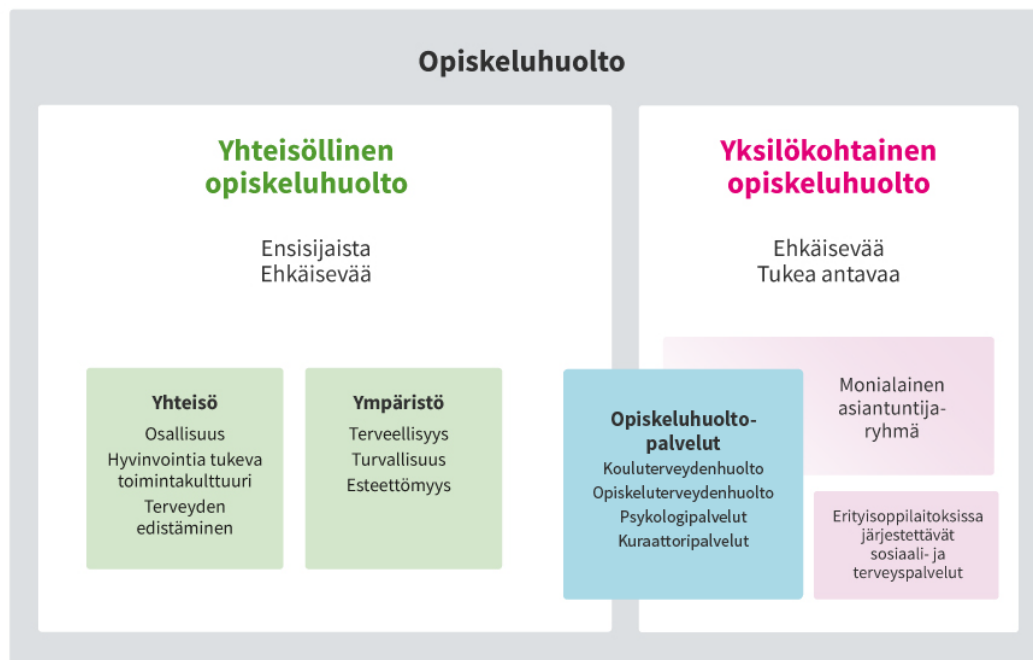
myös opettajien tulisi kehittää, sillä välittäminen on kaiken sydämen sivistyksen perusta. (Jan-tunen & Haapaniemi 2013, 138-139.) Välittämisen voidaan ajatella kuuluvan olennaisesti myös kasvattamiseen ylipäätään. Vaikka opettajat ovat merkittävä osa koko koulun kasvatushenkilökuntaa, toisinaan on havaittavissa, että opettajat haluaisivat olla vain opettajia kasvattajien sijaan. Tällöin kasvatus perustuu ainoastaan aikuisen ja nuoren väliseen suhteeseen, jota aikuinen tekee yksilönä oman halunsa mukaisesti. Tällöin koko koulun kasvatuskulttuuri kärsii, sillä halusivat opettajat kasvattaa nuoria tai eivät, on koulu silti nuorille kasvuyhteisö. (Kiilakoski 2016, 45.)

On myös nostettava esiin ilmiö, joka on ollut uutisotsikoissa esillä sitten koronapandemian alettua 2020. Tämä ilmiö on opettajien uupumus. Korona-aika on varmasti vaatinut opettajia venymään erilaisiin suorituksiin tekniikan avulla, mutta jotain muutakin on varmasti taustalla. Esimerkiksi Itä-Suomen yliopisto nosti artikkelissaan keväällä 2022 esiin, miten opettajien työuupumus on sidoksissa mahdolliseen alanvaihtoon, jonka kielteiset vaikutukset heijastuvat koko kouluun. Kyse oli artikkelista, joka pohjautuu Katariina Räsäsen väitöskirjaan kuuluvaan tutkimukseen. Tutkimuksessa saatiin selville muun muassa se, että opettajan pitkään jatkunut työperäinen stressi ja uupumus saa heidät harkitsemaan alanvaihtoa. Opetusalalla on havaittu työperäistä väsymistä muita ammattiryhmiä enemmän jo vuosikymmenten ajan. Usein uupumukseen vaikuttaa ammattiin sitoutumisen puute. Tämän ilmiön kielteiset vaikutukset heijastuvat esimerkiksi koulun ilmapiiriin sekä oppilaiden hyvinvointiin ja suoriutumiseen. Työhyvinvointiin olisi tärkeää panostaa osoittaen, että kasvatusalan ammattilaisten työn merkitys ymmärretään. (Itä-Suomen yliopisto 2022.)

5.3 Koulun muu henkilöstö

Koulussa on opettajien lisäksi myös muita kasvatushenkilöstöön kuuluvia aikuisia, jotka kohtaavat nuoria. Opiskeluhoollon henkilöstöön kuuluvat kouluissa terveydenhoitajat, koululääkäri, koulupsykologi sekä kuraattori. Opiskeluhoolto on kouluissa tapahtuvaa työtä, jolla edistetään, pidetään yllä sekä luodaan edellytyksiä oppilaiden hyvälle oppimiselle, psyykkiselle ja fyysiselle terveydelle sekä sosiaaliselle hyvinvoinnille. Yksittäisten oppilaiden lisäksi opiskeluhoollon tavoitteena on edistää koko kouluyhteisön ja -ympäristön hyvinvointia, yhteistyötä kodin kanssa sekä opiskelijoiden osallisuutta. Tavoitteena on myös turvata yksilökohtainen varhainen tuki kaikille, jotka sellaista tarvitsevat. Opiskeluhoolto jaetaan yhteisölliseen ja yksilö-

kohtaiseen opiskeluhooltoon (Kuva 3). Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ensisijainen ja ehkäisevä muoto, joka kuuluu kaikille. Yhteisöllisessä työssä pyritään vaikuttamaan yhteisön ja ympäristön tasolla oppilaiden hyvinvoinnin tukemiseen. Yksilökohtainen opiskeluhoolto on puolestaan ehkäisevää ja tukea antavaa, ja näyttäytyy oppilaitoksissa esimerkiksi opiskeluhoollon palveluina ja monialaisen asiantuntijaryhmän työskentelynä. (THL 2022.)

Kuva 3. Opiskeluhoollon kokonaisuus. (THL2022.)

Vaikka nuorten mielenterveys on viime vuosien aikana heikentynyt, ei sen vaikutus kuitenkaan näy koulun oppilashuollon palveluiden käytössä. Kouluterveyskyselyn mukaan 8.-9. luokkalaisten asiointi oppilashuollon palveluissa on pysynyt kutakuinkin samana vuosien 2019-2021 välillä. Käynnit terveydenhoitajalla muuten kuin terveystarkastuksissa ovat puolestaan jopa vähentyneet. Vaikka tuloksissa voidaankin nähdä vaikutuksia koronapandemian aiheuttamista rajoituksista ja palveluiden saatavuudesta, tulisi niitä tulkittaessa ottaa silti huomioon nuorten avuntarve ja heidän kykynsä hakea itse apua. Nuori on toki voinut saada apua myös koulun ulkopuolelta, mutta osa nuorista saattaa yrittää yksin selviytyä haastavista tilanteista. Kouluilla olisi tärkeää pitää kiinni säännöllisistä terveystarkastuksista, opettajien taholta tapahtuvasta ohjauksesta palveluihin sekä yhteydestä kotiin ja huoltajiin. (Hietanen-Peltola, Jahnukainen, Vaara, Kivimäki & Ervasti 2021, 3, 6-7.)

Opiskeluhuollon lisäksi koulussa voi olla myös muuta opetusvelvollisuuteen sitomatonta henkilöstöä. Koulun ja nuorisotyön yhteistyö on kehittynyt merkittävästi 2000-luvulla, ja yhä useammassa koulussa työskentelee ammatillisia nuorisotyöntekijöitä, jotka ovat läsnä ja vaikuttavat koulun arkeen sekä toimintakulttuuriin. Nuorisotyöstä kouluissa käytetään edelleen monia eri termejä, kuten koulunuorisotyö, kouluyhteistyö, integroitu nuorisotyö tai nuorisotyö kouluissa. Termistö vaihtelee myös sen mukaan, tapahtuuko nuorisotyö kouluissa osana kunnan nuorisotyötä vai esimerkiksi koulun rahoittamana. Koulun ja nuorisotyön yhteistyötä on kehitetty myös hankerahoitusten turvin. (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 14-16.) Tomi Kiilakoski (2016, 51-52) on jaotellut koulun ja nuorisotyön tasoja neljällä eri tavalla. Ensimmäisellä tasolla nuorisotyön rooli nähdään koulussa kasvuyhteisön kehittäjänä yhdessä muiden kanssa. Toisella tasolla taas voidaan ajatella, että nuorisotyön tehtävä on osallistua koulun tiedollisen ja taidollisen oppimisen vahvistamiseen esimerkiksi oppilaiden tukemisen muodossa. Kolmas taso ei puolestaan painotu laisinkaan yhteisölliseen kehittämiseen tai oppimisen tukemiseen, vaan pyrkii tukemaan koulun arkea ja luomaan muille pohjaa oppimisen edistämiseksi. Tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi ryhmäprosessien ja ongelmatilanteiden tukemista. Viimeisellä eli neljännellä tasolla nuorisotyön rooli voidaan nähdä esimerkiksi erityisopetusta tukevana toimintana edesauttaen oppilaiden oppivelvollisuuden suorittamista.

Nuorisotyöntekijöiden lisäksi kouluissa on viime aikoina ollut kasvavissa määrin myös muita toimijoita kohtaamassa nuoria. Näistä hyvänä esimerkkinä toimii tässä opinnäytetyössä yhteistyökumppanimme toimivan Iceheartsin kasvattajat. Kerromme Iceheartsin toiminnasta sekä heidän kasvattajistaan enemmän luvussa 5. Kuten mainittu, koulussa on nuoria kohtaamassa monipuolinen ja -ammatillinen joukko aikuisia päivittäin. Siitä huolimatta nuoret eivät koe tulevaisuutensa kohdatuksi, ja tutkimustulokset kertovat ikävää totuutta nuorten nykytilasta. Meitä opinnäytetyön tekijöitä kiinnostaakin tietää, missä menee pieleen. Olemme tarkastelleet nyt työssämme kohtaamista, nuorten nykytilaa ja sukupolvia sekä kouluympäristöä laajan lähdemateriaalin turvin. Seuraavaksi opinnäytetyössämme siirrytään käytännön tutkimus- ja kehittämisosioon, jonka olemme toteuttaneet vahvasti yhteistyökumppanimme Icehearts ry:tä heidän toimintaansa hyödyntäen.

6 YHTEISTYÖSSÄ ICEHEARTS RY

Opinnäytetyöprosessin alussa pohdimme tarkkaan, millaisesta yhteistyökumppanista olisi parhain molemminpuolinen hyöty. Halusimme yhteistyökumppaniksemme sellaisen tahon, jonka arvomaailma vastaa omia arvojamme nuorten parissa työskennellessä. Toiveissamme oli myös löytää sellainen taho, jonka toiminnassa kohtaaminen olisi osa toimintaa. Lopulta saimme työllemme tilaajaksi valtakunnallisesti arvokasta työtä lasten ja nuorten parissa tekevän Icehearts ry:n, jonka koko toiminnan keskiössä on lasten ja nuorten kohtaaminen.

6.1 Toimeksiannon ja -antajan esittely

Icehearts perustaa toimintansa kokonaisvaltaiseen ja pitkäaikaiseen lapsen ja nuoren tukemiseen joukkueurheilun avulla. Icehearts on vuonna 1996 perustettu järjestö, joka toteuttaa syrjäytymistä ennaltaehkäisevää toimintaa joukkueurheilun avulla. Se on toiminnaltaan varhaisen puuttumisen malli lapsen ja hänen perheensä hyväksi sekä sosiaalityön, koulun ja vapaa-ajan tueksi. Toiminnan tärkein elementti on pitkäkestoinen tuki, joka toteutetaan kasvattajan ja joukkueen 12 vuoden yhteistyön avulla. Kasvattajien kokonaisvaltainen tuki näkyy urheilujoukkueen lisäksi muun muassa kouluympäristössä, missä kasvattaja tukee yksilön lisäksi myös koko luokkaryhmää. Icehearts –toiminnan sydän on tyttöjen ja poikien muodostamat joukkueet jääkiekon, salibandyn ja jalkapallon parissa, joissa itse joukkueurheilu toimii kasvattajan työkaluna lasten ja nuorten kasvatustyössä. (Icehearts 2021a.)

Vuonna 2017 tehdyn pitkittäistutkimuksen mukaan 68 prosentilla Icehearts-lapsista oli tunne-elämän ja käyttäytymisen oireita opettajien kertomana. Tutkimuksen mukaan myös 37 prosenttia lapsista olivat lastensuojelun asiakkaita. (Appelqvist-Schmidlechner, Kekkonen, Wessman & Sarparanta 2017, 49.) Kasvattajan ja joukkueen 12 vuotta kestävä yhteinen matka kuljettaa yksilön läpi elämän haastavien nivelvaiheiden. Joukkueen kokoaminen aloitetaan esikoulussa, ja sitä täydennetään alakoulun puolella. Näin ollen kasvattajat ovat lasten ja nuorten kanssa siirtymät alakoulusta yläkouluun ja sieltä toiselle asteelle. Icehearts (2021b) on määritellyt työnsä tuloksellisuutta kuuden eri osa-alueen kautta:

- Varhainen tuki
- Liikunnallisuus
- Oppiminen
- Joukkue-toiminta

- Kustannusvaikuttavuus
- Tiedolla johtaminen

6.2 Icehearts –toiminnan vaikuttavuus

Vaikka joukkueurheilu on Iceheartsilla tärkeää, on toiminta hyvin paljon muutakin. Kekkonen, Appelqvist-Schmidlechner & Sarparanta (2018, 189) tutkimuksen mukaan Icehearts –kumppanuustoiminta on hyödyksi lapsen itsensä lisäksi myös koko kouluyhteisölle sekä koulun ja kodin väliselle yhteistyölle. Tutkimuksen tuloksia on hahmoteltu Icehearts –kasvattajan kumppanuustyöskentelyn eri painopisteiden mukaan, joita on tarkasteltu sekä Icehearts-lapseen kohdennetun tuen että koulun muille oppilaille saadun lisähyödyn kautta (Taulukko 1). Icehearts –kasvattajan työskentelyn kolmeksi eri painopisteeksi on jaoteltu yksittäisen lapsen kouluhyvinvointi ja oppiminen, koko kouluyhteisön toimintakulttuuri sekä kodin ja koulun välinen kumppanuus. Lapsen kouluhyvinvointiin ja oppimiseen vaikuttava kasvattajan tuki vaikuttaa yksittäisen oppilaan koulussa pärjäämisen lisäksi myös muihin luokan tai koulun oppilaisiin. Kasvattaja esimerkiksi avustaa myös muita lapsia luokissa sekä auttaa riita- ja konfliktitilanteiden ratkaisemisessa. Koko kouluyhteisöön vaikuttavaa toimintaa on puolestaan yksilötasolla esimerkiksi lapsen moniammatilliseen työskentelyyn osallistuminen, kun taas hyöty muille koulun oppilaille voi olla kasvattajan välituntitoimintaan, retkille tai teemapäiviin osallistuminen. Kun painopiste on kodin ja koulun välisessä kumppanuudessa, tarkoittaa se yksilöön kohdistuvana tukena muun muassa lapsen edun esillä pitämistä ja tasapuolista kumppanuutta perheille. Tällöin lisähyöty muille koulun oppilaille voi ilmetä esimerkiksi toiminnan positiivisena maineena perheiden ja lasten keskuudessa.

Icehearts-kasvattajan kumppanuustyöskentelyn painopiste	Kohdennettu tuki Icehearts-lapselle	Lisähyöty koulun muille oppilaille
Painopiste lapsen oppimisessa, kouluviihtyvyydessä, koulussa suoriutumisessa ja vertaisryhmään liittymisessä	<ul style="list-style-type: none"> • Oppimisen tuki luokassa • Oppiainekohtainen tuki • Tuki retkillä ja tapahtumissa • Tuki vaativissa tutkimus-, arviointi- ja kriisitilanteissa koulussa ja palveluissa 	<ul style="list-style-type: none"> • Lasten avustaminen luokassa • Oppilaiden vertaissuhteiden vahvistaminen, riita- ja konfliktitilanteiden selvittäjä • Miesohjaajana poikaoppilaille
Painopiste koko koulu yhteisön toiminnassa ja toimintakulttuurissa	<ul style="list-style-type: none"> • Icehearts-iltapäivätoiminta koulun tiloissa • Lapsen moniammatilliseen työskentelyyn osallistuminen • Intensiivinen tuki kriisitilanteissa 	<ul style="list-style-type: none"> • Liikuntatapahtumat • Välituntitoiminta • Retket, teemapäivät • Koulun kasvatusyhteisön jäsen
Painopiste kodin ja koulun kumppanuudessa	<ul style="list-style-type: none"> • Tasapuolinen kumppani perheille • Silta kodin ja koulun välillä • Lapsen edun esillä pitäminen • Huoltajien sijastaminen lapsen Konsultaatio- ja tutkimuskäynneillä 	<ul style="list-style-type: none"> • Kodin ja koulun yhteistyön vahvistuminen • Toiminnan positiivinen maine perheiden ja lasten keskuudessa

Taulukko 1. Icehearts kumppanuustyöskentely.

Icehearts –toimintaa on tutkittu myös vanhemmuuden ja vanhempien sosiaalisen tuen näkökulmasta. Tutkimuksessa vanhempien mukaan Icehearts –toiminta on tarjonnut heille monipuolista, jatkuvasti saatavilla olevaa sosiaalista tukea vanhemman jaksamiseen, lapsen kasvatukseen, koulunkäyntiin ja arkeen sekä yhteisiin palvelutapaamisiin. Konkreettisenä apuna vanhemmille kasvattaja on toiminut esimerkiksi lapsen kyyditsijänä koulusta kotiin tai harrastuksiin, kadonneiden vaatteiden etsijänä tai uusien urheiluvarusteiden hankkijana. Kasvattajasta muodostui perheille myös luottohenkilö kodin keskeisten asioiden käsittelyssä ja ristiriitatilanteiden selvittämisessä. Vanhemmat korostivat kasvattajien empaattisuutta ja puolueettomuutta heille tärkeänä asiana. Jo se, että kasvattaja kyselee vanhemmilta mitä heille kuuluu, nähtiin merkityksellisenä. Kasvattaja on ollut myös vanhempien saatavilla puhelimitse milloin tahansa, ja heillä on ollut mahdollisuus jakaa turvallisen henkilön kanssa asioita. Lapsen asioita koskevissa palvelutapaamisissa kasvattaja toimi kasvatuskumppanina tukien sekä vanhempaa että lasta. Ylipäättään vanhemmat kertoivat Icehearts –toiminnan tukeneen heidän jaksamistaan ja helpottaneen arkea. He kuvasivat saaneensa myös vahvistusta itsetuntoon ja vanhemmuuteen, mielenrauhaa ja huolen vähentymistä lapseen liittyen sekä kokivat tulleen kohdatuksi. (Kekkonen, Appelqvist-Schmidlechner, Haavanlammi & Känkänen 2022, 159-168.)

6.3 Yhteistyö tilaajan kanssa

Teimme opinnäytetyöprosessimme alussa yhteistyösopimuksen Iceheartsin kanssa ja kävimme läpi yhteisiä tulokulmia ja kiinnostuksen kohteita opinnäytetyön toteuttamiseen. Yhteistyö tilaajan kanssa on perustunut koko prosessin ajan yhteisiin Teams –tapaamisiin Iceheartsin yhteyshenkilön ja meidän opinnäytetyön tekijöiden kesken. Prosessin aikana olemme pitäneet neljä yhteistä palaveria, joissa olemme käyneet läpi opinnäytetyön tilannetta ja sopineet yhteisesti askelmerkeistä. Jo ensimmäisessä yhteisessä tapaamisessamme olimme tilaajan kanssa yhtä mieltä siitä, että tämän opinnäytetyön tuotosta ei kannata määritellä etukäteen, vaan kulkea prosessi läpi yksi vaihe kerrallaan.

Toisessa yhteisessä palaverissa Iceheartsin yhteyshenkilön kanssa pohdimme työn tutkimusosiota ja menetelmiä. Päädyimme haastattelemaan Iceheartsin kasvattajia ja toiminnassa mukana olleita nuoria. Saimme yhteyshenkilön toimesta kasvattajien ja nuorten yhteystiedot, joita voisimme työhömmme haastatella. Haastattelujen jälkeen olimme jälleen yhteydessä tilaajaan, ja kohdistimme yhdessä katseitamme kohti opinnäytetyön tuloksia ja mahdollista tuotosta. Saimme yhteyshenkilöltä ehdotuksen ottaa yhteyttä erääseen nuorisoalan tutkijaan, jolta voisi saada yhteiskunnallista näkemystä ja vahvistusta haastattelutulostemme rinnalle.

Neljännellä tapaamiskerralla pohdimme yhdessä opinnäytetyön konkreettisen tuotoksen muotoilua ja tavoitteellisuutta. Valmiin opinnäytetyön on tarkoitus palvella koko ammattialaa. Myös tilaaja itse oli sitä mieltä, että he ovat vain yksi toimija ammattialan verkostossa, joten opinnäytetyö ei ole ainoastaan suunnattu tai hyödyksi heille. Iceheartsin yhteyshenkilömme Miika Niemelän (5.1.2023) sanoin: “mitä useammalle tästä työstä on hyötyä, ja mitä monikäyttöisempi se on, sen parempi”. Lähetimme tilaajalle myös luonnosversion tekemästämme kohtaamisen työkalusta, jotta heillä oli mahdollisuus antaa mielipiteensä sen sisältöön. Saimme tilaajalta hyvää palautetta työkalun luonnosversiosta ja sen sisällöstä.

7 TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen kehittämistyö, jossa käytämme laadullisia eli kvalitatiivisia menetelmiä. Tutkimustapana työssämme toimii tapaustutkimus, ja tiedonhankinnan päämenetelmänä toimivat haastattelut. Haastatteluiden lisäksi hyödynnämme jo olemassa olevia tutkimuksia osana tiedonkeruuta. Olemme käyneet läpi kattavasti erilaisia julkaisuja liittyen kohtaamiseen, nuoriin ja koulumaailmaan, ja valinnee tähän opinnäytetyöhön mielestämme niistä tärkeitä. Opinnäytetyömme aihe on rajattu tilaajan kanssa yhdessä niin, että keskitymme kohtaamiseen kouluympäristössä.

Tutkimusstrategiana opinnäytetyössämme toimii tapaustutkimus. Tapaustutkimus tarkoittaa lähtökohtaisesti tutkimustapaa tai tutkimusstrategiaa, joka sisältää erilaisia aineistoja ja menetelmiä. Empiirisissä tutkimuksissa käsitellään aina tapauksia. Tapaustutkimuksessa kohde on usein ilmiö tai joku tapahtumakulku. Tapaustutkimuksessa tarkastellaan siis pientä joukkoa tapauksia tai vain yhtä tiettyä tapausta. Kun taas tilastollisessa tutkimuksessa kohteena on usein suuri joukko tapauksia. Tapaustutkimuksen lähtökohtana on kerätä mahdollisimman monipuolinen aineisto ja tavoitteena on kuvata seikkaperäisesti tutkittavasta kohteesta esitys. Kohde voi olla esimerkiksi yksilö, yhteisö, organisaatio, kaupunki, valtio, sivilisaatio tai tapahtumakulku. Keskeinen aineisto on laadullista, mutta voidaan hyödyntää myös määrällistä aineistoa. Tapaustutkimuksessa päämääränä on ymmärtää tapausta. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 9-10, 12.)

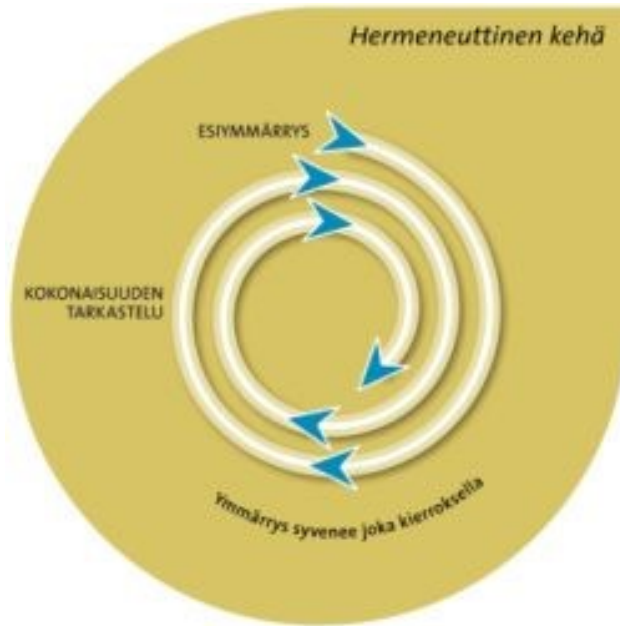
Pyrimme ymmärtämään kohtaamista ja siihen liittyviä haasteita mahdollisimman syvällisesti. Olemme rajanneet kohtaamisen koulussa aikuisten ja nuorten välillä tapahtuvaksi ilmiöksi, jota tarkastelemme. Yhdistämme tapaustutkimuksessamme omat kokemuksemme sekä monipuolisen lähdemateriaalin ja tutkimustiedon omaan laadulliseen tutkimukseemme. Työmme tuloksena pyrimme tuottamaan mahdollisimman kattavan kokonaisuuden koulussa tapahtuvan kohtaamisen nykytilasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä, joka samalla auttaa ymmärtämään sekä tarjoaa käytännön tukea kohtaamisen kehittämiseen kouluissa.

7.1 Reflektio ja hermeneuttinen kehä

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön lähestymistapana ja läpileikkaavana teemana toimii reflektio. Kehittämistoiminnan reflektiivisuus tarkoittaa kehittämisen menetelmien ja toimintatapojen sekä kehittämisen perusteiden ja organisoinnin jatkuvaa arviointia. Kehittämistoiminta

vaatii myös ilmiöiden jatkuvaa uudelleen hahmottamista. Muutos on jatkuva tila, ja kehittäminen on muuttuvan tilanteen jatkuvaa määrittelyä. Kehittämistoiminta on muuntuva ja mahdollisesti myös katkonainen prosessi, joka ei yleensä etene suunnitelmallisesti ja loogisesti. Reflektiivinen prosessi pitää sisällään jatkuvan dialogin konkreettisen toiminnan ja analyttisen pohdinnan välillä. Kehittämisprosessi etenee vuorovaikutteisesti näiden tasojen välillä, reagoien tasojen välille syntyneisiin jännitteisiin. Kehittämistoiminnan asiantuntijoiden reflektion lisäksi myös vuorovaikutus ja keskinäinen jakaminen eri toimijoiden kanssa ohjaa käytännön prosessia. Kehittämistoiminta ei etene ainoastaan asiantuntijoiden ehdoilla, vaan ratkaisut asetettuihin kysymyksiin ja ongelmiin syntyvät avoimen dialogin kautta. Dialogi edellyttääkin eri toimijoiden aktiivista ja tasavertaista osallistumista. Sen avulla saadaan selville erilaisia, jopa ristiriitaisia näkökulmia kehittämiseen. (Toikko & Rantanen 2009, 52-53, 165-166.)

Opinnäytetyömme tutkimuksellista kehittämistä kuvaa myös hermeneuttinen lähestymistapa, joka perustuu ajatukseen kehästä, jonka osat voidaan ymmärtää vain osana kokonaisuutta ja kokonaisuus vain sen osien kautta. Hermeneuttisessa lähestymistavassa tutkijan omia ennakkotietoja syvennetään eri kehittämismenetelmien, kuten haastattelujen kautta. Tavoitteena on näin päästä kohti totuudenmukaista, syvempää tietoa aiheesta. Hermeneuttisen kehän lopputulos ei koskaan ole kuitenkaan absoluuttinen totuus, vaan parempi ymmärrys ja kokonaiskuva tutkitavasta aiheesta. (Tikanoja 2020.) Hermeneuttinen kehä (Kuva 4) kuvaa ymmärryksen kehittämistä, kun tulkitsemme jotakin ilmiötä ja huomiomme kiinnittyy vuorotellen yksityiskohtiin ja kokonaisuuteen. Uusi käsitys kokonaisuudesta ruokkii yksityiskohtien parempaa ymmärrystä, tällöin syntyy kehämäinen ilmiö tai ajattelu. Kehää voidaan kulkea, kunnes tarkastelukierrokset eivät tarjoa uutta ymmärrystä. Lähdemme kehälle kokonaisuuden ennakkokäsityksen, eli esiymmärryksen, kanssa. Hermeneuttinen ajattelu tarjoaa vastapainoa jyrkälle vastakkainasettelulle, jossa on vain tutkimus – ja kokemustieto tai maallikko ja spesialisti. (Soikkeli & Warsell 2013, 11.) Olemme tunteneet opinnäytetyöprosessin aikana ilmiselvästi hermeneuttisen kehän vaikutuksen. Olemme kokeneet, että tärkeää tässä on pitää mieli avoinna ja ymmärtää myös oma subjektiivisuutemme. Toisaalta meitä on kaksi työn tekijää, joten keskinäinen keskustelu on ollut myös tärkeä osa prosessia.

Kuva 4. Hermeneuttinen kehä (Soikkeli & Warsell 2013, 12.)

7.2 Haastattelut

Haastattelu on todella käytetty tiedonhankkimismenetelmä erilaisilla alueilla, sillä se on tiedonhankinnan muoto, joka läpäisee koko yhteiskunnan. Tiedonpuutteen ratkaisuna arkielämän sosiaalisissa vuorovaikutuksissa käytetään ensisijaisesti kysymistä. (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 9.) Käytämme opinnäytetyössämme haastattelumenetelmänä teemahaastattelua. Teemahaastattelu etenee ennalta määriteltyjen teemojen pohjalta vapaassa järjestyksessä mahdollistaen avoimen vuorovaikutuksen haastattelijan ja haastateltavan välillä. Haastattelussa pyritään huomioidaan ihmisten tulkinnat ja heidän merkityksenantonsa. Koska esitettäviä kysymyksiä ei ole suunniteltu strukturoidusti aikajärjestykseen, voi haastattelijä keskittyä itse keskusteluun. Tärkeää teemahaastattelussa on antaa haastateltavan puheelle tilaa. Kun teemahaastatteluun valmistaudutaan, on erityisen tärkeää perehtyä tutkittavaan aiheeseen ja valita haastateltavat henkilöt harkiten. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Teemahaastattelu sopii opinnäytetyöhömme hyvin, koska haluamme luoda haastatteluista mahdollisimman avoimen ja luonnollisen keskustelutilanteen. Varsinkin nuorta haastateltaessa koemme, että on tärkeää luoda turvallinen ilmapiiri asioiden jakamiselle.

Haastattelijan on kerrottava totuudenmukaisesti haastateltavalle, mikä haastattelun tarkoitus on. Jos haastattelu tehdään niin, ettei tuloksia ja vastaajia voida yhdistää toisiinsa, on haastattelijan

ja tutkijan säilytettävä tietoja luottamuksellisena ja varmistaa, että anonymiteetti pysyy analyysia kirjoittaessaan. Hyvän luottamuksen toimia on myös antaa haastateltavalle mahdollisuus olla haastattelun jälkeen tutkijaan yhteydessä, mikäli hän haluaa tarkentaa sanojaan tai jopa perua osallistumisensa. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 17.) Opinnäytetyössämme toteutetut haastattelut käsitellään analyysivaiheessa nimettömänä, jonka myös kerroimme haastateltaville jo haastattelukutsun yhteydessä. Emme tunne entuudestaan ketään haastateltavaa.

Haastattelujen litterointi, eli muutos kirjalliseen muotoon, on analysoinnin kannalta tärkeä osa tiedonkeruuta. Se, miten yksityiskohtaisesti litterointi tehdään, riippuu tutkimuksellisista ja käytännön kysymyksistä, jotka tutkijan on ratkaistava analyysiprosessin kuluessa. Jos esimerkiksi tutkitaan tunteita tai osallistujien välisiä suhteita, ei haastateltavien tarkkojen sanojen kirjaamisella ole niin paljon merkitystä, kuin vaikkapa äänenvoimakkuudella, painotuksilla ja tauoilla. Tällöin tutkija huomioi esimerkiksi *miten* ja *milloin* on sanottu, millaisia taukoja puheenvuorojen välissä on. Myös katseen suuntaamisen voi litteroida tekstiin sekä muut osallistujien ei-sanalliset toiminnat. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 16; Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2019, 424-426.) Pyysimme haastateltavilta tallennusluvan, ja kerroimme, että käytämme ainoastaan litterointiin sitä. Näin pystyimme keskittymään parhaalla tavalla haastattelussa läsnäoloon, eikä muistiinpanojen tekemiseen. Kaikille haastateltaville asia oli ok. Litterointivaiheessa keskityimme eniten haastateltavien sanoihin ja asiaan, emmekä tietoisesti äänenpainoihin tai puheen tauottamiseen.

Haastattelun analyysivaihe on puolestaan sellainen, joka alkaa usein tutkijan epävarmuudella. Tällaista siitä tulikin ja onko aineisto sellaista, että se vastaa tutkimuksen alussa esitettyihin kysymyksiin. Alkuun aineisto voi siis näyttäytyä sekavana ja hämmentävänä. Tutkijan näkökulmasta tutkimushaastattelut ovat usein johdatus uusien kysymysten äärelle, eikä haastateltavat kerro suoraan tutkimuksen tuloksia. Eikä näitä tutkimuksen kysymyksiä suoraan kysytäkään. Tutkijan tulee haastattelu- ja tutkimuskysymysten lisäksi kysyä analyttiset kysymykset, jotka kohdistuvat kootulle aineistolle. Näillä pyritään saamaan vastauksia tutkijaa kiinnostaviin kysymyksiin. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2019, 9-10.)

Haastattelut ovat olennainen osa opinnäytetyötämme, ja siksi erityisesti pohdimme haastattelutiikkaa ja niissä esiintyviä henkilötietoja. Ensinnäkin vaitiolovelvollisuus sitoo haastatteluiden tekijöitä. Usein haastatteluissa tulee esiin asioita, joita vastaaja ei välttämättä olisi muuten tuonut julki. On siis kunnioitettava haastateltavaa ja huolehdittava, että vaitiolo toteutuu. Haastateltavan ja haastattelijan välillä on oltava yhteisymmärrys ja kunnioitus. Haastattelussa on

myös muistettava, että kysyjän omalla taustalla on merkitystä tulkinnan tuottamisessa. Haastattelua käytetään usein tiedonkeruuna sen ihmiskeskeisyyden vuoksi, ja tämän vuoksi myös meidän opinnäytetyössämme se on tärkeä osa aineistonkeruuta. (Kotiseutuliitto 2022.)

7.3 Oma rooli

Oman roolin tärkeyttä haluamme esitellä Jane Addamsin (1860-1935), yhdysvaltalaisen yhteisösoviaalityön pioneerina tunnetun henkilön ajatuksilla. Addams on ollut tutkimuksen kannalta merkittävä ja kiinnostava hahmo, joka perusti Yhdysvaltoihin ensimmäisen settlementtilyhdyskunnan. Settlementti sanana tulee englannin kielestä “to settle”, eli asettua. Tuohon aikaan Yhdysvalloissa asetuttiin asumaan ja olemaan niiden ihmisten pariin, joista tehtiin työtä. Merkityksellistä on, että tällöin tutkijat/työntekijät näkivät mitä se todellisuus on, ruohonjuuritasolta käsin. Addams silloin totesi, että jos hän olisi tehnyt tutkimuksia vain yliopistosta käsin, niin hän ei olisi tiennyt, mitä kysymyksiä esittää tai mihin asioihin pitäisi kiinnittää huomiota. Sillä kun tehtiin tiettyjä huomioita siitä, mitä tapahtuu, korosti se sitä, että on tärkeää perehtyä ja paneutua syvällisesti siihen, mitä yhteiskunnassa on ympärillä meneillään. Addams korosti myös, että yhteisössä toimimisen ja tutkimisen ohella on tärkeää edistää yhteiskunnallisia rakenteita, jotka aidosti vaikuttaisivat vallitsevaan tilanteeseen. (Ryynänen 2020.) Me opinnäytetyöntekijät olemme molemmat nuorten parissa kouluarjessa. Olemme sellaisessa asemassa, että edellä mainittu “asettuminen” on hyvinkin mahdollista. Emme arvioi tai jaa rangaistuksia kellekään. Meidän tärkein tehtävämme on “vain” olla läsnä ja kohdata, heittäytyä tilanteisiin. Luotamme vahvasti omaan asemaamme tulkita “ruohonjuuritasoa”.

Emme tässä opinnäytetyössä yritä olla objektiivisia tiedonvälittäjiä, vaan tiedostamme subjektiiviteettimme tutkimusprosessissa. Feministitutkija-teoreetikko Sandra Harding on nostanut esiin termin “strong objectivity” eli vahva objektiivisuus. Tämä pohjautuu siihen, että olemme tietoisia tutkijoina omista lähtökohdista ja reflektion kautta pohdimme auki, että mihin subjektiiviset lähtökohtamme ja tulokulmamme vaikuttavat. Hardingin mukaan tällä päästään paljon suurempaan objektiivisuuden tasoon, kuin sillä, että teeskentelimme, että olemme tutkijoina objektiivisia ja neutraaleja. (Ryynänen 2020.) Koemme opinnäytetyöntekijöinä tuntevamme tarpeeksi hyvin nuorten elämän perusteita, nuorisotyötä ja erityispiirteitä, joita nuorten parissa työtä tekevän aikuisen tulee huomioida. Molemmat meistä opinnäytetyön tekijöistä myös työskentelevät päivittäin koulumaailmassa, joten koulun arki ja ilmiöt ovat meille tuttuja. Omat kokemuksemme yhdistettynä haastattelutuloksiin ja jo olemassa oleviin tutkimuksiin antavat

kattavan pohjan kouluympäristössä toteutuvan kohtaamisen laaja-alaiselle ymmärtämiselle. Tämä luo myös luotettavan pohjan kehittämisehdotusten ja muutostarpeiden tunnistamiseen sekä esiin nostamiseen. Lisäksi erityisen motivoivaa opinnäytetyöstä tekee sen, että olemme siinä asemassa, että voimme todella vaikuttaa ruohonjuuritasolla siihen, että nuorten kohtaaminen onnistuu ja toteutuu omalta osaltamme.

7.4 Materiaalit

Olemme valinneet harkiten työmme teoriaosuuksiin käytetyn materiaalin. Materiaalivalinnat ja aiheet perustuivat omiin ja tilaajan huomioihin, sekä haastatteluista nousseisiin aiheisiin. Halusimme tuoda mahdollisimman paljon kohtaamiseen ja nuoriin liittyviä asioita huomioitavaksi. Kohtaaminen on osa vuorovaikutusta, ja halusimme paneutua siihen. Nuorten maailmaa lähdimme avaamaan ajankohtaisten tilastojen avulla. Lisäksi tarkastelemme kouluympäristöä ja siellä tapahtuvaa eri toimijoiden välistä kohtaamista. Tämän vuoksi koemme myös tärkeäksi ymmärtää, mitä koulussa tänä päivänä tapahtuu.

Jotta ymmärrämme tämän päivän ilmiöitä ja arkea koulussa, on tutkittava ja tarkasteltava myös mennyttä. Tärkeäksi osaksi opinnäytetyötämme muodostuikin sukupolvien väliset erot ja niiden huomioiminen erityisesti kouluympäristössä. Olemme käyttäneet suomalaisen materiaalin lisäksi myös ulkomaista materiaalia. Materiaalia valitessa olemme ottaneet myös vahvasti omat havainnot ja huolemme esiin. Kohtaamisesta on kirjoitettu useita kirjoja sekä tehty opinnäytetöitäkin. Halusimme kuitenkin tehdä konkreettisen tuotoksen, jonka avulla laajentaa ymmärrystä ja vastata kohtaamisen haasteisiin. Ajattelemme opinnäytetyön olevan hyvä lukumateriaali jokaiselle nuoren kanssa toimivalle aikuiselle, erityisesti ammattilaisasemassa olevalle.

8 TULOKSET JA ANALYYSI

Haastattelimme opinnäytetyössämme Iceheartsissa mukana ollutta nuorta, kahta eri kasvattajaa sekä nuorisoalan asiantuntijaa. Tarkoituksenamme oli haastatella kahta eri nuorta, mutta emme tavoittaneet toista heistä haastatteluun. Koska haluamme korostaa kehittämistyössämme nuorten ääntä ja heidän tarpeitaan, haastattelut on aloitettu nuoren haastattelusta kasvattajien sijaan. Nuoren haastattelun pohjalta olemme määritelleet ja suunnanneet tutkimuskysymyksiämme uudelleen kohti kasvattajien haastatteluja.

Aloitimme haastattelut Iceheartsin koko 12 vuoden tukipolun läpi käyneestä nuoresta. Asetimme haastattelun kolmeksi isoimmaksi teemaksi seuraavat aihealueet:

- Nuoren oma polku ja kokemus Iceheartsista sekä sen antamasta tuesta
- Omat kipupisteet ja niihin saatu tuki
- Kohtaaminen ja kehittämiss ehdotukset

Haastattelun tulosten pohjalta pystyimme tarkentamaan ja jäsentämään tutkimuskysymyksiä tuleviin Icehearts kasvattajien haastatteluihin. Kasvattajien haastatteluihin asetimme seuraavat pääteemat:

- Kasvattajan rooli kouluympäristössä ja yhteistyö koulun toimijoiden kanssa
- Nivelvaiheet ja urheilutoiminnan työkalut
- Kasvattajan ominaisuudet
- Kohtaaminen ja kehittämiss ehdotukset

Vertailimme kasvattajilta saatuja haastattelutuloksia toisiinsa, ja peilasimme niitä aiemmin toteuttamaamme nuoren haastatteluun. Haastatteluista nousi esiin todella paljon yhtäläisyyksiä ja toisiaan tukevia näkökulmia.

8.1 Tulosten yhteenveto

Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että Iceheartsin toiminta tukee lasten ja nuorten yksilöllistä kohtaamista koulumaailmassa. Sekä nuoren että kasvattajien haastatteluista löytyi paljon yhtäläisyyksiä ja selkeä yhteisymmärrys kohtaamisen tärkeydestä sekä sen tunnuspiirteistä.

Iceheartsin kokonaisvaltainen tuki lapselle ja nuorelle vapaa-ajalla, koulussa ja elämän nivelvaiheissa nähtiin merkittävänä. Haastatteluiden perusteella myös kasvattajan tärkeiksi ominaisuuksiksi mainitut piirteet vastasivat hyvän kohtaamisen tunnuspiirteitä.

Sekä nuori että kasvattajat nostivat haastatteluissaan kuitenkin monia kohtaamisen toteutumiseen vaikuttavia haasteita esiin sekä käytännön arjesta että rakenteellisista ongelmista johtuen. Mahdollisiksi kehittämisideoiksi tulevaisuuden toiminnalle nähtiin sekä uudenlaisen resurssin mahdollistaminen kohtaamisen turvaamiseksi että kohtaamistaitojen kehittäminen nuorten parissa toimivien aikuisten osalta.

Haastattelut antoivat meille kokonaisvaltaisemman ja selkeämmän kuvan nuorten kohtaamisen nykytilasta koulumaailmassa. Haastatteluissa esiin nousseet asiat eivät millään osa-alueella suuresti yllättäneet meitä opinnäytetyön tekijöitä, sillä tulokset vastasivat melko hyvin omia käsityksiämme ja kokemuksiamme koulumaailman ilmiöistä. Esittelemme seuraavaksi nuoren ja kasvattajien haastattelutulokset teemoittain jaoteltuina kokonaisuuksina. Haastattelutulosten analysoinnin ja reflektoinnin tukena olemme myös hyödyntäneet jo aiemmin tässä opinnäytetyössä käytettyä lähdemateriaalia.

8.2 Icehearts-kasvattajan rooli ja ominaisuudet

Sekä nuoren että kasvattajien haastatteluista nousi esiin kasvattajan eriyttävä rooli luokkatilanteissa. Nuoren mukaan se, että kasvattaja otti erilaisista haasteista kärsivät oppilaat luokan ulkopuolelle opiskelemaan, auttoi oppilaiden oman oppimisen lisäksi myös opettajaa ja muita luokan oppilaita. Myös kasvattajat kokivat oman roolinsa tärkeäksi opettajalle ja koko kouluyhteisön näkökulmasta. Nuorelle kasvattaja näyttäytyi koulussa sellaisena aikuisena, joka piti aina nuoren puolia ja näki nuorissa hyvän. Kasvattaja ei koskaan suuttunut, eikä hänelle myöskään valehdeltu. Pelkkä kasvattajan fyysinen läsnäolo koulussa ilman vuorovaikutusta vaikutti nuoren olemiseen koulussa positiivisesti. Konkreettisenä esimerkkinä nuori nosti esiin myös sen, että kasvattaja tunsu paikallisen poliisin ja näin ollen oli suureksi avuksi virkavallan kanssa käsitellyissä tapahtumissa. Nuori kuvaili suhdetta kasvattajaan ”spesiaaliksi”, ja koki kasvattajan roolin olleen merkittävä nuoren tulevaisuuden kannalta.

Kasvattajat itse kokivat oman roolinsa koulussa hyvin moniulotteisena. Tärkeänä nähtiin oma pysyvyys, neutraali ja puolueeton rooli sekä tuki oppilaiden lisäksi myös perheitä kohtaan. Ylipäätään positiivisen ja kivan ilmapiirin luominen kouluyhteisöön koettiin oleellisena. Toinen kasvattajista nosti esiin, että heillä on enemmän aikaa käydä nuorten kanssa sattuneita tilanteita

läpi kuin esimerkiksi opettajilla. Kasvattaja toimii ikään kuin linkkinä kodin ja koulun välillä, joka tarvittaessa suodattaa tietoa suuntaan ja toiseen. Toinen kasvattajista piti tärkeänä etuna sitä, että kasvattajat tiesivät asioita ja tapahtumia myös nuorten vapaa-ajalta, jotka saattoivat vaikuttaa koulunkäyntiin. Hän kuvaili kasvattajan toiminnan tapahtuvan ajoittain “salassapitovelvollisuuden rajamailla”. Konkreettisena apuna opintojen edistämisessä etenkin yläkoulun puolella nousi esiin kasvattajan rooli nuoren päättötodistuksen saamisessa. Kasvattaja kertoi toimineensa jonkin aikaa yhden nuoren kotiopettajana, jotta opinnot saataisiin suoritettua. Puolueettomuuden ja neutraalin roolin lisäksi myös matalan kynnyksen aikuisena toimiminen koettiin oleelliseksi osaksi kasvattajan työtä.

Kasvattajan rooli ja sen selkeys ylipäätään nähtiin vaihtelevana. Nuori kuvaili kasvattajan roolia koulunkäyntiavustajan tyyppiseksi, kun taas toinen kasvattajista kuvaili omaa rooliaan ajoittain jopa talonmiehen rooliksi. Toisin sanoen kasvattajan rooli voi olla äärimmäisen monipuolinen. Yhteistä kasvattajan roolin eri hahmottelutavoissa oli kuitenkin kasvattajan suhtautumistapa nuoriin ja heidän perheisiinsä. Taulukossa 1 jaotellut hyödyt Icehearts –kasvattajan kumppanuustyöskentelyssä sekä yksilötasolla, kodin ja koulun välillä sekä koko kouluyhteisön kannalta tukevat myös kasvattajan roolin moninaisuutta. Vaikka kasvattajan tuki kohdistuisikin kohdennetusti yksilötasolla lapseen tai nuoreen, näkyy hyödyt myös kodin ja koulun välisessä yhteistyössä sekä koko kouluyhteisössä. (Kekkonen ym. 2018, 189.) Tasapuolinen ja puolueeton kumppanuus sekä lapsen edun korostaminen nousi esiin myös Kekkonen ym. (2022, 168) tutkimuksessa. Toinen kasvattajista kertoi työskentelevänsä ajoittain “salassapitovelvollisuuden rajamailla”. Vaikka Mattila (2007,12) nostaakin esiin vaitiolovelvollisuuden olevan yksi ammatillisen kohtaamisen tärkeimmistä tunnuspiirteistä, vaatii nuorten kanssa työskentely joskus pelisilmää. Joskus kasvattajan vinkkaukset esimerkiksi opettajille nuoren vapaa-ajan tapahtumien vaikutuksista hänen voimavaroihinsa koulussa voivat olla hyödyllisiä jakaa nuoren etua ajatellen.

Kun selvitimme haastatteluissa kasvattajan ominaisuuksia ja erityispiirteitä, nousi vastauksissa isoimpana teemana kaikilla vastaajilla esiin pysyvyys. Kasvattaja pysyy lapsen ja nuoren matkassa mukana 12 vuotta, samaan aikaan kun monet muut aikuiset ympärillä vaihtuvat jatkuvasti. Nuori nosti haastattelussa esiin myös luottamuksen kasvattajan ja nuoren välillä, joka “toi siihen omanlaisen twistin”. Nuori kertoi, että kasvattaja oli aina käytettävissä ja vastasi puheliin. Myös kasvattajien haastatteluissa nousi esiin ymmärrys lasta tai nuorta kohtaan sekä oleminen aina heidän puolellaan. Kaikissa haastatteluissa positiivisuus ja hyvän näkeminen

lapsessa ja nuoressa nähtiin tärkeinä ominaisuuksina lasten ja nuorten kanssa. Nuori nosti esiin aitouden sekä kasvattajan persoonassa että tavassa kohdata ja kuunnella. Hänen mielestään lapselle ja nuorelle olisi tärkeää, että ei tarvitsisi pelätä virheitä. Hänen mukaansa tilanteissa lasten ja nuorten kanssa *“Ei voi mennä oppikirjojen mukaan. Pitää mennä sen mukaan, mitä elämä siinä on.”*

Kasvattajat pitivät myös tärkeänä verkostoitumiskykyä sekä taitoa tehdä perheen kanssa yhteistyötä. Toinen kasvattajista mainitsi myös tuen tarpeen vaihtuvuuden lapsen siirtyessä alakoulusta yläkouluun, jolloin painopiste koulussa saatavasta tuesta saattaa siirtyä enemmän vapaa-aikaan. Kasvattajan tulee osata tukea lasta ja nuorta hänen elämänsä eri osa-alueilla. Myös nuoren vastauksissa nousi esiin tietynlainen moniosiaan luonne kasvattajaa kuvailtaessa. Hänen mukaansa kasvattaja on samassa paketissa kaikkea. Nuoren sanoin: *“Jokaisella pitäisi olla ihminen, jolle voi soittaa oli kellonaika mikä vaan.”*

Kuten Hietala ym. (2010, 11) totesi, on nuoren ja aikuisen kohtaamisessa sekä heidän välisessä vuorovaikutuksessaan erittäin merkityksellistä turvallisuuden ja luottamuksen tunteiden syntyminen. Tämän lisäksi Mönkkönen (2018, 208) totesi, että luottamus on dialogisen kohtaamisen edellytys, joka usein vaatii myös aikaa muodostuakseen. Icehearts –kasvattajan pysyvyys lapsen ja nuoren elämässä siis tukee merkittävästi luottamussuhteen syntymistä ja aidon kohtaamisen toteutumista. Nuori korosti haastattelussaan sitä, että kasvattajana *“ei voi mennä oppikirjojen mukaan”*. Tätä tukee myös Mönkkösen (2018, 36) huomio siitä, että vuorovaikutusosaamisen asiantuntijuus ei muodostu pelkästään koulutuksessa opituista tiedoista ja taidoista, vaan myös omista arkielämän kokemuksista.

8.3 Kokonaisvaltainen tuki

Icehearts korostaa toiminnassaan kokonaisvaltaista tukea lapselle ja nuorelle. Kasvattajat ovat lasten ja nuorten arjessa mukana koulun lisäksi myös vapaa-ajalla, ja tekevät tiivistä yhteistyötä perheiden kanssa. Halusimme haastatteluissa selvittää nuoren ja kasvattajien näkökulmaa siihen, kuinka merkittävä rooli tuen tarjoamisella myös koulupäivän ulkopuolella heidän mielestään on. Haastattelutulokset erosivat näiltä osin jonkin verran toisistaan. Osa haastateltavista piti ehdottoman tärkeänä, että tuki ulottuu myös vapaa-aikaan. Toinen kasvattajista piti vapaa-ajan merkitystä jopa koulua suurempana. Yhteistä vastauksissa kuitenkin oli, että heti koulupäivän jälkeen tapahtuva kerhotoiminta on kasvattajien ja nuoren mielestä ehdottoman tärkeää.

Nuori kuvaili vapaa-aikaan ulottuvan tuen vaikuttavan merkittävästi kunnioitukseen kasvattajaa kohtaan. Kunnioitus kasvattajaa kohtaan oli täysin erilainen kuin opettajaa kohtaan, ja näin ollen nuori myös totteli kasvattajaa paremmin. Kasvattajan nostivat haastatteluissaan esiin perheiden kanssa tehtävän työn merkityksen kokonaisuuden kannalta. Perheen luottamuksen saaminen ja toimiva yhteistyö nähtiin työtä helpottavaksi asiaksi. Kasvattaja pystyi esimerkiksi luomaan perheen kanssa yhteiset pelisäännöt lapselle tai nuorelle, joita voitiin yhdessä seurata ja noudattaa.

Icehearts –toiminnan vaikuttavuutta kuvaavissa tutkimuksissa (Kekkonen ym. 2018 & Kekkonen ym. 2022) todettiin toiminnan merkityksellisyys etenkin kodin ja perheen tukemisen kannalta. Kasvattajatoiminnan ulottuvuus lapsen tai nuoren vapaa-aikaan ja perheen tukemiseen vaikuttaisi siis olevan toiminnan vaikuttavuuden kannalta jopa ehdotonta. Nuoren näkökulmasta kasvattajan rooli sekä kouluympäristössä että vapaa-ajan harrastuksessa lisäsi kunnioitusta häntä kohtaan, joka opettajaan verrattuna edisti myös tottelemista sääntöjen noudattamisessa. Tähän voi monen nuoren kohdalla vaikuttaa omat ennakkoluulot ja –oletukset koulun aikuisista ja heidän motiiveistaan. Kuten aiemmin mainitsimme, nuori voi myös reagoida opettajan auktoriteettiin koulumaailmassa hyvin yksilöllisesti. Mönkkönen (2018, 87) puolestaan totesi, että nykyään lapset ja nuoret haastavat rohkeammin vanhempiaan ja auktoriteettia kuin ennen. Vapaa-ajalla auktoriteetin hyväksyminen esimerkiksi harrastuksen parissa voi kuitenkin olla nuorelle helpompaa, joka Icehearts –kasvattajan tapauksessa siirtyy kunnioituksena kouluympäristöön.

8.4 Joukkueurheilun hyödyt

Iceheartsin toimintamallissa joukkueurheilu on yksi toiminnan keskeisimmistä toimista lasten ja nuorten pitkäaikaisen tuen aikana. Toiminnassa mukana olevat lapset ja nuoret kuuluvat kaikki samaan urheilujoukkueeseen, jonka kanssa kokoonnutaan koulupäivien jälkeen tietyn lajin pariin. Halusimme haastatteluissa selvittää mahdollisia joukkueurheilusta löytyviä arvoja ja työkaluja, joita voisi hyödyntää myös kouluympäristössä. Haastatteluista nousi esiin seuraavanlaisia yhtäläisyyksiä joukkueurheilun ja kasvatustyön väliltä:

- Yhteistyötaidot
- Sosiaaliset taidot
- Ryhmässä toimiminen
- Yhteiset säännöt

- Epäonnistumiset
- Itsetunnon vahvistaminen
- Tasa-arvo ja osallisuus

Opinnäytetyön alkuvaiheessa ajattelimme joukkueurheilun nousevan teemana erityisesti esiin. Ennakko-odotuksemme saattoi johtua myös meidän tekijöiden rakkaudesta joukkueurheiluun. Haastatteluja tehdessä aihe ei kuitenkaan noussut ennakko-odotuksistamme huolimatta isommin esiin, joten emme siis lähteneet tätä laajemmin käsittelemään. Keskiöön nousi kaikessa kohtaaminen. Icehearts (2021a) kuvasi urheilujoukkueiden olevan koko toiminnan sydän, joissa itse joukkueurheilu toimii kasvattajan työkalun lasten ja nuorten kasvatuksessa.

8.5 Nivelvaiheet

Koulupolun nivelvaiheisiin kuuluvat siirtymät alakoulusta yläkouluun sekä yläkoulusta toiselle asteelle sekä mahdolliset siirtymät koulusta toiseen. Haastatteluissa tuki lapselle ja nuorelle nivelvaiheiden aikana nähtiin erittäin merkityksellisenä. Nuoren näkökulmasta tärkeää oli nimenomaan saman henkilön pysyvyys ja tuki siirtymäaikana, ja kasvattajan tsemppaaminen sekä apu opintojen edistämisessä. Kasvattaja auttoi uskomaan omiin kykyihin ja tulevaisuuteen. Nuori ei itse olisi päässyt yläkoulun jälkeen mihinkään jatko-opintoihin, ellei kasvattaja olisi auttanut häntä oppisopimuspaikan saamisessa.

Toinen kasvattajista kertoi, että alakoulusta yläkouluun siirtyminen näkyy osassa lapsista selvästi. Yläkoulussa vaaditaan itsenäisempää toimintaa, joka hänen mukaansa myös “hullaannutti” osan. Lapsiin kohdistuva sosiaalinen paine vaikuttaa osaan paljon, ja aluksi haetaan omaa paikkaa muiden joukossa. Hänen mukaansa sillä on pelkästään jo iso merkitys, että kasvattaja vain oli ja pysyi. Toiselle asteelle siirtymisen kasvattaja näki haasteellisena sekä nuorelle että hänelle itselleen. Tällöin nuori ei välttämättä tiedä itsekään mitä haluaa, ja kasvattajan oma resurssi ja rooli toisella asteella on epäselvä. Koulusta saatava tuki vähenee merkittävästi, ja moniammatillinen yhteistyö esimerkiksi oppilashuollon kanssa nousee tärkeäksi. Kasvattaja kertoi käytännön esimerkkinä tapauksen nuoresta, joka joutui jättämään koulutuksen kesken liian suurten vaatimusten ja vähäisen tuen vuoksi.

Molemmat kasvattajista nostivat esiin heidän tärkeän roolinsa tiedonlähteenä ja sen välittäjinä nivelvaiheissa. Etenkin sellaisissa tapauksissa, jossa oppilas vaihtaa koulua tai sijoituspaikkaa, koettiin kasvattajan rooli merkittävänä. Toinen kasvattajista huomautti, että opettajat näkevät

uusista oppilaista vain koulumenestykseen perustuvat tiedot, jolloin kasvattajan tiedot oppilaan kokonaisvaltaisesta tilanteesta ovat erittäin tärkeitä.

Nuorten hyvinvointia käsittelevissä tutkimuksissa Hyppönen ja Paananen (2019) nostivat esiin, että nuoret ylipäättään kaipaavat vahvempaa tukea elämän nivelvaiheisiin ja aikuistumiseen yhteiskunnan luoman suoriutumispaineen alla. Icehearts –toiminnassa mukana olevien nuorten kohdalla tarve vastaavaan tukeen on todennäköisesti vielä suurempi, sillä valmiudet ja taidot elämässä etenemiseen eivät välttämättä riitä itsenäiseen suoriutumiseen. Näin ollen Iceheartsin tarjoama 12 vuoden tuki läpi elämän nivelvaiheiden on varmasti monelle lapselle ja nuorelle merkityksellinen voimavara ja tukimuoto.

8.6 Hyvän kohtaamisen tunnuspiirteitä

Vaikka haastatteluiden pääteemana toimi kohtaaminen ja sitä tarkasteltiin monipuolisesti Iceheartsin toiminnan kautta, kysyimme vielä erikseen haastateltavilta heidän näkemyksiään hyvästä kohtaamisesta. Haastatteluista nousi esiin seuraavia hyvän kohtaamisen osa-alueita ja elementtejä:

- Aika
- Läsnäolo ja aitous
- Ymmärrys ja kuuntelu
- Yksilöllinen kohtaaminen
- Kehonkieli
- Hyväntahtoisuus
- Samanarvoisuus

Kun kysyimme haastattelussa nuorelta, että millaista on hänen mielestään hyvä kohtaaminen, alkoi hän automaattisesti miettimään hänen tukenaan olleen kasvattajan ominaisuuksia. Hän kertoi, että kasvattaja hymyili aina heidät nähdessään, ja kehonkielestä pystyi aistimaan kasvattajan aidon kiinnostuksen toista kohtaan. Sekä nuoren että kasvattajien haastattelussa hyvään kohtaamiseen nähtiin kuuluvan aitous. Kohtaamisessa tärkeää olisi olla läsnä ja aidosti kuunnella mitä toisella on sanottavaa. Nuori kertoi myös omien kokemustensa auttavan häntä nykyään oman työnsä parissa, kun kohtaa lapsia ja nuoria. Hän on pystynyt samaistumaan vilkkaisiin lapsiin ja ymmärtämään heidän keskittymisvaikeutensa vaikutukset arkeen.

“Ehkä se voima on siinä, että mäkin pystyn näkemään hyvää niissä, kuten (kasvattajan nimi) näki meissä. Se on tarttunut itseeni.”

Yksi osa-alue, joka nousi esiin jokaisessa haastattelussa, oli lapsen ja nuoren yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen. Lapsia ja nuoria kohdatessa tulisi ottaa huomioon ja ymmärtää heidän yksilölliset tarpeensa, eikä leimata heitä heti esimerkiksi huonosta käytöksestä. Nuori nosti esimerkkinä ADHD –nuoret, jotka eivät välttämättä pysty keskittymään samalla tavalla kuin kaikki muut. Kasvattajat korostivat vastauksissaan kaikkien lasten ja nuorten kanssa työskentelevien aikuisten vastuuta yksilöllisestä suunnittelusta ja kohtaamisesta. Toisen kasvattajan sanoin:

“Ehkä et sulla ois jokasesta semmonen pieni naru mistä sä tiedät mistä sä vedät, se vois aika paljon helpottaa.”

Myös tasa-arvoisuus kohtaamisessa oli kasvattajien mielestä ehdottoman tärkeää. Hyvässä kohtaamisessa erilaisuutta ymmärretään, ja kohdataan kaikki samanarvoisina. Toinen kasvattajista korosti myös sitä, että kasvattaja ei ole koskaan kenenkään yläpuolella. Kohtaamisessa tulisi myös kasvattajien mielestä olla läsnä, ja olla aikaa kuunnella.

Haastatteluista nousseet hyvän kohtaamisen tunnuspiirteet mukailevat esimerkiksi Isokorven (2020, 3-6) sekä Etelä-Savon perhekeskustoiminnan (2022) määritelmiä kohtaamisen taidoista ja aidon kohtaamisen elementeistä. Vaikka ammatillisuutta ja siihen liittyvää tietotaitoa pidetään lasten ja nuorten kanssa työskennellessä ehdottoman tärkeänä, nousi sen sijaan muut kohtaamisen ominaispiirteet haastatteluissa korostetusti esiin. Etenkin tasa-arvoinen ja aidosti kiinnostunut sekä välittävä lähestymistapa kohtamiseen koettiin tärkeäksi. Kuten Oksanen & Poikolainen (2018) huomauttavat, ilman persoonaa ja aitoa kohtaamista tasavertaisuus ei nuorten kanssa työskennellessä voi toteutua. Nuori toi haastattelussaan esiin hyvän näkemisen lapsissa ja nuorissa tarttuneen häneen omalta kasvattajaltaan. Myös Oksanen & Poikolainen (2018) huomauttavat, että nuorten kanssa työskentelevän tulisi ymmärtää ja nähdä nuori hyvänä ihmisenä työskentelylle asetettujen sääntöjen rikkomisesta huolimatta.

8.7 Kohtaamisen haasteet

Haastateltavat nostivat keskusteluissa esiin myös kohtamiseen liittyviä haasteita. Nuoren näkökulmasta opettajien ja ylipäätään aikuisten ennakkoluulot ja asenteet ovat olleet hyvän koh-

taamisen tiellä. Hänen mukaansa monilla aikuisilla on ollut ennakkoluuloja erityisnuoria kohtaan, ja kapeakatseisuuden vuoksi heiltä puuttuu kykyä kohdata nuoria yksilöllisesti. Tämän lisäksi nousi esiin myös opettajien ammattitaidon rajoittuminen pelkästään opetettaviin aineisiin sekä resurssien vähäisyydestä johtuva työssä jaksaminen. Koulurakenteisiin liittyvistä haasteista nuori mainitsi isot ryhmäkoot ja siitä johtuvan tuen puuttumisen. Ylipäätään nuorten kanssa toimivien aikuisten vaihtuvuus nousi keskustelussa isoksi haasteeksi.

Myös molemmat kasvattajista nostivat pysyvyyden puuttumisen yhdeksi isoimmista kohtaamisen haasteista. Toinen yhtenäinen teema kaikilla haastateltavilla liittyi opettajien heikkoon yksilöllisen kohtaamisen taitoon tai kykyyn. Erilaisuutta ei välttämättä ymmärretä, opetus saataan määritellä parhaan oppilaan mukaan ja opettajien auktoriteetti voi olla esteenä aitoon kohtaamiseen. Molemmat kasvattajat mainitsivat haasteiksi myös resurssien vähyyden ja budjettisytyt toiminnan kehittämisen esteenä. Rakenteellisista haasteista nostettiin esiin tuen puuttuminen toisen asteen opinnoissa sekä puuttuva tuki tai linkki kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön.

Nostimme itse esiin omissa havainnoissamme kokemuksen siitä, että nuoret eivät koe aikuisten ymmärtävän heitä tai olevan heidän puolellaan. Tämä nousi vahvasti esiin myös Icehearts –nuoren haastattelussa ja hänen omissa kokemuksissaan. Haastatteluissa mainittu resurssien puute sekä Icehearts –toiminnan kehittämisessä, että rakenteelliset haasteet koulun tukiverkossa, perustuvat hyvin pitkälti taloudellisiin haasteisiin. Vaikka Suomessa perusopetuslain mukaisesti pyritään turvaamaan jokaisen oppilaan yksilöllinen koulupolku ja sen tarvittava tukiverkosto, on tuen tarvitsijoita silti olemassa olevia resursseja enemmän. Pohdimme aiemmin myös opettajien opetusvelvollisuuden, vastuun ja kiireen vaikutuksia nuorten kohtaamiseen. Opettajien kiireellisyys ja kuormitus voivat myös vaikeuttaa oppilaiden yksilöllisen kohtaamisen toteutumista.

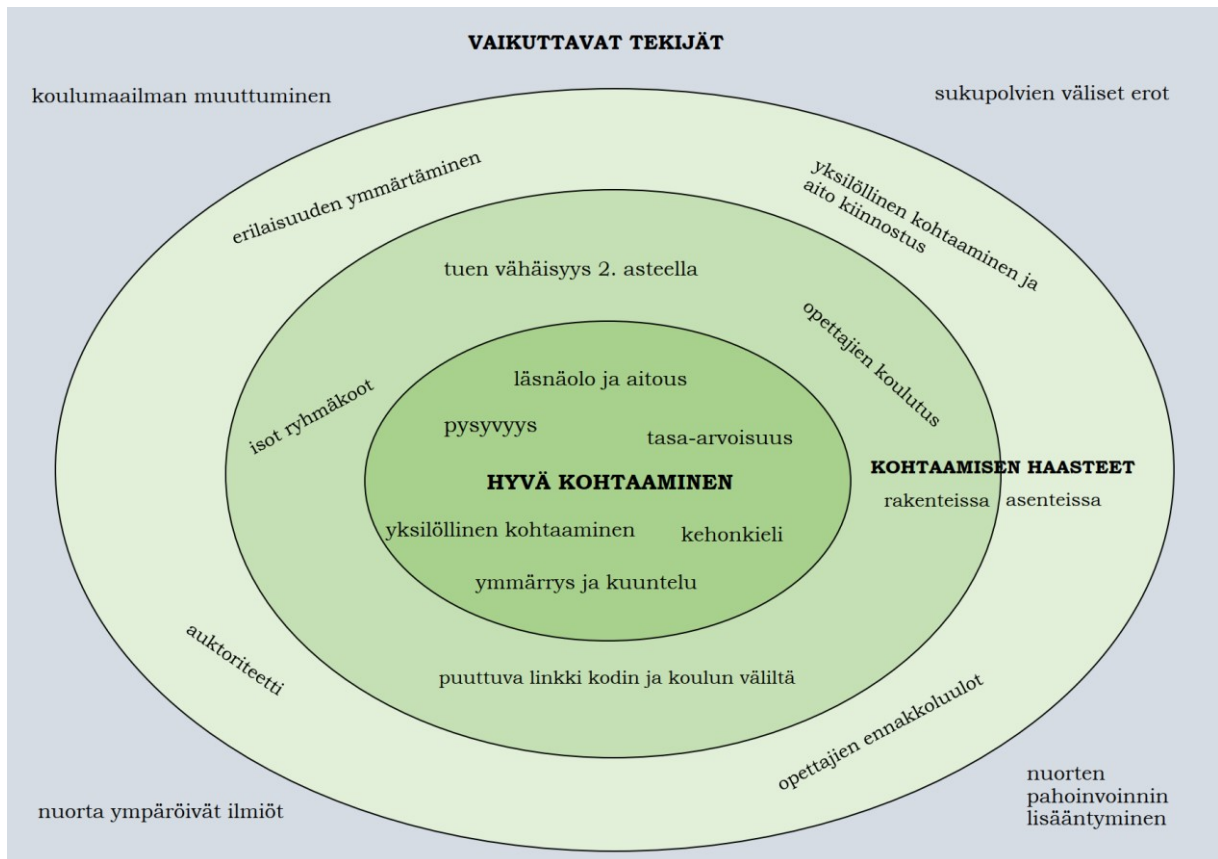
9 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Seuraavaksi tarkastelemme haastatteluista esiin nousseita kohtaamisen kehittämisehdotuksia. Analysoimme, pohdimme ja täydennämme haastattelutuloksia lähdemateriaaleilla ja omilla kokemuksillamme. Lopuksi esittelemme laatimamme konkreettisen työkalun koulussa tapahtuvan kohtaamisen edistämiseksi.

9.1 Tutkimustulosten arviointi ja uudet askelmerkit

Haastattelujen jälkeen pysähdyimme jälleen miettimään työmme tutkimuskysymyksiä ja tavoitteita. Kävimme keskustelun tilaajamme kanssa, ja pohdimme yhdessä opinnäytetyön tuotoksen ja tulosten tavoitteellisuutta. Tilaajan ehdotuksesta konsultoimme myös erästä nuorisoalan asiantuntijaa. Tämä konsultaatio oli meille opinnäytetyön tekijöille käännteentekevä, ja pakotti meidät ajattelemaan koko kehittämistyötä uudelleen sekä kohdentamaan työmme tavoitteita. Tutkimushaastatteluiden otanta oli vähäinen, emmekä ole yrittäneet tehdä niiden pohjalta tieteellisen tutkimuksen analyysia. Koska omat havaintomme, kattavat tutkimus- ja lähdemateriaalit ja haastatteluissa nousseet yhtäläisyydet luovat kuitenkin vakuuttavan kattauksen kohtaamisesta kouluympäristössä, pystymme tarkastelemaan kohtaamisen haasteita ja kehittämisehdotuksia asiantuntevalla tasolla.

Aiempien tutkimustulosten, tekemiemme haastatteluiden sekä omien havaintojemme pohjalta laadimme kehämallin (Kuvio 6) havainnollistamaan kohtaamisen kokonaiskuvaa. Kehämallin ytimessä on hyvän kohtaamisen tunnuspiirteitä, joita nousi tekemissämme haastatteluissa esiin sekä nuorelta että kasvattajilta. Nämä tunnuspiirteet mukailevat myös lähdemateriaaleista poimittuja asioita. Kehän seuraavalla tasolla on konkreettisia tai koulumaailman rakenteisiin liittyviä haasteita, jotka rajoittavat tai estävät hyvän kohtaamisen toteutumista. Myös nämä haasteet ovat haastattelutuloksista poimittuja, lähdemateriaalin kanssa linjassa olevia asioita ja ilmiöitä. Kehän uloimmalla tasolla on puolestaan nuorten kanssa toimivien aikuisten asenteisiin liittyviä haasteita. Kohtaamisen haasteita käsitelimme työssämme ennen tutkimuksellista osaa, ja haastattelut vahvistivat ennakkoon havaitsemamme haasteet. Kehämallin ulkopuolella ovat muut kohtaamiseen vaikuttavat tekijät, kuten koulumaailman muuttuminen ja nuorten pahoinvoinnin lisääntyminen. Nämä tekijät mukailevat opinnäytetyön teoriaosuudessa käsittelemiämme aihealueita.

Kuvio 6. Kohtaamisen kokonaiskuva opinnäytetyöprosessissa.

9.2 Ratkaisuehdotuksia

Keräsimme haastateltavilta myös heidän kuvitteellisia ratkaisujaan lasten ja nuorten tasa-arvoisen ja yksilöllisen kohtaamisen toteutumiseen kouluympäristössä. Alustimme tätä teemaa kysymällä voisiko ratkaisuna olla esimerkiksi jokin uusi resurssi kouluihin, vai tulisiko jo olemassa olevien resurssien osaamista kehittää esimerkiksi erilaisten kohtaamisen työkalujen turvin. Samalla haastateltavat saivat mahdollisuuden ehdottaa vilttejäkin ratkaisuehdotuksia.

Haastateltavien mielestä sekä uusi resurssi että työkalut kohtaamisen tueksi nähtiin tärkeiksi ja tarpeelliseksi. Kuvitteelliseen “kohtaamisen työkalupakkiin” nostettiin osa-alueiksi esimerkiksi yksilöllinen huomioiminen, arjen pienten asioiden korostaminen ja opettajan auktoriteetin roolista irti pääseminen. Jo olemassa olevien resurssien kehittämiseen liittyen esiin nousi opettajien osaamisen kehittäminen. Nuori koki, että opettajilla pitäisi olla parempi ymmärrys oppilaiden yksilöllisistä tarpeista esimerkiksi ADHD –nuorten kohdalla. Yksilöllisen osaamisen lisäksi nuori toivoi opettajien ammattitaidon lisäämistä oppiaineiden lisäksi myös elämäntaitojen harjoittamiseen. Esimerkiksi ryhmätyötaitoja tulisi hänen mukaansa opettaa enemmän. Konkreettiseksi kehittämisideoiksi hän ehdotti opettajien koulutukseen lisää pedagogisia harjoitteluita ja

kokemusta lasten ja nuorten parissa. Opettajien osaamisen kehittämiseen liittyen toinen kasvat-
tajista totesi näin:

“Jos maailma muuttuu niin kyl kaikkien pitää muuttuu siinä samalla.”

Nuori pohti haastattelussaan myös nykyisten oppimisympäristöjen mahdollista muokkaamista. Hän mainitsi ryhmäkoon pitämisen esimerkiksi 10 oppilaassa, tyhjien luokkien käyttämisen opiskelun eriyttämisessä sekä riittävän aikuisten määrän parantavan yksilöllisen ja tasa-arvoisen kohtaamisen toteutumista. Hietala ym. (2010, 10-11) mainitsivat, että esimerkiksi koulu-
luokka, ryhmän koko ja sen pysyvyys vaikuttavat nuoren psykososiaaliseen hyvinvointiin ja kehitykseen.

Uudenlaisena resurssina kouluihin kasvattajat haluaisivat sellaisen henkilön, joka tukee lasten ja nuorten lisäksi myös heidän perheitään sekä kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Toinen kasvat-
tajista kuvaili uutta resurssia “jonkinlaisena perhetyöntekijänä”, joka tarjoaisi matalan kynnyksen palvelua ja tukea vanhemmuuteen. Toinen kasvattaja puolestaan kuvaili resurssia linkkinä kodin ja koulun välillä, eräänlaisena matalan kynnyksen keskusteluväylänä. Myös Icehearts kasvattajia toivottiin haastatteluissa kouluihin lisää. Kasvattajien lisäksi myös koulun-
käynninohjaajia kaivattiin enemmän. Nuori korosti tarvetta sellaiselle henkilölle, joka ei ole opettaja ja on mukana myös lapsen tai nuoren vapaa-ajalla. Toinen kasvattajista toivoi ylipää-
tään pysyviä, neutraaleja aikuisia, jotka voisivat keskittyä sosiaalisiin taitoihin, syrjäytymisen ehkäisemiseen sekä kaverisuhteisiin.

Myös Tomi Kiilakoski (2016, 137) on nostanut esiin kysymyksen koulun resurssien käytöstä kohtaamisen edistämiseksi. Hän pohtii, onko esimerkiksi nuorisotyöntekijän tai muun koulun ulkopuolisen kohtaamisen ammattilaisen tuominen kouluun järkevämpää kuin se, että opettajat kehittäisivät yksilötasolla kohtaamisen valmiuksiaan ja kuuntelemisen kykyjään. Tähän liittyen kannattaisi myös pohtia sitä, kumpi keino on pidemmän päälle parempia tuloksia tuottava. Pohdimmekin seuraavaksi, mitä eri vaihtoehtoja kohtaamisen edistämiseen kouluissa voisi näiden näkökulmien valossa olla.

9.2.1 Lisäresurssia kouluihin

Icehearts ry näyttää toiminnallaan esimerkkiä lasten ja nuorten kohtaamisessa ja tukemisessa. Kuten haastatteluissakin nousi esille, budjettisyys kuitenkin estävät toiminnan kehittämistä tai jopa ylläpitämistä. Kouluihin on viime aikoina kasvavissa määrin palkattu valtakunnallisten

hankkeiden turvin opetuksen ulkopuolisia toimijoita, kuten kasvatusohjaajia tai kouluvalmentajia. Me tämän opinnäytetyön tekijät aloitimme työskentelyn kouluvalmentajina kesken opinnäytetyöprosessin.

Työ kouluvalmentajana on vastannut moniin tarpeisiin ja haasteisiin, joita olimme itse havainneet koulun arjessa ennen kouluvalmentajan työtä. Meidät on palkattu kouluvalmentajiksi myös hankerahoituksen kautta. Hankkeen nimi “Sitouttavan kouluyhteisötyön hanke” -tulee sen tavoitteesta tukea 5.-9. -luokkien oppilaita kouluun sitouttamisessa ja luoda valtakunnallinen sitouttavan kouluyhteisötyön malli. Sitko- hanke on osa Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjaamaa valtakunnallista sitouttavan kouluyhteistyön SKY-hanketta. Hankkeessa kouluvalmentajatoimintaa pilotoidaan vuosien 2021-2023 ajan hankekuntien kouluilla. Kouluvalmentajat ovat opetusvelvollisuuteen sitomattomia henkilöitä, joilla on aikaa kohdata oppilaita sekä tukea heitä yksilö- ja yhteisötasolla. Kouluvalmentajat pyrkivät edistämään oppilaiden hyvinvointia ja kouluun sitoutumista, ja tekevät tiivistä yhteistyötä oppilaiden, huoltajien, opettajien, oppilashuollon henkilöstön sekä paikallisten muiden toimijoiden kanssa. (OKM 2022c.) Koemme itse ehdottoman tärkeänä, että kasvattajien ja kouluvalmentajien tapaisia opetusvelvollisuuteen sitomattomia henkilöitä pystyttäisiin resursoimaan kouluille lisää. Tässä opinnäytetyössämme esiin nostettu nuorten hyvinvoinnin nykytila, sukupolvien ja yhteiskunnan kehityksen tuomat kasvatukselliset eroavaisuudet sekä Icehearts –kasvattajien ja nuoren näkökulma nostavat jallustalle tarpeen lisätä kohtaamisen ammattilaisia kouluihin.

Kunta voi käyttää sitouttavan kouluyhteisötyön hankkeen rahoitusta opetusvelvollisuuteen sitomattoman henkilöstön palkkaamisen lisäksi myös opettajan oman ryhmän tunteihin tai kansallisen toimintamallin valmisteluun. Esimerkiksi Helsingissä erään koulun osalta hankerahoituksella on saatu pääsy verkkosivuilta löytyviin tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittamisen materiaaleihin, joita oman koulun opettajat toteuttavat. Sivustolta löytyy myös kyselypohjia, ryhmäytysharjoituksia sekä järjestyssääntöjä kouluihin. Kyseisen koulun rehtori ja luokanopettaja kommentoivat hankkeen hyödyiksi muun muassa yhteisöllisyyden vahvistumista, joka näkyy koulussa työrauhana ja oppilaiden välisten suhteiden parantumisena. Myös poissaolijoiden paluukynnyksen kerrotaan madaltuneen. Hankkeen valmisteluissa ja toimintamallien käyttöönotossa on koulussa käytetty hyödyksi moniammatillista yhteistyötä, johon ovat osallistuneet hanketyöntekijä sekä oppilashuollon edustajat yhdessä opettajien kanssa. Opettajien jaksamiseen on myös panostettu tarjoamalla heille konsultaatioaikoja erityisopettajalle, kuraattorille tai koulupsykologille. Kyseisen koulun luokanopettajan mielestä kouluyhteisötyölle tulisi raivata

tilaa jokaisen opettajan työpäivään. Hänen mukaansa koulu yhteistyö auttaa opettajia jaksamaan työssä, ja aikuisten ollessa hyvinvoivia, pystyvät aikuiset myös pitämään lapset ja nuoret onnellisena. (Hotokka 2022.) Hankkeen moniulotteinen hyödyntäminen koulun resurssien lisäämisen keinoin madaltaa ehdottomasti kynnystä osallistua hanketoimintaan ja kehittämiseen. Esimerkiksi Helsingin koulujen tavat hyödyntää Sitouttavan koulu yhteistyön hanketta edistävät kohtaamista ja sen kehittämistä kouluissa.

9.2.2 Jo olemassa olevien resurssien kehittäminen

Koska lisäresurssin hankkiminen kouluihin ei ole valtakunnallisesti mahdollista toteuttaa lyhyen tähtäimen ajatuksella, täytyy katseet kohdistaa jo koulussa olemassa oleviin resursseihin. Kasvattajien ja nuoren haastatteluissakin nousi selvästi esiin yhteinen näkemys koulu ympäristössä jo käytössä olevien resurssien kehittämisestä. Mitä me koulussa toimivat aikuiset voisimme tehdä paremmin, jotta nuoret tulisivat kohdatuksi?

Haastatteluissa toinen kasvattajista nosti esiin vanhemmuuden tukemisen yhtenä tärkeimmistä tulevaisuuden kehittämissuhteista. Yksi kohtaamista edistävästä toimista tulevaisuudessa voisikin olla eräänlaisen kasvatuskumppanuus –ajatuksen jalostaminen ja kehittäminen. Iceheartsin toiminnassa kasvattajan, kodin ja koulun välinen yhteistyö on olennainen osa toiminnan vaikuttavuutta. Toimiva yhteistyö kodin ja koulun välillä sekä vanhempia osallistava kasvatuskumppanuus mahdollistavat vanhempien tukemisen. Kasvatuskumppanuus vaatii kasvattajalta rohkeutta antautua nuoren kasvun ja identiteetin rakentamiseen. Se on jatkuvaa lasten ja nuorten kanssa etsimistä, oppimista ja kasvamista. Se voi kuitenkin olla avuksi nuorten haasteiden ja vaatimusten moninaistuessa. (Kuuskoski 2007, 108-109.) Vaikka koulussa ei olisikaan mahdollisuutta hyödyntää Icehearts –kasvattajien ammattitaitoa, on kasvatuskumppanuudessa ylipäätään paljon potentiaalia hyödynnettäväksi tulevaisuudessa. Kun työskennellään moniammatillisesti nuoren parhaaksi, on kaikilla osapuolilla yhteinen ydintavoite. Monesti yhteistyötä kuitenkin hankaloittaa esimerkiksi ennakoasenteet eri osapuolia kohtaan, liian vähäinen tietämys osapuolten toiminnasta tai osapuolten liiallinen oman edun tavoittelu. Esimerkiksi moniammatillisessa oppilaspalaverissa saatetaan tehdä yhteistyötä kodin, koulun eri toimijoiden sekä sosiaalitoimen kanssa. Vaikka kaikki osapuolista haluaisivat omalla toiminnallaan tukea nuoren hyvinvointia, saattaa yhteistyö olla tehotonta edellä mainittujen haasteiden vuoksi. Ajatuksena kasvatuskumppanuus ja sen kehittäminen eri toimijoiden keskuudessa voisi tehostaa eri osapuolten välistä yhteistyötä.

Yksi jokaisessa haastattelussa esiin nousseista teemoista oli opettajat, heidän ja kasvattajien välinen yhteistyö sekä kasvatustyyli. Sekä nuori että toinen kasvattajista toivoivat opettajilta kykyä yksilöllisempään kasvatukseen ja kohtaamiseen. Nuori oli sitä mieltä, että jo opettajien koulutusvaiheessa tulisi panostaa enemmän käytännön harjoitteluun yksilöllisten kohtaamistaitojen edistämiseksi. Kuten aiemmin mainitsimme, opettajien työnkuva ja opetustyyli ovat historian valossa vaihdelleet merkittävästi. On sanomattakin selvää, että nykyään opettajan osaaminen ei voi rajoittua ainoastaan tietyn aineen osaamiseen. Kasvatuksellinen näkökulma on noussut väkisin valokeilaan lasten ja nuorten kanssa koulussa toimiessa, ja siinä kehittyminen on nykypäivän opettajille välttämätöntä.

Kangas, Kopisto & Krokfors (2016, 69-71) jakavat opettajan osaamisen ytimen neljään eri osa-alueeseen: oppimisoosaamiseen, vuorovaikutusosaamiseen, hyvinvointiosaamiseen sekä kehittämisosaamiseen. Opettajankoulutuksen tulisikin tarjota sellainen oppimisympäristö, jossa näiden osaamisalueiden oppiminen olisi mahdollista. Opettajaopiskelijoiden kokemukset oppilaista ja luokkahuonetilanteista tulisi nostaa keskeiseksi ja aidoksi opettajaksi oppimisen resurssiksi sen sijaan, että ne toimisivat vain opettaja opetuksen ja ohjaamisen kohteina. Tämän lisäksi opettajajopiskelijoille tulisi opettaa ammatillisessa yhteisössä toimimisen taitoja, avun ja tuen pyytämisen ja antamisen taitoja sekä myönteisen keskinäisriippuvuuden rakentamista sekä kollegoiden että oppilaiden kanssa autenttisissa tilanteissa. Mikkola (2016, 11-15) ennakoii tulevaisuudessa opettajan ammattitaidon rakentuvan neljän kulmakiven varaan. Näihin kuuluvat opetettavan aineen tai alan sisältötietous, oppimisen, ohjauksen ja opetuksen asiantuntijuus, sosiaaliset ja eettiset valmiudet sekä käytännön koulutyön osaaminen. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen välisen jatkumon muodostaminen olisi tulevaisuudessa myös tärkeää, jotta opettajan ammatillista kasvua voidaan tukea hänen työuransa eri vaiheissa. Koska koulu on ainoa turvaverkko, joka kattaa koko ikäluokan, koulua koskevat odotukset kasvavat – etenkin muiden turvaverkkojen muuttuessa harvasilmäisemmiksi. Tulevaisuudessa osa opettajan ammattitaitoa on hyvät vuorovaikutustaidot sekä kodin ja koulun väliseen keskusteluun että koko kasvatusta ja koulutusta koskevaan keskusteluun.

Tulevaisuus vaatii opettajilta entistä enemmän yhteistyötä koulun sisällä sekä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Olennaiseksi osaksi opetustyötä on noussut tiedon rajattomuus, joka merkitsee sitä, että kukaan ei enää omista tietoa samalla tavalla kuin ennen. Jaettu asiantuntijuus eli yhteinen ongelmanratkaisu on tärkeä voimavara nykyajan työelämässä, ja opettajat voivat oppia yhtä lailla myös oppilailta itseltään. Yhteisölliset ongelmanratkaisutaidot kuuluvat

oppilaiden tulevaisuustaitoihin. Myös oppilaiden oppimisprosessin syvempi ymmärtäminen kuuluu yhdeksi osaksi opettajien tulevaisuustaitoja. Opettajan tulisi hyödyntää käytännön opetuksessa oppimisesta tuotettua tutkimustietoa esimerkiksi opetuksen eriyttämisessä. Yhteiskunnan ja koulun monimuotoisuus merkitsee sitä, että oppimista tapahtuu paljon myös koulun ulkopuolella. Tämän vuoksi opettaja on oppimisen ohjaaja myös laajemmassa mielessä kuin vain yksittäisessä oppiaineessa tai –tunnissa. (Niemi 2016, 26-28.)

Vastuu kohtaamisen toteutumisesta on jokaisella koulun aikuisella. Vaikka opettajat ovatkin isoin ammattilaisryhmä kohtaamassa ja työskentelemässä nuorten kanssa koulun arjessa päivittäin, ei kohtaamisen haasteita voi vastuuttaa ainoastaan heidän harteilleen. Koulussa tulisi valita positiivisen ja aidon kohtaamisen ilmapiiri, jota tukevat yhdessä sovitut toimintamallit. Kohtaamisen kehittäminen lähtee koulun johdosta, yhteisistä linjoista, jotka muodostavat koulun toimintakulttuurin. Voidaan ajatella, että joukkue on yhtä vahva kuin sen heikoin jäsen. Sama pätee koko koulun henkilökunnan rooliin kohtaamisen toteutumisessa kouluympäristössä.

9.3 Kohtaamisen työkalu kouluihin

“Alone we can do so little; together we can do so much.” (Helen Keller)

Uskomme, että yksin meidän opinnäytetyön tekijöiden resurssit eivät riitä kohtaamisen haasteiden ja esiin nousseiden kehittämisehdotusten toteuttamiseen, sillä ne vaatisivat laajoja yhteiskunnallisia toimia ja muutoksia. Tämän vuoksi päätimme toteuttaa kouluille heti käyttöön saatavilla olevan työkalun, joka voisi edistää kohtaamista koulun arjessa. Työkalua hyödyntämällä voidaan kehittää sekä koulun jo olemassa olevien resurssien kohtaamisen taitoja ja toteutumista, tai esimerkiksi Icehearts –kasvattajan tai muun toimijan työnkuvan ja vastualueiden kohdentamiseen.

Kutsumme tätä työkalua “Kohtaamisen timantiksi”. Se on tarkoitettu yhteisön, kuten koulun, helpotukseksi kohtaamisen varmistamiseksi ja kehittämiseksi. Timanttiin on jäsennelty kohtaamisen osa-alueita, joiden toteutuminen tulisi yhteisön toiminnassa varmistaa. Osa-alueet on valittu havaintojemme, teorian, haastattelujen ja Iceheartsin toiminnan pohjalta. Tärkeintä on, että yhteisö pystyy hyödyntämään timanttia resursseistaan huolimatta. Kohtaamisen timantti on tehty hyödyntäen graafiseen suunnitteluun tarkoitettua Canva-työkalua.

Timantin jokainen kohtaamisen osa-alue pitää sisällään eri elementtejä sekä pohdintaa ja työstämistä tukevia kysymyksiä. Kouluympäristössä timanttia voidaan työstää esimerkiksi koulun yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän keskuudessa. Työskentelyssä olisi oleellista olla mukana organisaation johdon lisäksi mahdollisimman monipuolinen ja -ammattillinen edustus työntekijöiden keskuudesta, jotta kohtaamisen jalkauttaminen on mahdollisimman tehokasta. Timantti-
muodon valitsimme sen vuoksi, että uskomme, että jokaisessa yhteisössä löytyy kohtaamisen taitoja. Toisilla se voi olla vielä niin sanottu hiomaton timantti ja toisilla jo pidemmällä oleva, kirkas ja työstetty versio. Jokaisella kuitenkin on siihen mahdollisuuksia.

Seuraavaksi avaamme taulukkoon (2) nämä kuusi timantin sivua eri elementtien kera. Työkalu löytyy kokonaisuudessaan liitteestä (Liite 1). Liitteestä löytyy myös sähköinen linkki työkaluun Canva -alustalle, josta sen voi halutessaan ladata ja tulostaa tai kopioida siitä uuden version ja täydentää sähköisesti. Työkalun rakenne etenee niin, että jokaiselle kohtaamisen osa-alueelle on varattu yksi dia sen kehittämiseen laadittavia toimenpiteitä varten. Työstäminen on jaettu kahteen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa työstetään kohtaamisen ydinosa: luottamus, läsnäolo, ammatillisuus sekä hyvän näkeminen ja määritellään niihin kehittämistoimenpiteitä. Tämän jälkeen siirrytään hiomis- ja viimeistelyvaiheeseen, jossa kohtaamisen kehittämistä tarkastellaan vielä johtamisen ja oman työyhteisön erityispiirteiden näkökulmasta.

Luottamus	
- Turvallinen ympäristö	<i>Millainen ympäristö on nuoren silmin?</i>
- Avoin ja läpinäkyvä toiminta sekä vuorovaikutus	<i>Kuka sitä valvoo?</i>
- Pitkäkestoisen suhteen korostaminen, pitkäjänteisyys	<i>Miten turvataan pitkäjänteisyys?</i>
	<i>Mitkä ovat perusteet toiminnalle ja kuka/miten varmistetaan, etteivät ne unohdu?</i>
	<i>Miten näkyy nuorille?</i>
Ammatillisuus	
- Nuoruuden erityisyyden huomioon ottaminen	<i>Kuka tuntee nuoret ja sukupolvet?</i>

<ul style="list-style-type: none"> - Puheeksi ottaminen (ei vain odottaminen) - Rajat ja rakkaus - Nuoren puolella oleminen - Ammatilliset teot 	<p><i>Kenen vastuulla on puhua suoraan (kunnioittavasti)?</i></p> <p><i>Entä palveluohjaus?</i></p> <p>Huom! Aina ei tarkoita nuorta miellyttävää ratkaisua, mutta aina nuoren eduksi.</p>
Läsnäolo (pysähtyminen)	
<ul style="list-style-type: none"> - Pysähtyminen ja kiireettömän tilan rakentaminen - Tilaa keskustelulle - Ajan antaminen, tavoitettavuus - Kuuleminen - Rentous - Työhön heittäytyminen 	<p><i>Miten nuoret tavoitetaan?</i></p> <p><i>Miten rentous varmistetaan? (työnkuva)</i></p> <p><i>Ajan järjestäminen?</i></p> <p><i>Miten voidaan heittäytyä työhön?</i></p> <p><i>Miten tuetaan työntekijöiden jaksamista?</i></p>
Hyvän näkeminen	
<ul style="list-style-type: none"> - Yhdessä tekeminen (osallistaminen) - Vahvuuksien varaan rakentaminen, niiden esille tuominen ja optimismi - Sisäisen motivaation herääminen - Oman oivaltamisen tukeminen - Kannustaminen 	<p><i>Miten tukea nuorten omaa oivaltamista?</i></p> <p><i>Positiivisen pedagogiikan jalkauttaminen?</i></p> <p><i>Työkalut vahvuuksien löytämiseen ja tukemiseen?</i></p>
Johtaminen	
<ul style="list-style-type: none"> - Työntekijöiden osaaminen - Koulutus - Reflektio 	<p><i>Miten työkalun jalkauttaminen tehdään?</i></p> <p><i>Ketkä ovat vastuussa jalkauttamisesta? Entä arvioinnista?</i></p>

- Resurssit	<i>Tarvitseeko työyhteisö koulutusta osaamisen kehittämiseen?</i>
Oman yhteisön erityispiirteet ja lainalaisuudet	
<ul style="list-style-type: none"> - Työhön / kohtaamiseen vaikuttavat lait - Toiminnan kuvaus - Kohderyhmät - Käytössä olevat resurssit 	<p><i>Vaikuttaako tietyt lait kohtaamiseen toiminnassanne?</i></p> <p><i>Millaiseen toimintaan yhteisönne työ kohdentuu?</i></p> <p><i>Mitkä ovat kohtaamisen kohderyhmät?</i></p> <p><i>Estääkö/mahdollistaako yhteisönne resurssit kohtaamisen kehittämisen?</i></p>

Taulukko 2. Kohtaamisen timantin kuusi osa-aluetta

10 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme alussa halusimme vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Mistä johtuu, että nuoret eivät tule kohdatuksi?
- Millaista on hyvä kohtaaminen?
- Mitä haasteita tai esteitä kohtaamiseen tällä hetkellä liittyy? Mitä niille voitaisiin tehdä?

Koemme, että perehdyttyämme monipuolisesti alan kirjallisuuteen, haastateltuamme avainhenkilöitä sekä pohdittuamme omia havaintoja ja kokemuksiamme saimme vastaukset asettamiimme kysymyksiin. Kappaleessa 9.1 esittelemämme kehämalli (kuvio 6) kuvaa opinnäytetyöprosessistamme noussutta kohtaamisen kokonaiskuvaa, jossa on eriteltyä hyvän kohtaamisen ominaispiirteet sekä kohtaamisen haasteet toiminnan eri tasoilla. Opinnäytetyömme alussa käsitelimme kattavasti eri sukupolvien, nuorten hyvinvoinnin, koulun ja yhteiskunnan muutosten vaikutuksia nuorten kohtaamiseen. Haastattelutulokset tukivat ja täydensivät näitä esiin nostamiimme ilmiöitä. Haastatteluista saimme myös avainhenkilöiden ja alan asiantuntijoiden näkökulmia siihen, miten kohtaamisen haasteita ja esteitä voitaisiin tulevaisuudessa kehittää tai parantaa. Vaikka tavoitimme haastatteluun vain toisen kahdesta Icehearts –nuoresta, koemme silti saaneemme työssämme nuorten äänen esiin haastatteluiden lisäksi myös työmme kattavan ja monipuolisen lähdemateriaalin ansiosta. Pohdimme kohtaamisen edistämistä kahdesta eri näkökulmasta, jotka ovat jo olemassa olevien resurssien kehittäminen tai uusien resurssien hyödyntäminen. Näiden perusteella päädyimme kehittämään "Kohtaamisen timantti" -työkalun, jonka tarkoituksena on toimia matalan kynnyksen keinona edistää kohtaamisen nykytilaa kouluissa sekä muissa yhteisöissä.

Yhteistyökumppanimme, Icehearts ry, on alusta asti kohdellut meitä kuten ammattilaista ja kollegaa. On ollut helppoa työstää tätä, sillä olemme kokeneet koko prosessin ajan, että tilaajalla on luotto meihin. Tilaaja oli myös prosessin alussa jo sitä mieltä, että ei halua opinnäytetyötä tai sen mahdollista tuotosta vain omaan hyötyyn ja käyttöönsä. Ajatuksena oli, että mitä useampi ymmärtää nuorten kohtaamisen tärkeyden, sen parempi. Olimme itsekin vahvasti sitä mieltä, että haluamme opinnäytetyöstämme tulevan mahdollisimman hyödyllinen ja sovellettava etenkin valtakunnallisesti nuorten kanssa työskentelevien keskuuteen. Opinnäytetyön valmistuttua sekä tilaaja että me opinnäytetyöntekijät voimme hyödyntää työtä ja sen tuotosta omissa työyhteisöissämme. Jos oma työtilanteemme sen sallii, voimme hyödyntää työkalua

omissa koulu yhteisöissämme seuraavan lukuvuoden alussa. Olemme jakaneet opinnäytetyön tuotoksestamme valmiin mallin myös Icehearts ry:lle, jotta he voivat hyödyntää sitä kasvattajien ja koulun yhteistyön tehostamiseksi.

Vaikka koulu ympäristö ja kohtaaminen ovatkin meille opinnäytetyön tekijöille arkipäivää, opimme paljon tämän opinnäytetyöprosessin aikana. Saimme selkeämmän kokonaiskuvan kohtaamisen nykytilasta, sen haasteista sekä haasteisiin mahdollisesti vaikuttavista syistä. Koska kohtaamiseen liittyvät haasteet ovat niin monitasoisia, jouduimme pohtimaan omia resurssiamme suhteessa työn konkreettiseen tuotokseen ja sen hyötyyn. Tekemämme työkalu yhdessä kirjallisen työmmen kanssa vastaa kuitenkin mielestämme hyvin käsillämme olevaan haasteelliseen ilmiöön: tasavertaisen ja hyvän kohtaamisen toteutumiseen koulu ympäristössämme. Kuten aluksi totesimme, haluamme että jokainen nuori tulee koulussa kohdatuksi. Tämä vaatii laajaa työskentelyä sekä yhteiskunnallisten rakenteiden ja resurssien muodossa, mutta ennen kaikkea omien kohtaamisen taitojen parissa. Vastuu tästä on jokaisella meistä.

Erityisen tärkeäksi koemme opettajien roolin, sillä he kohtaavat nuoria päivittäin. He ovat urheilutermein “avainpelaajia” antamaan nuorille muitakin eväitä, kuin kouluaineosaamista. Tämän vuoksi on äärimmäisen tärkeää huolehtia opettajista. Jotta opettaja jaksaa olla *ihminen ihmiselle* kunnioittavassa, hyväksyvässä ja aidossa vuorovaikutuksessa, on myös heitä kohdattava samalla tavalla. Lapset ja nuoret vielä harjoittelevat näitä taitoja, joten heidän kanssaan tämä ei aina onnistu. Sen vuoksi on äärimmäisen tärkeää huolehtia, että opettajatkin saavat aitoa, luotettavaa ja välittävää kohtaamista, erityisesti aikuisten keskuudessa. Tämä antaa voimavaroja työhön ja “valuu” myös alaspäin nuorille. Tämän vuoksi Kohtaamisen timantti -työkalun kaksi viimeisintä osiota, johtaminen ja oman työyhteisön erityispiirteet, ovat hyvin tärkeitä.

Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista arvioida työkalun käyttöä ja sen vaikutuksia yhteisön kohtaamisen taitojen kehittymiseen. Koulu ympäristössä arviointia voisi toteuttaa sekä työyhteisön keskuudessa että keräämällä palautetta koulun oppilailta. Kuten aiemmin työssämme nostimme esiin, ei kohtaamiselle löydy varsinaista suoraa määritelmää. Harvoin nuoret itsekään osaa käyttää kohtaamisen termiä kuvaillessaan vuorovaikutustilanteita. Näin ollen olisi myös mielenkiintoista toteuttaa esimerkiksi laaja kyselytutkimus tai järjestää toiminnallisia oppitunteja oppilaille, joissa pohditaan kohtaamista ja sen elementtejä ylipäätään. Kun nuoret itse ymmärtävät ja sanoittavat kohtaamista ja siltä toivomiaan asioita, on koulun henkilökunnan myös helpompi tähän tarpeeseen vastata.

Jokainen ansaitsee tulla kohdatuksi ja kuulluksi. Olemassa olevista resursseista huolimatta on tärkeää varmistaa, että jokaisen nuoren hyvä kohtaaminen toteutuu. Nuorille kouluympäristö pitää sisällään valtavan kasvu- ja oppimismahdollisuuden omaan elämään, ja koulu yhteisön merkitys on avainasemassa jokaisen nuoren matkalla aikuisuuteen. Olemme aiemminkin jo todenneet, että nuorten kohtaaminen on liian tärkeä aihe pelkästään suorittaa. Kohtaaminen tulee toteutua ammattimaisesti ja kiireettömästi.

Tätä opinnäytetyötä tehdessämme me opinnäytetyöntekijät työskentelemme molemmat kouluympäristössä opetuksen ulkopuolisena henkilöstönä. Olemme ammattilaisia kohtaamassa nuoria kouluympäristössä. Ammatillisuutemme on laajentunut valtavasti ylemmän ammattikorkeakoulun opintojen aikana. Tämä opinnäytetyö on laajentanut omaa näkemystämme kouluympäristön haasteista ja mahdollisuuksista, nuorten ja opettajien välisestä vuorovaikutuksesta ja erityisesti antanut eväitä, miten kohtamme nuoria arjessa. Pystymme myös omalta osaltamme vaikuttamaan siihen, että tämän opinnäytetyön viesti siirtyy työyhteisöihimme. Olemme siis myös itse vastuullisessa asemassa, jotta opinnäytetyössä kehitetty Kohtaamisen timantti -työkalu otetaan käyttöön, ja kannamme tämän vastuun ja mahdollisuuden ylpeydellä.

LÄHTEET

- Aalto-Setälä, Terhi, Suvisaari, Jaana, Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Kiviruusu, Olli 2021. Pandemia ja nuorten mielenterveys – Kouluterveyskysely 2021. Tutkimuksesta tiiviisti 55/2021. Viitattu 21.10.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-738-8>.
- Appelqvist-Schmidlechner, Kaija, Kekkonen, Marjatta, Wessman, Jenni, Sarparanta, Tuomas 2017. Jääsydämet. Icehearts-toiminnassa aloittavien lasten psykososiaalinen hyvinvointi ja arviot toiminnan vaikuttavuudesta yhden vuoden seurannassa. Raportti 6/2017. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Beames, Simon 2017. Educating generation Z. Viitattu 1.10.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=1Qkt2neC4zs>
- eDigital 2023. Generations. Viitattu 1.2.2023. <https://www.edigitalagency.com.au/market-research/best-generation-years-chart-names-list/>
- Etelä-Savon perhekeskustoiminta 2022. Aito kohtaaminen. Viitattu 22.11.2022. <https://lapee-telasavo.com/aito-kohtaaminen/>
- Heikkinen, Minna & Lehtonen, Terhi 2017. Nuorisotyön sukupolvet XYZ. Kokemuksia kirjaimista. Turku: Painosalama.
- Hietala, Tarja, Kaltiainen, Tiina, Metsärinne, Ulla & Vanhala, Erja 2010. Nuori ja mieli. Koulu mielenterveyden tukena. Tekijän ja Kustannusosakeyhtiö Tammi. Latvia: Livonia Print.
- Hietanen-Peltola, Marke, Jahnukainen, Johanna, Vaara, Sarianna, Kivimäki, Hanne & Ervasti, Eetu 2021. Asiointi ja avunsaanti perusopetuksen opiskeluhoitopalveluissa - Kouluterveyskysely 2021. Tutkimuksesta tiiviisti 53/2021. Viitattu 21.10.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-734-0>
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri 2013. Apina pulpetissa. Ysiluokan yhteisöllisyys. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 139. Helsinki: Gaudeamus.
- Hotokka, Minna 2022. Sitouttava kouluyhteistyö tuo tunnetaitojen opetukselle aikaa. Julkaistu: 8.9.2022. Viitattu 14.12.2022. <https://www.opettaja.fi/tyossa/sitouttava-kouluyhteistyoy-nivoo-tunnetaidot-lukujarjestykseen/>
- Hyppönen, Essi & Paananen, Reija. 2019. Dialogi. Nuoret nyky-yhteiskunnan paineissa. Viitattu 1.8.2022. <https://dialogi.diak.fi/2019/07/16/nuoret-nyky-yhteiskunnan-paineissa/>
- Icehearts 2021a. Miten toimimme. Viitattu 10.11.2022. <https://www.icehearts.fi/miten-toimimme/>
- Icehearts 2021b. Työmme tuloksia. Viitattu 11.11.2022. <https://www.icehearts.fi/tyomme-tuloksia/>
- InfoFinland 2022a. Suomalainen koulutusjärjestelmä. 22.8.2022. Viitattu 23.10.2022. <https://www.infofinland.fi/fi/education/the-finnish-education-system>

- InfoFinland 2022b. Perusopetus. 21.10.22. Viitattu 23.10.2022. <https://www.infofinland.fi/fi/education/comprehensive-education>
- Isokorpi, Tiia 2020. Kohtaamisen taidot – ihminen ihmiselle, kiireettömästi ja ammatillisesti. Näkökulmia nuorten kanssa toimivien työntekijöiden osaamis- ja koulutustarpeisiin. Viitattu 7.11.2022. <https://koordinaatti.fi/system/files/2020-01/TiaIsokorpi-Kohtaamisentaidot.pdf>
- Itä-Suomen yliopisto. Artikkelit 13.4.2022. Viitattu 28.12.2022. <https://www.uef.fi/fi/artikkeli/opettajan-tyouupumus-sidoksissa-alanvaihtoon-kielteiset-vaikutukset-heijastuvat-koko-kouluun>
- Jantunen, Timo & Haapaniemi, Rauno 2013. Iloa kouluun. Avaimia kouluviihtyvyyteen. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.
- Kangas, Marjaana, Kopisto, Kaisa & Krokfors, Leena 2016. Tulevaisuuden koulussa opitaan kaikkialla, yhdessä ja luovasti - elämää varten. Teoksessa: Cantell, Hannele & Kallioniemi, Arto. Kansankynttilä keinulaudalla. Miten tulevaisuudessa opitaan ja opetetaan? PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.
- Kekkonen, Marjatta, Appelqvist-Schmidlechner, Kaija, Haavanlammi, Mervi & Känkänen, Päivi 2022. Icehearts-toiminta vanhempien sosiaalisena tukena: “Se pieni kysymys, että mitä sulle kuuluu, miten sä jaksat?”. Viitattu 22.11.2022. <https://journal.fi/janus/article/view/100431/71152>
- Kekkonen, Marjatta, Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Sarparanta, Tuomas 2018. Icehearts koulun kumppanina. Teoksessa: Gissler, Mika, Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi. Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolot -vuosikirja 2018. Helsinki: Punamusta Oy.
- Kiilakoski, Tomi 2016. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 107. Viitattu 19.11.2022. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/koulu_on_enemman.pdf
- Kiilakoski, Tomi 2022. Kolme katkelmaa kohtaamisesta. Nuorisotyölehti 03/2021. Viitattu 10.6.2022. <https://nuorisotyolehti.fi/kolme-katkelmaa-kohtaamisesta/>
- Kolehmainen, Marjo & Lahtinen, Pauliina 2014. Nuorisotyötä koulussa. Yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kaarina: Winbase Oy. Viitattu 19.11.2022. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/05/Nuorisotyota-koulussa-web.pdf>
- Kuuskoski, Eeva 2007. Miten syntyy hyvä koulu? Teoksessa: Niemi, Hannele & Sarras, Riitta (toim.) Erilaisuuden valot ja varjot. Eettinen kasvatus koulussa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Laine, Markus & Bamberg, Jarkko & Jokinen Pekka 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus.
- Leino, Kaisa, Ahonen, Arto K., Hienonen, Ninja, Hiltunen, Jenna, Lintuvuori, Meri, Lähteinen, Suvi, Lämsä, Joni, Nissinen, Kari, Nissinen, Virva, Puhakka, Eija, Pulkkinen, Jonna Rautopuro, Juhani, Siren, Marjo, Vainikainen, Mari-Pauliine & Vettenranta, Jouni 2019. Pisa 18

- ensituloksia. Suomi parhaiden joukossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:40. Viitattu 7.11.2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161922/Pisa18-ensituloksia.pdf>
- Leppä, Asta 2022. Aivan äksänä. Kun huomasi kuuluvani sukupolveen. Helsinki: Kirjapaja.
- Mattila, Kati-Pupita 2007. Arvostava kohtaaminen – Arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- McCrimdell 2014. Teoksessa: Beames, Simon 2017. Educating generation Z. Viitattu 1.10.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=1Qkt2neC4zs>
- McCrimdell 2022. Understanding Generation Alpha. Viitattu 28.12.2022. <https://mccrimdell.com.au/article/topic/generation-alpha/generation-alpha-defined/>
- Mikkola, Armi 2016. Saatesanat. Teoksessa: Cantell, Hannele & Kallioniemi, Arto. Kansankynttilä keinulaudalla. Miten tulevaisuudessa opitaan ja opetetaan? PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.
- Mönkkönen, Kaarina 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna. Gaudeamus.
- Niemi, Hannele 2016. Erinomaisuus, sitoutuminen ja eettisyys. Teoksessa: Cantell, Hannele & Kallioniemi, Arto. Kansankynttilä keinulaudalla. Miten tulevaisuudessa opitaan ja opetetaan? PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.
- OAJ 2022. Uutinen 22.9.2022. Viitattu 28.12.2022. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2022/mita-inkluisio-oikeasti-on-keskustelu-kay-kuumana-mutta-kasite-ymmarretaan-kirjavasti/>
- OKM 2022a. PISA-tutkimus ja Suomi. Viitattu 7.11.2022. <https://okm.fi/pisa>
- OKM 2022b. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kysymyksiä ja vastauksia oppivelvollisuudesta. Viitattu 22.1.2022. <https://okm.fi/kysymyksia-ja-vastauksia-oppivelvollisuudesta>
- OKM 2022c. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hankkeet ja säädösvalmistelu. Sitouttava koulu-yhteisötyö. Viitattu 7.11.2022. <https://okm.fi/sitouttava-kouluyhteisotyö>
- Oksanen, Jukka & Poikolainen, Jaana 2018. Kohtaamisen merkitys – tasavertainen kohtaaminen. Mitä se on? Teoksessa: Rautiola, Teija & Ala-Nikkola, Elina. KOHTAA NUORI - Kompassi suuntaa hakevan nuoren kohtaamiseen. Metropolia Ammattikorkeakoulu.
- Opetushallitus 2022. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki. Viitattu 22.9.2022. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki>
- Pihlas, Nina 2020. TAT – talous ja nuoret. Z-sukupolvi kyseenalaistaa ennakkoluulottomasti – myös auktoriteetit. 24.11.2020. Artikkelit. Viitattu 1.10.2022. <https://tat.fi/z-sukupolvi-kyseenalaistaa-ennakoluulottomasti-myo-auktoriteetit/>
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) 2019. Haastattelun analyysi. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino. Turenki: Hansaprint oy.

- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2005. Haastattelu – Tutkimus, tilanteet ja vuoro-vaikutus. Osuuskunta Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ryynänen, Sanna. Taisteleva tutkimus. Viitattu 6.11.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=VNQIRTsBEiQ>
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 15.10.2022. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Seikkula, Jaakko 2019. Teoksessa: Kansanaho, Anne Kohtaamisia Keroputaan malliin. 18.11.2019. Dialogi akatemia. Viitattu 16.11.2022. <https://dialogiakatemia.fi/2019/11/18/kohtaamisia-keroputaan-malliin/>
- THL 2021a. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Kouluterveyskysely 2006-2021. Indikaattori: Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus. Päivitetty: 4.10.2021. Viitattu 8.10.2022. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_0=600836&mittarit_0=187209&mittarit_1=200386&mittarit_2=199373&sukupuoli_0=143993#
- THL 2021b. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Kouluterveyskysely 2019 ja 2021. Perustulokset. Päivitetty: 4.10.2021. Viitattu 21.10.2022. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2
- THL 2022. Opiskeluhoito. Viitattu 26.11.2022. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoito>
- Tiede 2012. Z luo uudet arvot. Artikkelit 10.4.2012. Viitattu 27.11.2022. https://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/z_luo_uudet_arvot
- Tikanoja, Oona 2020. Osallistuva havainnointi. Viitattu 21.10.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=7Lyh3bKGxac>
- Tilastokeskus 2021. 8.6.2021. Tehostettu tai erityinen tuki joka viidennellä peruskoululaisella. Viitattu 21.1.2022. https://www.stat.fi/til/erop/2020/erop_2020_2021-06-08_tie_001_fi.html
- Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.
- Vuorinen, Kaisa 2021. Sosioemotionaalisia taitoja tarvitaan nyt enemmän kuin koskaan. Blogiteksti 29.8.2021. Viitattu 1.12.2021. <https://kaisavuorinen.com/luontevahvuudet/sosioemotionaalisia-taitoja-tarvitaan-nyt-enemman-kuin-koskaan/>
- Yle 2022. Väkivalta on nuorille jo arkipäivää – kolme yläkoululaista kertoo, mitä ajattelee tapeluista: "Ei aina tiedä, onko se leikkimistä vai ihan totista". 9.9.2022. Viitattu 27.11.2022. <https://yle.fi/a/3-12610616>

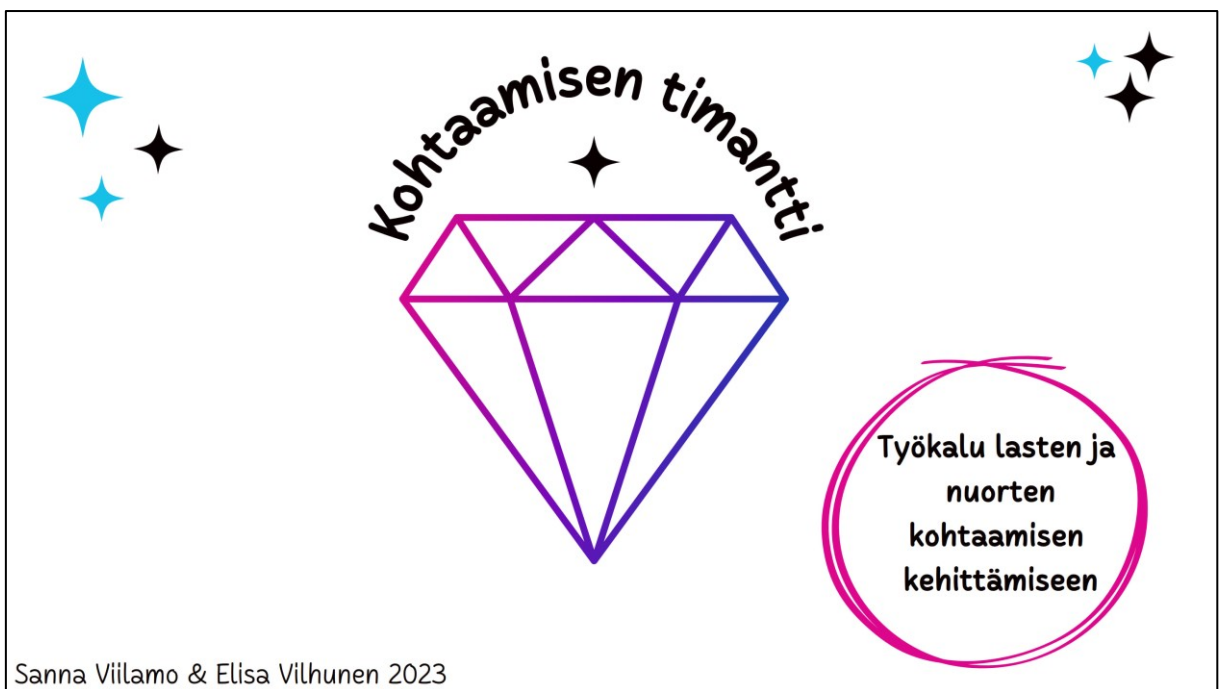
LIITTEET

Liite 1. Kohtaamisen timantti -työkalu

Linkki työkalun sähköiseen tarkasteluun ja lataamiseen:

https://www.canva.com/design/DAFcUp78gKI/PBXwNtCx_WAFiQFN9UozCg/view

Työkalun diat kuvina:

Tämä diasarja pitää sisällään Kohtaamisen timantti -työkalun, joka on kehitetty osana Humakin ylemmän ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogitutkinnon opinnäytetyötä. Työkalu on suunniteltu lasten ja nuorten kohtaamisen kehittämiseen valtakunnallisesti eri yhteisöjen toiminnassa.

Työ on toteutettu yhteistyössä Suomen Icehearts ry:n kanssa.

Työkalu voidaan jakaa kahteen eri vaiheeseen:

1. Kohtaamisen neljä ydinosaa ja niiden toteuttamiseen tarvittavien toimenpiteiden määrittely
2. Hiominen ja viimeistely johtamisen sekä oman työyhteisön erityispiirteiden näkökulmasta

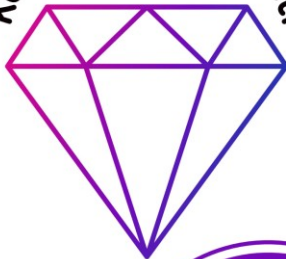
Kohtaamisen ydinosat sekä viimeistelyvaiheet pohjautuvat opinnäytetyömme tutkimukselliseen osaan ja siitä saatuihin tuloksiin.

Aloitetaan

Kohtaamisen timantti -työkalu, Viilamo & Vilhunen 2023

Kohtaamisen timantti

LÄSNÄOLO

- Pysähtyminen ja kiireettömän tilan rakentaminen
- Tilaa keskustelulle
- Ajan antaminen, tavoitettavuus
- Kuuleminen
- Rentous
- Työhön heittäytyminen

AMMATILLISUUS

- Nuoruuden erityisyyden huomioon ottaminen
- Puheeksi ottaminen (ei vain odottaminen)
- Rajat ja rakkaus
- Nuoren puolella oleminen
- Ammatilliset teot

LUOTTAMUS

- Turvallinen ympäristö
- Avoin ja läpinäkyvä toiminta sekä vuorovaikutus
- Pitkäkestoisien suhteiden korostaminen, pitkäjäntelisyys

HYVÄN NÄKEMINEN

- Yhdessä tekeminen (osallistaminen)
- Vahvuuksien varaan rakentaminen, niiden esille tuominen ja optimisointi
- Sisäisen motivaation herääminen
- Oman oivaltamisen tukeminen
- Kannustaminen

JOHTAMINEN

- Työntekijöiden osaaminen
- Koulutus
- Reflektio
- Käytössä olevien resurssien arviointi

OMAN TYÖYHTEISÖN ERITYISPIIRTEET

- Työhön / kohtaamiseen vaikuttava lainsäädäntö
- Toiminnan kuvaus
- Kohderyhmät
- Resurssit

Kohtaamisen timantti -työkalu, Viilamo & Vilhunen 2023

LÄSNÄOLO

- *Miten nuoret tavoitetaan?*
- *Miten rentous varmistetaan? (työnkuva)*
- *Ajan järjestäminen?*
- *Miten voidaan heittäytyä työhön?*
- *Miten tuetaan työntekijöiden jaksamista?*

"Jokaisella pitäisi olla ihminen,
jolle voi soittaa oli kellonaika mikä vaan."

-Icehearts -nuori

Toimenpiteet

Kohtaamisen timantti -työkalu, Viilamo & Vilhunen 2023

LUOTTAMUS

- *Millainen ympäristö on nuoren silmin?
Kuka valvoo?*
- *Miten turvataan pitkäjäntelisyys?*
- *Mitkä ovat perusteet toiminnalle ja
kuka/miten varmistetaan, että ne eivät
unohdu?*
- *Miten näkyvät nuorille?*

"Kyllähän se luottamus siihen kasvattajaan
toi siihen semmosen omanlaisen twistin."

-Icehearts -nuori

Toimenpiteet

Kohtaamisen timantti -työkalu, Viilamo & Vilhunen 2023

AMMATILLISUUS

- *Kuka tuntee nuoret ja sukupolvet?*
- *Kenen vastuulla on puhua suoraan (kunnioittavasti)?*
- *Palveluohjaus?*
- *Aina ei tarkoita nuorta miellyttävää ratkaisua, mutta aina nuoren eduksi*

"Ehkä et sulla ois jokasesta semmonen pieni naru, mistä sä tiedät mistä sä vedät, se vois aika paljon helpottaa."

-Icehearts -kasvattaja

Toimenpiteet

Kohtaamisen timantti -työkalu, Viilamo & Vilhunen 2023

HYVÄN NÄKEMINEN

- *Miten tukea nuorten omaa oivaltamista?*
- *Positiivisen pedagogiikan jalkauttaminen?*
- *Työkalut vahvuuksien löytämiseen ja tukemiseen?*

"Ehkä se voima on siinä, että mäkin pystyn näkemään hyvää niissä, kuten (kasvattajan nimi) näki meissä. Se on tarttunut itseeniinkin."

-Icehearts -nuori

Toimenpiteet

Kohtaamisen timantti -työkalu, Viilamo & Vilhunen 2023

Hiomista vaille valmis

Hieno!

Olette nyt käsitelleet kohtaamisen neljä ydinosaa.
On aika hioa ja viimeistellä.

Viimeisenä pureudutaan kohtaamisen kehittämiseen johtamisen näkökulmasta ja pohditaan oman työyhteisön erityispiirteitä sekä kehittämisessä huomioon otettavia asioita.

Kohtaamisen timantti -työkalu, Viilamo & Vilhunen 2023

JOHTAMINEN

- *Miten työkalun jalkauttaminen tehdään?*
- *Ketkä ovat vastuussa jalkauttamisesta? Entä arvioinnista?*
- *Tarvitseeko työyhteisö koulutusta osaamisen kehittämiseen?*

Toimenpiteet

Kohtaamisen timantti -työkalu, Viilamo & Vilhunen 2023

OMAN TYÖYHTEISÖN ERITYISPIIRTEET

- *Vaikuttaako tietyt lait kohtaamiseen toiminnassanne?*
- *Millaiseen toimintaan yhteisönne työ kohdentuu?*
- *Mitkä ovat kohtaamisen kohderyhmät?*
- *Estääkö/mahdollistaako yhteisönne resurssit kohtaamisen kehittämisen?*

Toimenpiteet

Kohtaamisen timantti -työkalu, Viilamo & Vilhunen 2023

Kohtaamisen timantti!

*“Alone we can do so little;
together we can do so much.”*

- Helen Keller

KIITOS

työpanoksestanne tärkeässä asiassa,
kohtaamisiin!

Sanna Viilamo & Elisa Vilhunen

Tutustu opinnäytetyöhön:
<https://www.theseus.fi>
Haku: "Ammattilainen kohtaamassa
nuoria kouluympäristössä"

Tutustu Icehearts ry:n
toimintaan:
<https://www.icehearts.fi/>

Kohtaamisen timantti -työkalu, Viilamo & Vilhunen 2023